

**T.C.
MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
RESİM ANASANAT DALI
RESİM PROGRAMI**

**(1938- 43)
YURT GEZİLERİ VE RESİM SANATINA
YANSIMALARI**

(Yüksek Lisans Eser Metni)

**Hazırlayan
20076008 Mustafa BERK**

**Danışman
Prof. Fuat ACAROĞLU**

İSTANBUL- 2010

**T.C.
MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
RESİM ANASANAT DALI
RESİM PROGRAMI**

**(1938- 43)
YURT GEZİLERİ VE RESİM SANATINA
YANSIMALARI**

(Yüksek Lisans Eser Metni)

**Hazırlayan
20076008 Mustafa BERK**

**Danışman
Prof. Fuat ACAROĞLU**

İSTANBUL- 2010

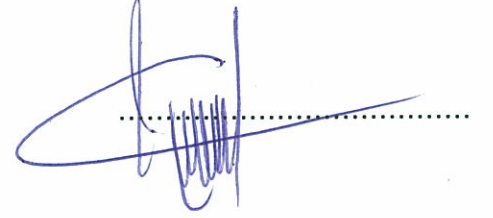
Mustafa BERK tarafından hazırlanan (1938-43) Yurt Gezileri ve Resim Sanatına Yansımaları adlı bu çalışma aşağıda adları yazılı jüri üyelerince Oybirliğiyle / Oyçokluğuyla Yüksek Lisans Eser Metni olarak Kabul Edilmiştir.

Kabul (Sınav) Tarihi : 26 / 05 / 2010

(Jüri Üyesinin Ünvanı , Adı , Soyadı ve Kurumu) :

İmzası :

Jüri Üyesi : Prof.Caner KARAVİT
(MSGSÜ.Temal Sanat Eğitimi)

Jüri Üyesi : Prof.Fuat ACAROĞLU (Danışman)

Jüri Üyesi : Yrd.Doç.İrfan OKAN

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	V
ÖZET	VI
SUMMARY.....	VII
SEMBOLLER(Kısaltmalar) LİSTESİ.....	VIII
RESİM LİSTESİ.....	IX
GİRİŞ.....	
1-CUMHURİYETİN İLANINDAN 1950'LERE KADAR TÜRK RESİM SANATINA KISA BİR BAKIŞ.....	2
1.1. Cumhuriyetin ilk Yılları ve Devletin Kültür Sanat Politikası.....	2
1.2. Halk Evleri.....	4
1.3. Köy Enstitüleri.....	8
1.4. İnkılap Sergileri.....	9
1.5. Devlet Resim ve Heykel Sergisi.....	10
1.6. Müstakil Ressamlar ve Heykeltıraşlar Birliği.....	12
1.7. D Grubu.....	14
2.YURT GEZİLERİ.....	16
2.1. Birinci Yurt Gezisi.....	29
2.2. İkinci Yurt Gezisi.....	53
2.3. Üçüncü Yurt Gezisi.....	69
2.4. Dördüncü Yurt Gezisi.....	86
2.5. Beşinci Yurt Gezisi.....	98

2.6. Altıncı Yurt Gezisi.....	117
3.YURT GEZİLERİNİN SONUÇLARI ve RESİM SANATINA YANSIMALARI.....	130
4. MUSTAFA BERK'İN RESİMLERİNDE BİÇİM ve İÇERİK.....	135
5. SONUÇ.....	140
7. KAYNAKÇA.....	141
8. ÖZGEÇMİŞ.....	147

ÖNSÖZ

İşgal altındaki yurdumuz adeta tüm dünyaya meydan okurcasına düşman elinden kurtularak bağımsızlığımızı kazandıran ulu önder Atatürk biliyordu ki cephede kazanılan bu savaş kültür ve medeniyet zaferiyle tamamlandırılmadıkça bir tarafının eksik kalacağını “sanatsız kalan bir milletin hayat damarlarından biri kopmuş demektir” sözleriyle kendinden sonra gelen nesillere ışık olmuştur. Bu ışığın yurdun dört bir yanına yayılması ile ülkede karanlık bir köşe, aydınlanmayan bir yer kalmaması için önemli faaliyetler gerçekleştirilmiş ve bunlarda biri de yurt gezileri olmuştur. Biz de yaptığımız bu çalışmada yurdu renkleri ile boyayan ressamlarımızın yaptıkları geziler hakkında edindiğimiz bilgileri bir araya getirerek bir nevi tarihin tozlu rafları arasında kalıp sönmense mani olunması, adeta bu ışığı gözleri kamaştırarak bir parlaklığa erdirmeyi hedefledik. Konuyu belirlemede ve aynı zamanda tez danışmanım olan Prof. Fuat Acaroğlu’na ve resim öğretmeni olarak görev yaptığım okulumuzun Edebiyat öğretmeni Ali Çaylı’ya teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

Cumhuriyetin ilanıyla beraber her alanda olduğu gibi kültür ve sanatta da önemli yenilikler olmuş, kültür sanat faaliyetleri devlet destekleri hâle gelmiş Galatasaray sergilerinde resim satın almayla başlayan destekler yurt genelinde sanatı halka tanıtmak sanatı halka öğretmek için halkevleri ve daha sonra köy enstitüleri kurulmuştur. İnkılap ve Devlet Resim Heykel Sergileri düzenlenmiştir. Halkevlerinin güzel sanatlar kolu vasıtasıyla her yıl 10 ressam farklı yerlere gönderilerek 1938 yılının Eylül ayında yurt gezileri başlamış olup 1943 yılında son bulmuştur. Bu süre zarfında 6 kez yurt gezisi düzenlenmiş ve 49 ressam 63 vilayete gitmişler ve buralarda 675 resimle dönmüşlerdir. Ressamlar gittikleri yerde belli bir süre çalışıp eserlerini gezi dönüşünden sonra belirlene tarihlerde Ankara'da sergilemişlerdir. Ressamların konu seçmekte serbest olmakla beraber gittikleri illerin doğal güzelliklerini, tarihini, folklorunu, mahalli renklerini yansıtmaları istenmektedir. Yurt gezilerinde yapılan resimlerin büyük bir çoğunluğu ilgisizlikten kaybolmuş ancak çok az sayıda resim günümüze kadar gelmiştir. Geziler bazı ressamlar için bir dönüm noktası olmuş sanatına yön vermiştir ve bazı sanatçılar için ise geçici bir kıvılcım olup gitmiştir.

Anahtar kelimeler: Cumhuriyet, Kültür sanat, Halkevleri, Yurt Gezileri, Mahalli Renkler.

SUMMARAY

With the declaration of republic, in every areas there were great changes and progress and also in culture and art. The government began to support the cultural activities with buying paintings from the Galatasaray exhibitions. Community centres and after that, village institutes were founded in order to introduce and teach art to the community. Revolution and Government Art Sculpture Exhibitions were arranged. Starting in September 1938 and ending in 1943, each year 10 painters were sent to different parts of Turkey for domestic voyages with the support of Fine Arts branch of community centres. In this period, domestic voyages were arranged for 6 times. 49 painters went to 63 different cities and returned back with 675 paintings with them. After painters worked for a while in the cities they went, they exhibited their works in Ankara in a defined exhibition date. Painters were free to choose their subjects but their works were supposed to reflect the natural beauties, the histories and the local colours of the cities they went. Most of the paintings which were painted during these voyages were lost because of the ignorance, so a few of them stay today. These voyages were a turning point for some painters, but for the others it was nothing more than a little spark.

Key words: Republic, Culture, Politics, Community centres , Domestic voyages.

SEMBOLLER(Kısaltmalar) LİSTESİ

- 1.CHP : Cumhuriyet Halk Partisi
- 2.DRHS: Devlet Resim Heykel Sergisi
3. AMD: Ahmet Muhip DRANAS
4. MRHB: Müstakil Ressamlar ve Heykeltıraşlar Birliği
5. DGSA: Devlet Güzel Sanatlar Akademisi
- 6.İRHM: İstanbul Resim Heykel Müzesi
- 7.DP: Demokrat Parti

RESİM LİSTESİ

Resim No 2.1: Paul Gauguin,.....	27
Resim No 2.1.1: Ali Avni Çelebi, Şehir Haricinden, İstanbul Resim Heykel Müzesi,.....	35
Resim No 2.1.2: Ali Avni Çelebi, Arapkir'dan, İstanbul Resim Heykel Müzesi,.....	35
Resim No 2.1.3: Hamit Görele, Erzurum'dan Kümbetler.....	36
Resim No 2.1.4: Hamit Görele, Palandöken Dağları,.....	37
Resim No 2.1.5: Hamit Görele, Portre.....	37
Resim No 2.1.6: Bedri Rahmi Eyüboğlu, Arda Boyu,.....	38
Resim No 2.1.7: Bedri Rahmi Eyüboğlu, Muradiye'de Kahve	39
Resim No 2.1.8: Bedri Rahmi Eyüboğlu, Tren'i Seyreden Köylüler.....	39
Resim No 2.1.9: Cemal Tollu, Akköprü Ziraat İstasyonunda Köylüler.....	40
Resim No 2.1.10: Cemal Tollu, Antalya Çevresi (Köprü).....	40
Resim No 2.1.11: Cemal Tollu, Antalya'dan.....	41
Resim No 2.1.12: Cemal Tollu, Tophane Bahçesinde Akşam.....	42
Resim No 2.1.13: Zeki Kocamemi, Rize'de Çay Ziraati, İRHM Koleksiyonu.....	43
Resim No 2.1.14: Zeki Kocamemi, Çay Ziraati, İRHM Koleksiyonu.....	43
Resim No 2.1.15: Zeki Kocamemi, Çarşı İçi.....	44
Resim No 2.1.16: Feyhaman Duran, Gaziantep Ömeriye Camisi.....	45

Resim No 2.1.17: Feyhaman Duran, İsimsiz.....	45
Resim No 2.1.18: Feyhaman Duran, Tabakhane Köprüsü,.....	46
Resim No 2.1.19: Feyhaman Duran, Milli Müdafa Kahramanlarından Nalbant Hasan Çavuş.....	46
Resim No 2.1.20: Hikmet Onat, Yeşil Türb.....	47
Resim No 2.1.21: Hikmet Onat, Temenye Sırtlarından Bursa.....	47
Resim No 2.1.22: Hikmet Onat, Irganda Köprüsü.....	48
Resim No 2.1.23: Sami Yetik, Eşrefpaşa.....	48
Resim No 2.1.24: Sami Yetik, Kadife Kale.....	49
Resim No 2.1.25: Sami Yetik, Bergama'dan Bir Köşe.....	49
Resim No 2.1.26: Mahmut Cuda, Park.....	50
Resim No 2.1.27: Mahmut Cuda, Fotoğraf.....	51
Resim No 2.1.28: Mahmut Cuda, Trabzon'dan.....	51
Resim No 2.1.29: Saim Özeren, Mevlana Türbesi.....	52
Resim No 2.1.30: Saim Özeren, Alaaddin Caddesi.....	52
Resim No 2.1.31: Saim Özeren, Beyşehir.....	52
Resim No 2.1.32: Saim Özeren, Mevlana Türbesi.....	53
Resim No 2.1.33: Saim Özeren, Selimiye Önü.....	53
Resim No 2.1.34: Saim Özeren, Beyşehir Bademli Köyü.....	53
Resim No 2.2.1: Turgut Zaim	57
Resim No 2.2.2: Turgut Zaim, Avşar Kadınları.....	57

Resim No 2.2.3: Turgut Zaim, Kayseri’de Bir Çarşı.....	58
Resim No 2.2.4: Sabiha Rüştü Bozcalı, Zonguldak’tan.....	59
Resim No 2.2.5: Abidin Dino, Balıkesir Testisi,.....	60
Resim No 2.2.6: Abidin Dino, Natürmort.....	61
Resim No 2.2.7: Abidin Dino, Porte.....	61
Resim No 2.2.8: Abidin Dino, Dilenci.....	62
Resim No 2.2.9: Ayetullah Sümer, Afyon zafer Abidesi.....	62
Resim No 2.2.10: Ayetullah Sümer, Emirdağlı Tahir Efe.....	63
Resim No 2.2.11: Ayetullah Sümer, Köyde Harman.....	63
Resim No 2.2.12: Cevat Dereli, Kale Üzerindeki Evler.....	64
Resim No 2.2.13: Cevat Dereli, Sinop Limanı.....	64
Resim No 2.2.14: Refik Ekipman, Hatay.....	65
Resim No 2.2.15: Refik Ekipman, Hatay’lı Genç kız.....	65
Resim No 2.2.16: Malik Aksel, Gök Medrese.....	66
Resim No 2.2.17: Malik Aksel, Sivaslı Genç Kız.....	66
Resim No 2.2.18: Malik Aksel, Sivas’ta Kale Mahallesi.....	67
Resim No 2.2.19: Seyfi Toray, Diyarbakırlı Kız.....	67
Resim No 2.2.20: Seyfi Toray, Diyarbakır’da Sabah.....	68
Resim No 2.2.21: Ali Karsan, Abant Gölü.....	68
Resim No 2.2.22 Ali Karsan, Abant Gölünden Çektiği Fotoğraf:.....	69

Resim No 2.2.23: Şeref Akdik, Çoban Ve Kızı.....	69
Resim No 2.3.1: Arif Kaptan, Kırmızı Ev.....	74
Resim No 2.3.2: Arif Kaptan, Kırmızı Ev.....	74
Resim No 2.3.3: Edip Hakkı Köseoğlu, Tarlada Çalışanlar.....	75
Resim No 2.3.4: Edip Hakkı Köseoğlu, Adana'da Pamuk Toplayanlar.....	75
Resim No 2.3.5: Edip Hakkı Köseoğlu, Mandalar.....	76
Resim No 2.3.6: Eşref Üren, Kompozisyon.....	77
Resim No 2.3.7: Eşref Üren, Taş Köprü.....	78
Resim No 2.3.8: Eşref Üren, Desen.....	78
Resim No 2.3.9: Eşref Üren, Kurtuluş Parkı.....	79
Resim No 2.3.10: Elif Naci, Çarşamba Çarşısı.....	79
Resim No 2.3.11: Elif Naci, Samsun Parkı.....	80
Resim No 2.3.12: Halil Dikmen, Saydaş Yolunda Şehre Gelen Köylüler.....	80
Resim No 2.3.13: Halil Dikmen, Fındık Toplayan Kadınlar.....	81
Resim No 2.3.14: Halil Dikmen, Giresun-Gedikaya.....	81
Resim No 2.3.15: Nurullah Berk, Amasya Yemişleri, Türkiye İş Bankası Koleksiyonu.....	82
Resim No 2.3.16: Nurullah Berk, Peyzaj.....	82
Resim No 2.3.17: Şeref Akdik, Köy Kızı.....	83
Resim No 2.3.18: Şeref Akdik, Toros'ta Değirmen.....	84
Resim No 2.3.19: Cevat Dereli, Değirmen, Tuval Üzerine Yağlı Boya,	

Can Yücel Eronat Koleksiyonu.....	84
Resim No 2.3.20: Saip Tuna, Köylü Kızları.....	85
Resim No 2.3.21: Melahat Ekinci, Aydınlı Kadın.....	85
Resim No 2.3.22: Nurettin Ergüven, Porte.....	86
Resim No 2.3.23: Nurettin Ergüven, Isparta.....	86
Resim No 2.4.1: A. Hakkı Anlı, Desen.....	92
Resim No 2.4.2: A. Hakkı Anlı, Kütahya'da Çalışırken Fotoğrafi.....	92
Resim No 2.4.3: Refia Edren, Ordu.....	94
Resim No 2.4.4: Selim Turan, Tütüncüler.....	95
Resim No 2.4.5: Selim Turan, Muğla'da Pazar,	96
Resim No 2.4.6: Selim Turan, Bodrum	96
Resim No 2.4.7: Kemal Zeren, Gürpınarlı Mehmet,	97
Resim No 2.4.8: Fahrettin Arkunlar, Artvin Manzarası.....	97
Resim No 2.4.9: Fahrettin Arkunlar, Yerli Kıyafeti.....	98
Resim No 2.5.1: İbrahim Çallı, Adalardan,	101
Resim No 2.5.2: İbrahim Çallı, Adalardan, Peyzaj.....	101
Resim No 2.5.3: Ali Avni Çelebi, Hasat,	102
Resim No 2.5.4: Cemal Tollu, Kendir Söken Kadınlar.....	103
Resim No 2.5.5: Cemal Tollu, Burdur.....	103
Resim No 2.5.6: Cemal Tollu, Hasat.....	104
Resim No 2.5.7: Cemal Tollu, Hatay'da Portakal Bahçesi.....	104

Resim No 2.5.8: Cevat Dereli ,Gümüşhane.....	105
Resim No 2.5.9: Cevat Dereli, Gümüşhane, Folklor.....	105
Resim No 2.5.10: şefik Bursalı, Konya'dan.....	106
Resim No 2.5.11: Refik Ekipman, Kızılca Hamam Yolu.....	107
Resim No 2.5.12: Refik Ekipman, Düzen.....	107
Resim No 2.5.13: Malik Aksel, Denizli'den.....	108
Resim No 2.5.14: Malik Aksel, Denizli'den Bir Gelin.....	108
Resim No 2.5.15: Malik Aksel, Peyzaj.....	109
Resim No 2.5.16: Celal Uzel, Bor Pazarı.....	109
Resim No 2.5.17: Celal Uzel, Toroslar.....	110
Resim No 2.5.18: İlhami Demirci, Kompozisyon Midyat Pazarı,	110
Resim No 2.5.19: Abidin Elderoğlu, Muş Kalesi, Kağıt Üzerine Karakalem.....	111
Resim No 2.5.20: Abidin Elderoğlu, Koyun, Desen, Kağıt Üzerine Çini.....	111
Resim No 2.5.21: Hamit Görele, Çankırı'da Düğün.....	112
Resim No 2.5.22: Turgut Zaim, Çocuklu Avşar Kadın.....	113
Resim No 2.5.23: Turgut Zaim, Çocuklu Kadın.....	113
Resim No 2.5.24: Avni Arbaş, Elazığ.....	114
Resim No 2.5.25: Bedri Rahmi Eyüboğlu, Han Kahvesinde Saz.....	116
Resim No 2.5.26: Bedri Rahmi Eyüboğlu, Çorum İğdeli Gelin Halayı,.....	116
Resim No 2.5.27: Bedri Rahmi Eyüboğlu, Anadolu Kasabası.	117
Resim No 2.5.28: Resim No 2.6.: Bedri Rahmi Eyüboğlu, Kompozisyon.....	117

Resim No 2.6.1: Halil Dikmen, Tillo Köyü,	119
Resim No 2.6.2: Halil Dikmen, Peyzaj.....	120
Resim No 2.6.3: Hulusi Mercan, Hozat'a Doğru.....	120
Resim No 2.6.4: Mahmut Cuda, Şeref Han Kümbeti,	121
Resim No 2.6.5: Mahmut Cuda, Merkep.....	121
Resim No 2.6.6: Melahat Ekinci, Meyve Bahçesinde Kadınlar.....	122
Resim No 2.6.7: Arif Kaptan, Çanakkale Denizi.....	122
Resim No 2.6.8: Arif Kaptan, İnebolu Anıt Meydanı.....	123
Resim No 2.6.9: Cemal Bingöl, Köylü Kadınlar, Ülkü Dergisi Kapağında Alınmıştır.....	125
Resim No 2.6.10: Cemal Bingöl, Bingöllü Kız, Ülkü Dergisi Kapağında Alınmıştır.....	125
Resim No 2.6.11: Eşref Üren, Bulgur Yıkayan Kadınlar.....	126
Resim No 2.6.12: Eşref Üren, Ağrı'dan.....	126
Resim No 2.6.13: Saim Özeren.....	127
Resim No 2.6.14: Saim Özeren, Desen.....	127
Resim No 2.6.15: Saip Tuna, Trakya'da Bir Köy,	128
Resim No 2.6.16: Şeref Akdik.....	129
Resim No 2.6.17: Şeref Akdik, Kemah'tan,	129
Resim No 2.6.18: Şeref Akdik Erzincan'ın Dertli İhtiyarları.....	130
Resim No 4.1: Mustafa Berk:, Ardıçkaya Köyü, 117x88.....	136
Resim No 4.2: Mustafa Berk: Ekmek yapan Kadın,98x81.....	136
Resim No 4.3: Mustafa Berk: Yörük Kadını	137

Resim No 4.4: Mustafa Berk: Natürmort 50x60.....	137
Resim No 4.5: Mustafa Berk: Toroslarda Ev, 110x90.....	138
Resim No 4.6: Mustafa Berk: İsimsiz 70X80.....	138
Resim No 4.7: Mustafa Berk: Ev İçi, 111x90.....	149
Resim No 4.8: Mustafa Berk: Mısırlar, 40x50.....	149
Resim No 4.9: Mustafa Berk, İstanbul Balat'tan, 106x73.....	140
Resim No 4.10: Mustafa Berk: Günnercik Yaylası, 50x70.....	140

GİRİŞ

Anadolu çağlar boyu birçok medeniyete ev sahipliği yapmış ve bu topraklar üzerinde birçok kültürel eserler verilmiş, Anadolu birçok sanatçıya esin kaynağı olmuştur. Bu medeniyetler arasında yer alan Osmanlı imparatorluğunun son dönemleri Türk resim sanatında batılılaşma hareketleriyle beraber bir ivme kazanmış bu ivme cumhuriyetin ilanı ile beraber oluşan yeni kurumlar yeni inkılaplar devletin kültür ve sanat politikasına da şekil vermiştir. Bu coğrafyada yeni olarak sunulan dünya görüşünün halka ulaştırmak misyonunun bir bölümü sanata yüklenmiştir. Bu misyonu sanat kendi içinde kendi gelişimi içinde ele alır. Sanatta bu gelişmeler bağlamında halk evleri aracılığıyla gerçekleştirilen yurt gezilerini ele alacağız. Çalışmamızın amacı 1938 – 1943 yılları arasında gerçekleştirilen yurt gezilerinin Türk resmine katkıları ve kültür sanat faaliyetlerine yansımaları oluşturur. Çalışmamızın kapsamı ise cumhuriyetin ilanı ile beraber ülkede gerçekleştirilen kültür sanat faaliyetleri, önde gelen sanatçı grupları, devlet destekli sergiler, kısaca değinildikten sonra konumuzun ana kapsamını 1938 – 43 yılları arasında CHP'nin düzenlediği Yurt Gezileri ve gezilerin Türk resmine yansımaları ele alınacaktır. Çalışmamızın yöntemi: tezimiz dört ana bölüme oluşur. Birinci bölüm: cumhuriyetin ilanından 1950'lere Kadar Türk Resim Tarihine Kısa Bir Bakış adı altında Halk Evleri, Köy Enstitüleri, İnkılap Sergileri, Devlet Resim ve Heykel Sergisi, Müstakil Ressamlar ve Heykeltıraşlar Birliği, D Grubu oluşturur. İkinci bölümü: Yurt Gezileri ana başlık altında 1938- 43 yılları arasında yapılan altı gezi ayrı ayrı incelenerek sanatçıların nereye gittikleri, ne kadar ürettikleri, resimlerinin konusu ve üslupları incelenir. Bu bölüm içerisinde ressamların gezilerden edindikleri izlenimlerle, anılarına yer verilmiştir. Üçüncü bölümün: Yurt Gezilerinin Sonuçları ve Resim Sanatına Yansımaları Ele alınmıştır. Son bölümünde ise Mustafa Berk'in Resimlerinde Biçim ve İçerik adı altında ele alınacaktır.

1.CUMHURİYETİN İLANINDAN 1950'LERE KADAR TÜRK RESİM SANATINA KISA BİR BAKIŞ

1.1 Cumhuriyetin ilk Yılları ve Devletin Kültür Sanat Politikası

Anadolu toprakları işgal altındayken bu işgale karşı koyma yürekliliği gösteren Türk ulusu, tarihinin en büyük zaferini kazanmış, Kurtuluş Savaşı ile beraber adeta yeniden doğuşu yaşamıştır. Kazanılan büyük zaferin ardından halkın büyük desteğini alan Atatürk, 29 Ekim 1923'te "Türk devletinin yönetim biçimi Cumhuriyettir." diyerek cumhuriyeti ilan etmiştir.

Atatürk, cumhuriyetin ilk yıllarında bütün devrimleri gerçekleştirir. Yeni devletin şekli belli olmuştur. Laik, demokratik, çağdaş, hukuka dayalı, halkçı, hak ve özgürlüklerin olduğu bir devlettir Türkiye Cumhuriyeti. Cumhuriyetin ilanı ile beraber ortaya çıkan yeni yaşam biçimi, modern kültür ve inkılaplar halk için değişik ve de anlaşılmaz bir yapıdadır. Cumhuriyetin başkenti, Anadolu bozkırının ortasında yer alan Ankara'dır. TBMM tarafından alınan kararlar Ankara'dan ülkeye ve dünyaya duyurulur. Devletin kültür politikası Ankara'dan yürütülmeye başlanmıştır. Cumhuriyetin ilanı ile beraber kültür-sanat politikası yenileşme çabaları içine girmiştir. Ankara'nın kültür devrimlerini bütün kurumlara yansıtması ani irade ile bir anda kurumlara yansımaktadır. Bu değişimler dönemin siyasini yapısını, kültürünü ve sanatını önemli ölçüde etkilemiş, yeni kurumlar oluşmaya başlamıştır.

Başkent Ankara, uzun yıllar üniversitesiz kalmış, bu boşluğu Türk Ocakları doldurmuştur. Ankara Türk Ocağı, kültür politikalarının tartışılıp karara bağlandığı merkez olmuştur. Daha sonra TBMM'de okunarak yürürlüğe giren "Halk Fırkası" nizamnamesi, hem bir parti tüzüğü hem de bir hükümet programı olarak hayata geçirilmiştir. 11 Eylülde partinin kurulması ile beraber yürürlüğe giren bu metin, kültür sanat etkinliklerini yürüten başlıca güç kaynağı olmuştur. Parti ve devlet işbirliğinde gerçekleştirilen, somut adımların atıldığı etkinliklerin başına "Devlet" sözü getirilmiştir.¹

¹ Selçuk Mülayim, Türkiye'de Sanat, Sayı. 34, S. 22

Devletin kültür politikası toplumsal yaşamı her yönden en ileri düzeyde yükseltmektir. M. Kemal Atatürk, bu politikayı “çağdaş bir ulus yaratma” olarak açıklamış, kültür ve sanata verdiği önemi şu sözleri ile yinelemiştir: “İnsanlar, mükemmel olmak için bazı şeylere muhtaçtır. Bir millet ki resim yapamaz, bir millet ki Fen’in icap ettirdiği şeyleri yapamaz, itiraf etmelidir ki; o milletin ilerleme yolunda yeri yoktur”.² Atatürk, yaşamı boyunca sanatı, sanatçıyı desteklemiş, cumhuriyetle beraber sanatı ve sanatçıyı desteklemek, bir devlet politikası haline gelmiştir.

Devletin kültür politikası, ulusun yaşam kalitesini yükseltmek için alınan kararlardır. Devletin sanat politikası ise; kültür politikasında alınan kararların sanata etkisinin yansımalarıdır. Kültür, insan hayatının her alanı ile ilişkilendirilir, hayatın her alanında kendini göstermektedir. Kültür kavramının insan hayatını bu kadar etkilediğine göre, devletin sanat politikasını incelerken öncelikle sanat politikasını, kültür politikasının içerisinde inceleyerek görmek gerekir.

Devletin sanat ve kültür politikasını etkileyen önemli etkenler vardır. Savaşlar, ihtilaller, din, devletin politik kararları ve sınırlamalar kültür politikasını etkileyen faktörlerdir. Devlet her zaman için sanat ve sanatçının koruyucusu, destekçisi olmalıdır. Tarihsel zamana bakıldığında sanatını ve sanatçısını koruyan ve onların etkileyici gücünden faydalanan devletler önemli yol kat etmişlerdir. Mustafa Kemal, sanatın bu gücünü görmüş ve şu sözleri söylemiştir: “Bir ulus, sanat ve sanatçıdan yoksunsa, yaşamında bir takım eksiklikler var demektir. Böyle bir ulus bir ayağı topal, bir kolu çolak, sağlıksız bir kimse gibidir.”³

Türkiye Cumhuriyeti savaştan yeni çıkmış, ekonomisi çok zayıf, halkı büyük bir yoksullukla mücadele etmektedir. Sanat ve sanatçıyı kim destekleyecek sorusuna ise, zengin halk sınıfı akla gelmektedir ancak bu da çok güçtür. Dönemin şartları bakımından buna imkan yoktur. Herkes kendi içinde ayakta kalma mücadelesi vermektedir. M. Kemal Atatürk bu duruma bakarak sanatçıyı en iyi destekleyecek kurumun devlet olacağını görmüş ve bu görüşünü Türkiye Cumhuriyeti Devlet Politikası olarak devletin programına almıştır. Devletin desteği, sanatçıyı koruma ve destekleme ile başlamıştır. Sanat kurumları oluşturulmaya başlanmış, mekanlar onarılmış, ödüllü sergiler düzenlenmiş, eser siparişi verilmiş ve sergilerden resimler alınmıştır.

² Lütfiye Kalaycı, Türkiye’de Sanat, Sayı.35 S.30

³ Mutlu Erbaş, Cumhuriyet Dönemi Sanatsal Değişimin Yıllara Yansıması, S.53

Cumhuriyet dönemine kadar ülkede sanatın tek merkezi İstanbul'du. Osmanlı Ressamlar Cemiyeti, Galatasaraylılar Yurdu'nda 1916'da 48 ressamın çabaları ile bir sergi düzenlemiştir. Bu etkinlik daha sonra Galatasaray Lisesi sınıflarında Galatasaray Sergileri adı altında 1919 yılından itibaren devam etmiştir. Bu etkinlik hemen hemen Cumhuriyet'in ilanından önce gerçekleştirilen tek etkinliktir.

Galatasaray Sergileri'nde daha çok 1914 Kuşağı ressamların eserleri yer almaktadır. Sergi amatörlerin, öğrencilerin, gençlerin de katılabileceği bir sergidir. Beşinci Galatasaray Sergisi'nde Atatürk'ü vekilen bir temsilcinin bulunması ve devlet adıyla sergilerden eserlerin satın alınması, devletin desteğini göstermektedir. Galatasaray Sergileri 1923'ten itibaren her yıl Ankara'da düzenlenmeye başlamış, böylece sanatın merkezinin Ankara'ya doğru kaydığı görülmüştür. Sergiler, Ankara'da açılmaya başlamasından itibaren önemini yitirmeye başlamıştır. Devlet, kültür sanat politikasını halka mal etmek, halkın çok yönlü gelişmesini ve eğitilmesini sağlamak için Halkevlerini açmıştır.

1.2.Halkevleri

Halkevleri 19 Şubat 1932 yılında resmen açılmıştır. Atatürk'ün direktifleriyle kurulmuştur. Halkevleri, çalışmalarını CHP parti programındaki ilkeler doğrultusunda yürütmüş, kısa zamanda ülkenin her tarafına yayılmış önemli bir kültür kurumudur.

Halkevlerinin kurulmasında siyasi ve kültürel sebepler ön plana çıkmaktadır. Cumhuriyetin ilanından 1932'ye kadar ülkede Cumhuriyet rejimini kökten değiştirmek isteyen bir takım siyasi hareketler (Serbest Cumhuriyet Fırkası kurulması, Şeyh Said isyanı, Menemen'de yedek subay öğretmen Kubilay'ın şehit edilmesi) meydana gelmiştir. Serbest Cumhuriyet Fırkası, kısa zaman zarfında cumhuriyet rejimine karşı olumsuz hareketlerde bulunmuş, ülkenin birlik ve bütünlüğünü tehdit edecek şekilde halkı örgütlemeye başlamıştır.Halkın cumhuriyet rejimini iyi tanımaması ve eğitim düzeyinin de zayıf olması Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın daha kolay yandaş bulmasına sebep olmuştur. Bu sebeplerden dolayı Serbest Cumhuriyet Fırkası kapatılmıştır.Bu dönemde siyasi görüşünü değiştirip amacından sapan Türk Ocakları da kapatılmıştır.

Cumhuriyetin ilanından sonra kültürel alanda birçok inkılaplar yapıldı..Yapılan inkılapların halka mal olmaması, halk tarafından tam olarak benimsenmemesi, yaygın bir teşkilat ihtiyacının iyiden iyiye kendini hissettirmesi sonucunda, inkılapların halka mal edilmesi, derinleştirilmesi ve halkın eğitilmesi için herkesin katılabileceği geniş bir teşkilat olan halkevleri kuruldu.

19 Şubat 1932 Ankara Halkevi açılışında konuşma yapan Aydın mebusu Reşit Galip Bey şunları söylemiştir. “Davamız millet olarak medeniyet yolunda bir zamandan beri kaybettiğimiz mesafeyi en kısa bir zamanda kazanmak ve medeniyet safında layık olduğumuz mertebeye yani en ileriye varmaktır. Halkevlerinin gayesi bu maksada bağlanacak enerjileri ve hizmet emellerini teşkilatlandırmaktır.”⁴

Sosyal reformların geniş halk kitlelerine kısa sürede ulaştırılmasında Halkevleri öncü rolü üstlenecektir. Halkevleri, devlet ile halk arasındaki uzaklığı yakınlaştıracak, cumhuriyetin ilkeleri doğrultusunda ilkeleri ve inkılapları halka öğretecektir.

Halkevlerinin, Güzel Sanatlar, Edebiyat ve Tarih, İçtimai Yardım, Halk Dershaneleri, Temsil, Sosyal Yardım, Köycülük, Müze ve Sergi, Kütüphane ve Neşriyat şubeleri olmak üzere dokuz kolu vardır. Halkevleri projesi ile devlet, toplumsal ve kültürel yaşamın her alanı ile ilgili çalışma başlatmış ve bu çalışmalar insan topluluğundan millet, ulus yaratmak gibi önemli bir kültür çalışması olmuştur.

Etkin ve yaygın bir örgüt olan halkevleri, ulusal bilinci geliştirmeye, milli kültürü oluşturmaya, toplumun eğitimine, kültür ve sanatının gelişmesine hizmet ederek ülkenin çağdaşlaşmasına olanak sağlamış ve cumhuriyet ideolojisi için çalışmıştır.

Atatürk: “Halkevleriyle vatandaşa kucak açılmasıyla ülkemizde sosyal açıdan devrim yapıldı” sözleri ile ülkede yapılan sosyal kaynaşma dönemine işaret eder. Halkevlerinin siyasi görüşü ne olursa olsun tüm yurttaşlara açık olduğu, halkevlerinin siyasi bir görüş olmadığı, vatandaşlar arasında ayırım yapılmadığı partinin halkevleri programında özellikle vurgulanmaktadır.⁵

Halkevlerinin siyasi bir kurum olmadığı ilkelerinde belirtilse de İsmet İnönü Halkevlerinin birinci yıl dönümünde yaptığı konuşmada,

⁴ Nilüfer Öndin, 66

⁵ A.g.k., 68

“Halkevleri, Cumhuriyet Halk Fırkası’nın kendi prensiplerinin ne olduğunu ve bu prensiplerin memlekette nasıl tatbik edildiğini her gün halkımıza söylemek için de başlı başına bir merkezdir. Cumhuriyet Halk Fırkası’nın prensiplerini her gün söylemek nasıl tatbik edildiğinden her gün malumat vermek lazımdır. Cumhuriyetçi, Milliyetçi, İnkılapçı ve Devletçi politikasının, bu memleketin halinde inkişafı, emniyeti temin eden, geleceğine en büyük kudreti ve en yüksek itibarı temin edecek bir program olduğuna samimi olarak inanmış olan bizler bu prensipleri ve manalarını yalnız samimi bir hisle bizi dinleyecek olanların hepsine anlatabileceğiz iddiasındayız”⁶

sözleri ile CHP’nin kültür politikasının halka aktarılmasından söz ederek halkevlerinin siyasi yapısına dikkat çekmektedir.

Halkevleri CHP’ye kayıtlı olan olmayan tüm vatandaşlara açıktır. Ancak halkevi yönetim kuruluna, şube yönetimi komitelerine üye olabilmek için CHP’ye kayıtlı olmak şarttır. Bu maddeden halkevlerinin yönetiminin CHP’nin elinde olduğu anlaşılmaktadır.⁷

Halkevlerinin Güzel Sanatlar Şubesi çalışmaları, resim, musiki, mimari, heykeltıraşlık ve süsleme sanatları üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu alanlarda sanatçıları ve amatörleri bir araya getirerek, genç yetenekleri korumak, şartlar elverdiğince güzel sanatlar kursu açmak, halkın milli marşları ve şarkıları öğrenmelerinde ön ayak olmak, halk için akşamları müzik konserleri vermek, halkın musiki zevklerini zenginleştirmek, köylerde söylenen milli türkülerin ve oyunların ahenk ve tarzını tespit etmek Halkevlerinin Güzel Sanatlar Kolu’nun çalışmaları arasındadır.

Halkevleri Güzel Sanatlar Kolunun etkinlikleri: Amatör Resim ve Fotoğraf Sergileri, ülkenin önde gelen sanatçılarının değişik illerde düzenlediği resim sergileri, Müstakil Ressamlar ve Heykeltıraşlar grubu, D grubu, bağımsız sanatçıların katkıları ile düzenlenen sergiler ve en önemlilerinden olan 1938-1943 yurt gezileri ve sergileridir.

Halkevlerinin Müze ve Sergiler grubunun, iki şube halinde işlevi vardır. Müze grubu; halkevinin bulunduğu bölgelerde tarihi eserlerin, abidelerin korunması hususundaki görüşlerini halkevlerine iletme, bulunduğu bölgedeki resmi müzeleri zenginleştirmek ve eksiklerini tamamlamakla görevlidir. Sergiler grubunda Güzel Sanatlar kısmı; halkevlerinin bulunduğu bölgedeki ve ülkenin diğer bölgelerindeki sanatçıların, ressamın, heykeltıraşın, fotoğrafçının, eserlerini halkevi binalarında halka sunmalarını, ayrıca bunları

⁶ A.g.k,69

⁷ A.g.k,70

kütüphanelerde, ticari işletmelerde sergiye çıkararak sanatın memlekette yayılması ve sevilmesini amaçlamıştır.

Birinci Amatör ve Resim ve Fotoğraf Sergisi'nde sergilenen 300 resim ve fotoğraf yer almaktadır. Burada yer alan eserler memleketin farklı bölgelerinde halkevleri vasıtası ile açılan sergilerde derece alan eserlerden oluşmuştur.

Güzel Sanat Dergisinin 2. Sayısında Halkevleri Amatör Resim ve Fotoğraf Sergileri hakkında şu yorum yapılmıştır.

Biz burada ayrı ayrı o resim ve fotoğrafların sanat kıymetleri üzerinden fikir yürütmeye lüzum görmüyoruz. Çünkü bizim daha evvel nazarı dikkatimiz celbeden, Halk Partisinin memleketimizde güzel sanatları himaye ve teşvik hususundaki gayretini bütün memlekete ve bilhassa Halkevlerinde çalışan amatör kabiliyetlere teşmil etmesi düşüncesi olmuştur. Sergiyi gezmeye girerken kapıda elimize tutuşturulan katalogun arkasında şu satırları okuduk: Memleketin en uzak köşelerindeki genç kabiliyetleri uyandırarak Türk sanatkarlarının çoğalmasına hadim olmak, sanat ve zevk anlamında zümrenin malı olmaktan çıkarıp halk tabakalarına götürmek ve onun inkişafı için muhtaç olduğu tarlayı ve kültürü hazırlamak: Halkevleri Amatör Resim ve Fotoğraf Sergileri bu gayenin resim ve fotoğraf bakımından bir tezahürüdür.”⁸

Bu etkinlik sanatı sevdirmeye, amatörlerin usta sanatçılarla kaynaşması açısından önemli bir etkinlik olmuştur. Etkinliğin ikinci sergisinde 75 resim, 50 fotoğraf, üçüncü sergisinde ise 1943'te 98 resim ve 71 fotoğraf sergilenmiştir. Memleket ve sanat sevgisi ön plana çıkmıştır.

İsmet İnönü Güzel Sanatlar aracılığı ile halkın eğitilmesi misyonunda bulunduğunu şöyle dile getirmektedir. “Güzel sanatlar, Halkevlerinin belli başlı iştigal ettiği (uğraştığı) esaslı bir mevzudur. Halkevleri, vatanda güzel sanatlara muhabbeti, güzel sanatlardan vatandaşın terbiyesi için nasıl istifade edileceğini telkin eden bir toplantı yeridir. Güzel sanatlar, yalnız yüksek bir insan cemiyeti olan ince ve güzel hisleri terbiye eden vasıta değildir. En sert iradeleri de yetiştirmeye vasıta başlıca bir münebbih (uyarıcı), başlıca bir yürütücüdür. Çetin bir mücadele hayatında uğraşacak unsurların yüreklerinde kuvvet, neşe, hayat ve azim bulmaları, muvaffak olabilmeleri için, hem başlangıç noktası, hem devam vasıtası, hem neticeye ermenin tesirli tılsımı güzel sanatlardır. Halkevleri, güzel sanatları yalnız kendi cemiyetlerine ruh veren vasıta olarak değil vatandaşları terbiye eden, onları

⁸ Halkevleri Amatör Resim ve Fotoğraf Sergileri, Güzel Sanatlar Dergisi, Sayı 2, 171

çalışmaya hırslandıran, onları vatanı güzelleştirmek ve çiçeklendirmek için daha çok iştiha (iştah) ile teçhiz (donatma) eden başlıca bir terbiye vasıtası saymalıdırlar.”⁹

Gazi Eğitim Enstitüsü resim öğretmenliği yapmış ressam Refik Ekipman da halkevlerinin çalışmalarının amatör ressamların gelişiminde önemli pay sahibi olduğunu vurgulamış, bunun şehir merkezlerindeki halkevlerinde etkili olduğunu dile getirmiştir. Anadolu'nun değişik bölgelerine dağılan halkevlerinde durumun farklı olduğunu, buralarda amatörlere ve halka yol gösterenler olmadığı için kişilerin gelişi güzel resim yaptıklarını, bunun da halkın ve amatörlerin ilgisizliğine yol açtığını söylemiştir.

Halkevlerinin durumu 2. Dünya Savaşı'nın son bulması ile sarsılmaya başlar. 1946'da Demokrat Parti'nin faaliyete başlaması ile buralarda çalışan aydınların birçoğu Demokrat Parti'ye geçince iyiden iyiye halkevlerinin durumu tartışılmaya başlanır. Halkevlerinde siyasi bir görüşün bulunmaması gerektiği her zaman söylenmişse de tek partili dönem bitince de halkevleri, CHP teşkilatı gibi çalışmalarına devam eder. Türk Ocakları, 1949'da faaliyetlerine tekrar başlayınca halkevlerinin el koyduğu binalarını geri ister. 18 Haziran 1950'de Demokrat Partinin ödenek yokluğu gerekçesi ile Londra Halkevi kapatılır. 18 Ağustos 1951'de TBMM'nin aldığı kararla halkevlerinin kapatılması resmi gazetede yürürlüğe girer.

1.3.Köy Enstitüleri

Halkevlerinin kent merkezlerindeki olumlu yansımalarının kentlere uzak olan köylerde, yani kırsal kesimde yansımaması gerçeği, ülke nüfusunun yoğunlukta olduğu bu yerlerde halkın modernleşmesi, kültürel alanda eğitilmesi, sosyal alanda gelişmesi ihtiyacı köy enstitülerinin kurulmasında etkin rol oynamıştır.

Köy enstitülerinin öğrencileri, köylere öğretmen yetiştirmek amacı ile köyde ilkokulu bitirmiş gençlerden seçilmiş ve bu enstitüler tarıma elverişli yerlerde kurulmuştur. Öğretim

⁹ Zehra Canan Bayer, 59

süresi en az beş yıl olan köy enstitülerinin yöneticiliğini ve öğretmenliğini yüksek okullar ve üniversiteler yapar.¹⁰

Köy enstitüleri halkın milli kültürünü yükseltmeyi, köylünün ekonomik durumunu iyileştirici etkinliklerde bulunmayı, köylüyü ziraat alanında bilgilendirmeyi, tarımı daha verimli hale getirmek için teknik bilgi vermeyi, sanatsal ve kültürel alanda çalışmayı amaçlar. Köy enstitüleri de 1954 yılında Demokrat Parti tarafından kapatılmıştır.

1.4.İnkılap Sergileri

Cumhuriyetin ilanının 10. yılında,29 Ekim 1933'te, "Birinci İnkılap Güzel Sanatlar Sergisi" düzenlenmeye başlanmış ve 1936 yılına kadar tam dört defa düzenlenmiştir. Bu sergide bulunan resimlerin konusu "Ulusal Kurtuluş Savaşı" olmuştur.Dönemin önemli bir sanat faaliyeti olan İnkılap Sergileri'nin ana amacı; cumhuriyetle beraber yenilenen devlet yapısını, devrimleri, toplumsal değişim faaliyetlerini halka benimsetip yaygınlaştırılmaktır. İnkılap Sergileri'nin bu faktörden dolayı siyasi bir yapıya sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Bir sanatçı grubuna mensup olan ve olmayan bütün sanatçıların katılabileceği sergide yalnızca tema yönünden sınırlandırma yapılmıştır. Tüm sanatçılara açık olan İnkılap Sergileri'nde her sanatçının gönderdiği nitelikli ve niteliksiz eserlerin sergilenmesi, sanat çevresinde tartışmalara yol açmıştır. Bu yorumlardan bir tanesi şöyledir.

"Bu sergide teşhir edilecek eserler Kültür Bakanlığı'nca bir jüriye tabi tutulmuşsa da bu arayış yalnız eserlerin mevzuları üzerinde olmuştur. Halbuki resim ve heykel her şeyden evvel güzel ve fena olarak ayrılmalıdır. Bu bakımdan bu sergi açılmadan evvel sanatkarlardan müteşekkil bir sürü tarafından tetkik edilerek sanat kıymeti eksik eserlerin çıkarılması serginin ismine layık bir ehemmiyet alması için yegane çaredir. Sergi açıldığı şeriat göz önünde bulundurulursa da esas itibari ile güzeldir. Ancak devletin daha programlı bir müdahalesiyle genişleyip kuvvetlendirilmelidir."¹¹

¹⁰ A.g.k, 52

¹¹ Öndin, 206

Sergilerde devrim temalarından çok savaş temalarının yer almasının devrin ruhunu yansıtmadığı, sanatçıların belli konular üzerinde yoğunlaşmasının sanat açısından yaratıcılığı öldüreceği savunulmuştur.

İnkılap Sergileri'nin yapıldığı aynı mekanda 1937 – 1938 yılların arasında Birleşik Resim Heykel Sergileri yapılmış, bu sergiye Güzel Sanatlar Birliği, Müstakil Ressamlar ve Heykeltıraşlar Birliği, D Grubu ve gruplara mensup olmayan sanatçılar toplu halde katılmışlar. 1939'dan itibaren bu serginin yerini Devlet Resim ve Heykel sergileri almıştır.

1.5.Devlet Resim ve Heykel Sergileri

1939 yılından 1950'lere kadar her yıl düzenli bir biçimde ve oldukça önem verilerek açılan bu sergiler, 1950 yılından sonra etkisini azaltsa da sürekli olarak düzenlenmiştir. Türk sanatındaki bu en uzun soluklu sergiler günümüzde de halen devam etmektedir.

Birleşik Resim ve Heykel Sergileri'nin yerini Devlet Resim ve Heykel Sergileri almıştır. Yaş sınırı gözetilmeksizin her anlayıştan sanatçılara açık olan sergiler, demokratik bir yapıya sahiptir.

Maarif Vekilinin hazırladığı talimatnamede, hangi millete sahip olursa olsun herkesin sergilere katılabileceği, sergide alınan mükafatlarınsa sadece Türk sanatçılara verileceği dile getirilir. Sergiye daha önce çıkmış olan eserlerle, kopya olan resimler sergiye katılamayacaktır. Devlet Resim ve Heykel Sergisi'ne katılmak isteyen, bir gruba mensup veya birliğin üyesi olan sanatçıların eserlerinin grup ve birliklerde oluşturulacak jüri tarafından denetimden geçirilmesini ön görmüşlerdir. Bağımsız sanatçıların eserlerinin ise sergiye kabul edilip edilmeyeceğine sergi jürisi tarafından karar verilecektir. Sergiye kabul edilen eserlerin mutlaka imzalı olması gerektiğini de açıklamışlardır.¹²

Sergiye katılan eserler bir jüri tarafından değerlendirilerek ilk üç esere ödül verilir. Sergilerin her yıl 29 Ekimde cumhuriyetin kuruluş yıl dönümlerinde açılması planlanır.

¹² Öndin, 207

Sergiler 1948'e kadar Ankara Sergi Evi'nde yer alır. Ziraat Bankası ve İş Bankası ve diğer devlet bankaları bu sergiler vasıtasıyla koleksiyonlarını oluşturmaya başlarlar.¹³

Devlet Resim ve Heykel Sergileri'nin hazırlıkları yapılırken Malik Aksel'in bir anısı şöyle cereyan eder. "Büyük salonun yanındaki küçük odaya resimler getiriliyor, geliş güzel yerlere konuyor, isimleri, fiyatları kataloglara geçiriliyor. Köhne bir masa etrafında dağınık tablolar gibi yine gelişgüzel dizilen ressamalar da birbirlerine söz bırakmadan münakaşa ediyorlar. Arada bir yeni gelen resimleri gözden geçirmek merakıyla kalkıyorlardır. Yerlerde dağınık duran resimlere ipler, burgular takılıyor, üzeri vernikleniyor, çerçeveler siliniyor, suluboyalar camlanıyor, kenarlarına şerit yapıştırılıyor, görücüye çıkacak kızlar gibi hepsine çeki düzen veriliyor. Her tarafta hareketli bir hazırlık, her taraf toz duman içinde."¹⁴

Birinci ve ikinci Devlet Resim ve Heykel Sergisi ile aynı mekanda, aynı tarihte fakat farklı salonlarda açılan Yurt Gezisi Sergileri de Devlet Resim ve Heykel Sergileri'ne önemli ölçüde katkıda bulunmuştur. Yurt gezilerine katılan sanatçılar, bu geziler sırasında yaptıkları eskiz çalışmalarını, izlenimlerini Devlet Resim ve Heykel Sergisi'nde yansıtmışlardır. Yurt gezilerine katılmadıkları yıllarda dahi gittikleri Anadolu atmosferine ait resimlere Devlet Resim ve Heykel Sergileri'nde rastlanmaktadır.

Üçüncü Devlet Resim ve Heykel Sergisi'nde Milli Şef İsmet İnönü de sergiyi gezmiş ve şu sözleri ile sergilerin önemini vurgulamıştır: "Güzel sanat, güzel sevgisi deyip geçmeyiniz. Bir milletin terbiyesinde, seviyesinin yükselmesinde en maddi alanlarda çok kudret göstermek için, güzel sanat seviyesi yüksek olmalıdır."

Türk resim sanatında "milli sanat" sözleri, Yurt Gezileri ve Devlet Resim ve Heykel Sergisi ile beraber bu çalışmaların sergilendiği sergi salonlarında tartışmalar hız kazanmıştır.

1.6.Müstakil Ressamlar ve Heykeltıraşlar Birliği

Müstakil Ressamlar ve Heykeltıraşlar Birliği, Cumhuriyet'in ilanından sonra kurulan ilk sanatçı birliğidir. Birlik Refik Ekipman, Cevat Dereli, Şeref Akdik, Mahmut Cuda, Nurullah Berk, Hale Asaf, Ali Avni Çelebi, Zeki Kocamemi, Muhittin Sebati, Ratip Aşır

¹³ Başak Bugay, 36

¹⁴ Öndin, 210

Acudoğlu ve Fahrettin Arkından tarafında 15 Nisan 1929 İstanbul'da kurulmuştur. Birlik, bireysel sanat anlayışlarına özgürlük tanıyarak gelişmekte olan Türk resim sanatına sağlam temeller atarken, bir yandan sanatın yaygınlaştırılmasını, öte yandan da sanatçıların güvence altına alınmasını hedeflemiştir.

Birliğin adının nasıl belirlendiğini Mahmut Cuda şöyle açıklar: “Bizim Müstakiller adını almamızın nedeni, sanatçıları kendi sanat anlayışı doğrultusunda yapacakları çalışmalarda serbest bırakmak hatta desteklemek, fakat sanatçı olarak ortak hak ve yararlarımızı birlikte korumaktır.”¹⁵

Müstakil sanatçılar, Atatürk'ün kültür sanat anlayışını, çağdaş düşünce biçimini benimsemişler ve milli sanatı çağdaş uygarlıklar düzeyine çıkarmak için çalışmışlardır. Devletin sağladığı Avrupa'ya öğrenci gönderilmesi olanaklarından faydalanan müstakiller, devlete olan minnetlerini milli sanat kültürünün yükseltilmesi için büyük bir özveri ile çalışarak göstermişlerdir. Müstakiller yurdun dört bir köşesinde sergiler açmışlar, halka sanatı tanıtmışlar, konferans vermişler, çeşitli yayın organlarında yazılar yazarak önemli etkinlikler yapmışlardır.

Birlik, kurulduktan sonra nizamnameler ve programlar da düzenlenmiştir. Bu nizamnamelerin ikinci maddesi şöyledir. “2. Müstakil Ressam ve Heykel Birliği, resim ve heykel sanatlarının memleketimizde henüz inkişaf etmekte olduğunu nazari itibari olarak, bu sanatların kişi için sağlam esasların ve emin temelin mevcudiyetini elzem addeder ve sanatın kendine has temiz ve yüksek serbestisi ile çalışarak hizmeti de gaye bilir.”¹⁶

Avrupa ülkeleri ile iletişim sağlayıp Avrupalı sanatçıları ülkeye davet ederek sergiler açmak, Türk sanatçılarının da Avrupa'da tanınmasını sağlamak, Avrupa'da sergi açmak ve ülkede sergi salonları oluşturmak birliğin önemli amaçları arasındadır.

Birliğin genç sanatçıları, Avrupa'da aldığı eğitimlerin de etkisi ile yapısalcıdırlar. Geometrik yapıya ve sağlam bir desene önem vermişlerdir. Müstakillerin resim anlayışı ülkede emperyalistler ve Çallı kuşağının resimlerine alışmış olan sanat çevresi tarafından hoş karşılanmaz. Batı'yı taklit etmekle suçlanırlar, yeni eğilimlere karşıdırlar. Elif Naci'de müstakillerin anlayışına karşıdır ve “Vatandaş Türkçe konuş” der.¹⁷

¹⁵ Kıymet Giray, M.R.H.B, Akbank Yayınları, 42

¹⁶ Kıymet Giray M.R.H.B, Akbank Yayınları, 45

¹⁷ Başak Bugay, 55

Müstakiller ülkede yeni sanat üsluplarının getirilmesini görev saymışlar ve birçok yerde sergi düzenlemişlerdir. Müstakiller ilk sergilerini Nisan 1929 yılında Ankara Etnografya Müzesi Sergi Salonu'nda açarlar. Sergiye Ali Avni Çelebi, Muhittin Sebati, Şeref Akdik, Refik Ekipman, Nurullah Berk, Sabiha Bengütaş, Hale Asaf katılır. Sergide Türk resim sanatının yeni ve çağdaş yapıtları ilk kez sergiye çıkar. Halk ilk kez böyle bir yapıyla karşı karşıya gelir.

Müstakiller ikinci sergilerini İstanbul Türk Ocağı sergi salonunda açarlar. Sergide halkın ilgisini yetersiz bulurlar ve eleştirenlerin eserleri anlayamadıklarını dile getirirler. Müstakiller Galatasaray sergilerine de katılırlar.

Müstakil Ressamlar ve Heykeltıraşlar Birliği, halkın sanatı daha iyi tanıyıp benimsemesi ve halkın güzel sanatlar sevgisini arttırmak için İstanbul ve Ankara dışındaki halkevlerinde bir dizi sergi çalışması düzenler. Birinci büyük resim Sergisini Zonguldak Halkevi'nde açarlar. Sergiye giriş ücreti almayarak halkı sanat ortamına daha çok çekmeyi hedefler. Diğer Halkevleri sergilerini ise; Bursa, Balıkesir, Samsun Halkevlerinde düzenlerler. Son sergilerini de 1948 yılında Fransız Konsoloslukunda açarlar.

Müstakiller, cumhuriyetin kültür ve sanat programı çerçevesinde düzenlenen İnkılap Sergileri'nde ve Devlet Resim ve Heykel Sergileri'nde yer alırlar. Aynı zamanda Müstakiller ve D grubu sanatçıların da yer aldığı Birleşik Resim ve Heykel Sergilerine katılırlar ve Müstakiller ve D grubu sanatçıları ortak bir şeyi 1939 yılında Halkevinde düzenlerler.

1938 yılında CHP'nin tertiplelediği yurt gezilerine katılırlar. Müstakillerden Ali Avni Çelebi Malatya – Arapkir'e, Mahmut Cuda Trabzon'a, Zeki Kocamemi Rize'ye gönderilir. 1939 yılında düzenlenen gezilere ise, Cevat Dereli Sinop'a, Refik Ekipman Hatay'a gönderilir. 1940 yılında, Şeref Akdik İçel'e, 1941 yılında Ali Avni Çelebi Bilecik'e, Cevat Dereli Gümüşhane'ye, Refik Ekipman Ankara'ya gönderilir. 1943 yılında Mahmut Cuda Bitlis'e, Şeref Akdik Erzincan'a gönderilir. CHP tarafından altı kez düzenlenen sergilerin hepsine de Müstakil Ressamlar sanatçı gönderir. Yaptıkları eserlerle Yurt Gezisi Sergilerine katılırlar. Müstakiller CHP'nin düzenlediği gezileri katılarak, Anadolu topraklarını ve halkını tanıma fırsatı bulurlar.

1.7.D Grubu

D grubunu, 1933 yılının Eylül ayında Zeki Faik İzer'in Cihangir'deki evinde toplanan beş ressam; Zeki Faik İzer, Cemal Tollu, Nurullah Berk, Elif Naci, Abidin Dino ve bir heykeltıraş olan Zühtü Müridoğlu kurmuştur. Gruba sonradan katılan sanatçılar ise; Arif Kaptan, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Halil Dikmen, Eşref Üren, Salih Urallı, Fahrünnisa Zeyd, Hakkı Anlı, Zeki Kocamemi, Turgut Zaim, Nusret Suman, Eren Eyüboğlu olmuştur.

D grubunun kuruluş nedenlerini, kurucularından olan Nurullah Berk “ruhi ve ideolojik” diye iki nedene bağlamıştır. Ruhi nedenler; resmi cemiyetlerin kırtasiyeciliğinin fazla olması dolayısıyla bu kırtasiyecilikten kurtulmak. İdeolojik nedenler ise; “yaşayan sanatı” ülkeye yaymaktır. Akademik kuralların dışına çıkmayan sanatı kalıplaşmış tek düzeliğin dışına çıkararak doğa ile ilişkide bulundurma isteği ve ruhunu, “hiçbir cesareten korkmayarak, hatta aşırı görünmekten bile ürkmeyerek tercüme etmek” düşüncesi grubun kurulmasının asıl faktörleri olmuştur. Grubun ilk sergisi Narmanlı Han'ın yanındaki bir şapka mağazasında açılmıştır. Elif Naci, sergi hakkında resmin alfabetesi olan desen ile başladıklarını ve ilk sergilerinin desen olduğunu dile getirmiştir. Sergi bazı sanat çevreleri tarafından alaya alınır. Bu alaycı eleştirilere Elif Naci şöyle der: “Basın kıyasıya yükleniyor. D ile başlayan ne kadar kötü sözcük varsa sıralanıyor. Dalavereciler, düzenbazlar, dümbelekler, derbederler, dalkavuklar, düztabanlar, dandiniler, deliler, densizler, dinsizler”. Bütün bu alaya almalarına karşı kulaklarının tıkayarak çalıştıklarını, faaliyetlerini arttırarak devam ettiklerini söylemektedir.¹⁸

İlk sergilerinde, sergi broşüründe Peyami Safa'nın yazısı şöyle;

“ D grubu manga değil. Ne sağa çark, ne sola. Ne de başçavuş. Kendi mihveri altında dönen altı kafa: Altı çift göz ki maddenin içine de, üstüne de bakıyor ve ölüde bile gizlenen canı arıyor. Yeni resim değil bu; Avrupalı, yahut yerli resim değil. Resim. Ne Delacroix, ne Cezanne, ne Manet, ne Monet, ne Pisaro, ne Picasso. Hayır, Abidin, Cemal, Nurullah, Naci, Zeki, Zühtü. Ne ekol, ne akide (itikat). Ayetleri bir kelime; Resim. Ayna, öküç ve fotoğraf aynı şeyi görürler. Hiçbir insan başka bir insanla aynı şeyi göremez; hatta bir anda gördüğünü başka bir anda bile göremez. Heraclite aynı suda iki defa banyo yapılamayacağını söylemiyor mu? Nazariye yapmıyorum. Bilinen şeyler. D grubunun altı ayrı bakışının olduğunu bir kere daha söylemek istedim. Bu müseddesin (altıgen) dıhlerini (kenarlarını) birbirlerine bağlayan hiçbir şey yok mu? Olacak. En tabilerini alalım. Arkadaşlık. Bir çağdan olmak ve ressam olmak.

¹⁸ Elif Naci, Ben Elif Naci D grubunun çığırkanı

Hatta bazı estetik bağlar da bulunabilir. Fakat, aman... Söze ve nazariyeye düşmeyelim ve buyurun sergiyi gezelim. Eğer orada bizim görüşümüze tıpatıp uyan bir eser varsa kötüdür. Çünkü aynı şeyi görmek hassası yalnız aynada, fotoğrafta ve öküze vardır. Bizim gibi görmeyen dostum D grubunun gözlerinden öperim.”¹⁹

D grubu sanatçıları Müstakil sanatçılarda yer alan bir nizamname çıkarmamışlardır. D grubu, Fovizm, dışavurumculuk, sembolizm gibi yenilikçi akımlara açıktırlar. Türk resim sanatında modernleşme sürecini başlatan ilk grup olarak görülmektedir. Modernleşme anlamında en ses getiren gruptur. Grubun üyeleri arasında fikir birliği ve üslup bakımından benzerliklerin bulunmaması dikkat çekicidir. Grup üyeleri ülkeye yeni, ilerici, çağdaş sanat akımlarını ülkeye getirmek için kurulmuştur. Geometrik tarzları ve soyut eğilimleri ile Türk resmine katkıda bulunmuşlardır. D grubu akademinin kuralcı anlayışına ve akademisi etkisi altına olan doğa kopyacılığı yapan Çallı kuşağına karşı bir duruş göstermektedir.

D grubu ikinci sergisini Beyoğlu Halkevinin üst salonlarında yapmıştır. D grubu 1933 – 1947 yılları arasında toplam on beş grup sergisi açmıştırlar. Grup üyeleri, Güzel Sanatlar Birliği ve Müstakillerle birlikte Birleşik Resim ve Heykel Serilerine katılmışlardır. 1938 – 1943 yılları arasında CHP'nin düzenlediği yurt gezilerine katılmışlardır. Yerel motiflerin kullanımı, toplumsal konuların işlenişi yurt gezilerinin çıkış noktası olmuştur. Yurt gezilerine katılan sanatçılar ise şöyle; Bedri Rahmi Eyüboğlu, Turgut Zaim, Arif Kaptan, Hakkı Anlı, Cemal Tollu, Nurullah Berk, Eli Naci, Zeki Kocamemi, Abidin Dino, Zeki Faik İzer, Halil Dikmen, Eşref Üren, Salih Urallı katılmıştır.

Yurt gezileri nedeniyle Anadolu'nun dağını, taşını, folklorunu, Anadolu köylüsünü, insanını tanıma fırsatı bulmuşlar. Doğa kopyacılığına karşı çıkan D grubu üyeleri yurt gezileri ile beraber Anadolu'nun tabiatından yaptıkları izlenimleri kendi sanat anlayışlarına göre yorumlamışlardır. D grubu 1950 yılında dağılmıştır. Ancak 1960 yılında son bir sergi daha düzenlemişler.

¹⁹ Zehra Canan Bayer, 50

2.YURT GEZİLERİ (1938-1943)

1938 yılında CHP'nin aldığı bir kararla ressamların yurt gezilerine gönderileceği duyurulur. Dönemin gazeteleri de bu haberi manşetten duyururlar. 28 Temmuz 1938 tarihli Ulus gazetesinin duyurduğu habere şöyledir;

“CHP Genel Yönetim Kurulu Toplantısında Hayatımız için Müsbet Kararlar Alındı. Ressamlarımız memleketi dolaşarak güzel eserler meydana getirecekler. CHP Genel Yönetim Kurulu dün öğleden evvel toplanarak bazı kararlar vermiştir. Bu arada memleket sanat hayatını alakadar eden mühim mevzular üzerinde müsbet kararlara varılmıştır. Çünkü toplantının kararından biri olarak partimiz güzelliklerini yerinde tesbit ettirmek ve sanatkarlarımızın memleket mevzuları üzerinde çalışmalarını kolaylaştırmak maksadıyla bu sene bir yurt içinde sanat tetkik seyahati tertiplemiştir.”²⁰

Dönemin diğer gazetelerinde ise “Ressamlarımız iş başında”²¹, “CHP'nin Güzel Kararı: 10 ressamımız tablolar yapmak üzere yurt içine dağılıyor”²² şeklinde haberler yayınlanmıştır.

Cumhuriyet Halk Partisi'nin aldığı bu karar, Türk resim sanatının önemli olaylarından birisi olmuştur. CHP'nin sanatta dayatmacı tutumu bırakarak sanatçıları yurt gerçekleri ile baş başa bırakması daha akıllıca bir tutum olmuştur. Dönemin İç İşleri Bakanı olan aynı zamanda CHP Genel Sekreteri Şükrü Kaya'nın başkanlığını yaptığı Ağustos 1938'de toplanan CHP Genel Merkez Yönetim Kurulu'nun, halkevleri için aldığı kararda her yıl on ressamın yurdun değişik coğrafyasına, on ayrı vilayete yurt gezilerinin düzenlenmesi kararı alınmıştır. Bu karar, Atatürk'ün genel başkanı olduğu CHP'nin, ülkenin, siyasal ve kültürel yaşamını etkileyen, yönlendiren önemli bir siyasi kurum olduğunu göstermektedir.

Devlet, kültür, sanat politikası bağlamında cumhuriyetin ilanı ile beraber bir dizi kararlar almış. Her yıl düzenlenen Galatasaray sergileri desteklenmiş ve bu sergilerden resim alınmıştır. Köy öğretmenleri, Halkevleri, Köy Odaları, Millet Mektepleri kültür-sanat faaliyetlerinin desteklendiği, devlet ile halk arasındaki kopukluğu gidererek devletin halkla olan ilişkisini kuvvetlendirmek için yapılan önemli projeler olmuştur. Bu projeler kapsamında İnkılap sergileri, Birleşik Resim ve Heykel Sergileri, Halkevlerinde bir dizi

²⁰ Ulus 28 Temmuz 1938

²¹ Ar Plastik Sanatlar Dergisi

²² Ulus 19 Ağustos 1938

sergiler düzenlenmiştir. Bu projelerle resmin halk arasında tam anlamı ile benimsenmemesi, halka ulaşmaması, resim sanatında da “yerellik” kavramının oturmamış olması ve “milli sanat” söylemlerinin bitmemiş olması Yurt Gezilerinin düzenlenmesinin önemli etkenleri olmuştur.

Resim sanatından “milli sanat” söylemi Galatasaray Sergileri’nde yapılan eleştiriler ile başlamış ve Türk resminde özgün bir sanatın oluşmadığı sanat çevresi tarafından dile getirilmeye başlanmıştır. 1924 yılında Yeni Resim Cemiyetinin düzenlediği sergide milli mevzulara biraz daha yer verdikleri ve aynı yıl açılan Galatasaray Sergilerinde de aynı mevzulara indiklerini Elif Naci dile getirmektedir. Bir yıl sonra yedincisi açılan Galatasaray Sergisinde eleştirilerin yoğunlaştığı felsefe doktoru olan Her Buh sergideki eserlerin Türk’e dair bir hususiyetin olmadığını, sanatçının eserlerini dünyanın neresinde sergilerse sergilesin eseri yapan sanatçının Türk olduğu anlaşılmalıdır²³ sözleri ile “milli sanat” kavramı sanat çevresi tarafından büyük tartışmalara yol açmıştır. Bu tartışmalara edebiyatçılar da katılmıştır. Behçet Kemal Çağlar’a göre milli sanatın oluşması, Türk halkının yaşamını, onların gelenek ve göreneklerini, halkın düşüncelerini iyi tanımakla olabilecektir.²⁴

Milli sanat tartışmalarına katılan Nurullah Berk milli sanatın oluşması için sadece yerel motiflerin, Türk’e has konuların işlenmesinin yeterli olmayacağını vurgulamış ve “bir sanatın ulusallığı yani belli bir ülke, bir toplumun, bir uygarlığın ürünü oluşu, seçilen konularda değil konuları dile getiren teknik özelliklerde, hele harcanmış bir deneyimle dünya görüşündedir” demiştir. Sanatın oluşması için, bu kaynağın ancak geleneksel sanatımızın benimsenip bunun taktik olarak evrensel değerlerle örtüştürülmesiyle oluşturulabileceğini vurgulamıştır.²⁵

Sabahattin Eyüboğlu, milli sanatın oluşmasının, geleneksel sanatımızın günün sanat anlayışına göre yorumlanıp halı, kilim motiflerinin ve çinilerin günün sanatına göre yorumlanması ile oluşacağını söylemiştir. Diğer bir edebiyatçı Cahit Sıtkı Tarancı milli sanat tartışmasına, sanatın ülkenin sorunlarını ifade etme kaygısının taşımaması gerektiğini, yalnızca sanat eseri yaratma kaygısının olması halinde bir öz sanatın oluşacağını söyleyerek katılmıştır.²⁶

²³T. Erol, M. Ural, Yurt Gezileri ve Yurt Resimleri, .Milli Reasürans T.A.Ş159

²⁴ A.g.k, 160

²⁵ A.g.k, 165

²⁶ A.g.k, 166

Yurt gezilerinde millilik söylemi ise; Sanatçıları gittikleri yerlerde resimlerin mevzularının serbest bırakıldığına söylenmesine rağmen devlet sanatçısına “Her sanat milli vasıfları ile büyüktür” Burada sanatçının milli karakteri canlandıran, milli kahramanlarımızı yaşatan, destanlarımızı ve Türk’e has konuların işlenmesi yeni bir Türk sanatının doğacağını söylemektedir. 1939 yılında Maarif Vekaleti Hasan Ali Yücel “İnsanda insanı aramak” sözü ile sanatta “Hümanizma” kavramını ortaya atmıştır. Bu anlayışla aşırı milliyetçiliği ve komünizme karşı bir yol arayışı olmuştur. Bu anlayışı tetikleyen en büyük faktör ise II. Dünya Savaşı nedeniyle bir ekonomik ve kültürel çöküş içinde olan Avrupa olmuştur. Devlet dış dünyaya kapılarını kapatmış Ulusal – Milli Sanatı yaratma çabaları içine girmiştir. Batı ile doğunun sentezi olarak adlandırılan Ulusal Sanatın yaratılması ile yeni bir İtalyan Rönesans’ı doğacağını düşlemişler ve Klasizmaya yönelmişlerdir. Devletin sanatçılardan nasıl bir milli ruh istediğini gezilerden öncede belli etmiştir. İnkılap sergilerinde Şeref Akdik’in “Millet Tablosu” önünde duran M. Kemal Atatürk’ün bu tabloyu aldınız mı demesi devletin sanatçılarından ne istediğinin bir tablosu olmuştur. Cemal Tollu’nun “Alfabe Okuyan Köylüler” vb. birçok sanatçı bu konuları işlemiştir. Devletin estetik kaygılardan çok inkılabın halka yayılmasını öngörmüşlerdir. Partinin ideolojik yaklaşımının maddi ve manevi yatırımların somut karşılığı İnkılap Sergileri, DRHS. Yurt Gezileri olmuştur.

“Milli Sanat” söyleminin yukarıda da görüldüğü gibi yurt gezileri ile başlamadığı yurt gezilerinden önce de bu tartışmaların sürdüğü görülür. Bir nevi milli sanat tartışmalarının yurt gezilerinin doğmasına neden olan faktörlerden olduğu görülmektedir. Ancak ülke savaş ekonomisinin içine girmiş, ekonomi 2. Dünya Savaşından olumsuz etkilenmiştir. Yurt Gezileri 2. Dünya Savaşı’nın hemen öncesinde düzenlenmeye başladı ve savaşın zor koşulları altında devam etti. Türkiye Cumhuriyeti 2. Dünya Savaşı’na girmeyip dış dünya ile bağımlı kalarak kendi içine dönmüştür. 2. Dünya Savaşı’nı yaşayan Avrupa devletleri, siyasi, ideolojik kamplaşmaların, ırkçılığın, milliyetçiliğin yaşandığı ülkeler olmuştur. Almanya’da nasyonal sosyalizm, İtalya’da faşizm, Sovyet Rusya’da Stalinci Komünizm hüküm sürerken partiler, sanata doğrudan ideolojik davranma ve propaganda yapmaları doğrultusunda yön verdiler.

Yurt gezilerinin, Sovyetler Birliği’nde (Kolhozlarda çalışan ressamlar) yaşanan bir sanat akımından esinlenilerek yapıldığı sadece bazı sanat çevrelerince ön görülmektedir.²⁷ Yurt Gezileri ile Sovyet Rusya’daki ressamların Kolhozlardaki çalışmaları ile arasında çok fazla benzerlik yoktur. İkisi de devlet desteklidir. Ancak yurt gezileri CHP hükümetinin bir

²⁷Başak Bugay, 46

kültür programıdır. Sanatçıları resmen bağlayıcı, zorlayıcı hiçbir yönün olmayışından dolayı Kolhozlarda ki çalışmalarla bir benzerliği bulunmamaktadır.

Devlet desteği ile düzenlenen İnkılap sergilerine göre yurt gezileri ressamilar arasında daha olumlu bir hava estirmiştir. İnkılap sergilerinin işlendiği tema seçimi, ressamilar için zorlayıcı ve doğrudan yönlendirici bir tutum olmuştur. İnkılap sergilerinin son bulması ile devlet zorlayıcı tutumunu bırakmış. Birleşik Resim Heykel Sergileri'ni örgütlemiştir. Birleşik Resim ve Heykel Sergileri gruplara bırakılmış ve sanat özgür kılınmıştır. Bu özgürlükten sonra sanat çevrelerinde tartışmalar başlamış, "Sanat devletleştirilmeli mi? Yoksa sanat serbest mi bırakılmalıydı?" Soruları sorulmaya başlanmıştır.²⁸

Hasan Ali Yücel ve Burhan Belge, sanata devlet desteğinin önemini vurgulamaktadırlar. Hasan Ali Yücel'e göre; devlet, sanatçının eserler ortaya koymasında ve sanatçıların kişiliklerinin geliştirmede gerekli olan yapıyı oluşturmada onları desteklemelidir. Burhan Belge'de ülkenin içinde bulunduğu duruma bakıldığı zaman sanatçıyı destekleyecek tek kurumun devlet olduğunu dile getirmektedir. Devletin desteğinin, sanatçıya yapacağı yardım olacağını söylemektedir. Bazı sanat çevreleri, sanatçının devletin desteğine ihtiyacı olmadığını, sanatçılara yapılan desteği sanatçıların hakaret olarak göreceğini söylemişlerdir. D grubu üyesi Cemal Tollu, sanata devletin desteğinin gerek olmadığı sözlerine karşı çıkarak, yaptıkları eserleri satamadıklarını, maaşlarının da az oluşundan dolayı resim yapmaya vakit bulmadıklarını dile getirerek eleştirilere karşı çıkmıştır. Nurullah Berk de tartışmalara katılmış, sanatın devletleştirilmesine karşı olduğunu ancak ülkede sanatçıyla meşgul olarak onun şartlarını daha müsait hale getirecek tek kuvvetin devlet olduğunu dile getirmiştir.²⁹ Sanata devlet desteğini D grubu sanatçıları savunmuş, müstakiller ise devlet desteğini düşünmemişlerdir. Tartışmalar sürüp giderken Nafi Atıf Kansu ve Rıdvan Nafiz gibi eğitimcilerin önerdiği yurt gezileri CHP kültür programı politikası olarak hayata geçirilmiştir.

Yurt gezilerine katılan sanatçılar gittikleri yerlerde konu seçiminde serbestiler. Hangi gruba, birliğe bağlı olursa olsun, her ressam kendi tarzında ve anlayışında resim yapabilecek ancak yörenin özelliklerini yansıtacaktır.

"Faraza, Isparta'da çalışan bir sanatkar için, tabiatın cömertliği, medeni hamlelerin zenginliği içinde Ispartalıların giyimi, adeti, zevklerini

²⁸T. Erol, M. Ural, Yurt Gezileri ve Yurt Resimleri, .Milli Reasürans T.A.Ş, 29

²⁹A.g.k, 29

ifade eden mahalli sanat tezahürleri, mesela gülyağcılığın, halıcılığın oradaki kıymetleri tebarüz ettirilecek ve bu tablonun Isparta’da yapıldığı derhal anlaşılacaktır. Tabloyu tetkik eden onun nerede yapıldığını tabloda canlandırılan imtizaçlar içinde görebilecektir.”³⁰

Behçet Kemal Çağlar, yurdu gezen ressamın resimlerinin konusu ile ilgili olarak;

“Biz Anadolu’ya yayılan ressamlardan yalnız manzara, yalnız desen, yalnız kostüm değil, artık insan ve ruh istiyoruz. Tablolarında bize Türk denen insanı ve Türkiye denince yurdun bütün hususiyetle kokusunu ve havasını getirsinler. Raks eden zeybeği omuz başlarında kanat kesilen cephesi; halı dokuyan kızın canlanıveren mekiği, sabah alacalığında çıplak bir omuz başına benzeyen höyüğü, yurdu gezen ressamın tablolarında ne zaman göreceğiz?” diyerek resimlerde Anadolu insanını da görmek istediğini vurgulamıştır.

Yurt Gezileri düzenlenirken sanatçılardan bağlayıcı ve zorlayıcı bir tutum izlenmemiş ancak konuların serbest olmakla beraber yörenin tarihini, kültürünü, folklorünü ve tabiatının güzelliklerini yansıtılmaları istenmesi, konu seçiminde devletin ideolojik bakışı ressamın özgürlüğünü kısıtlayarak gerçeklikten uzaklaştırmıştır. Bu istekte sanatçıları sanatta motifsel yorumlamalara yöneltmiştir. Bu yönelmeler sanatta yerellik kavramını güçlendirmiş, yöresel bir Türk sanatının doğmasının ancak Anadolu doğası ve Anadolu insanı ile kaynaşarak olabileceği dillendirilmiştir.

Yurt Gezileri’nde Halk Sanatından en çok etkilenen sanatçıların başında Bedri Rahmi Eyüboğlu, Turgut Zaim, Malik Aksel gelmektedir. Bu sanatçılar yerli bir biçim yerli bir renk olgusunu yaşatma doğrultusunda benimseyerek köylü nakışlarından halk hikayelerine, folkloruna ve minyatürlerine kadar birçok yerli unsuru başarı ile sanat yaşamlarına katmışlardır. Bedri Rahmi Eyüboğlu yerel motif, renk, yerel konulara yönelerek geometrik nakış soyutlaması arasında bir bağ kurmaya yönelmiştir. Anadolu kilimlerinin geometrik soyut biçimlerini, çorapların çevresindeki çizgileri, tablolarına aktaracak, aktarırken motifleri yerinden sökerek aktarmamış motiflere yeni bir plastik değer katarak onlara yeni bir can vermiştir. Turgut Zaim ise minyatür resminin geometrik kompozisyon ve şematik figür esprisinden hareket ederek Anadolu göçer yaşamından sahneleri belgeselci bir tavırda yansıtmıştır. Turgut Zaim’de konu egemen iken Bedri Rahmi’de ise motif egemendir. Turgut Zaim’in resimlerinde; Köylüler toplanmış bir şeyler yapıyordur, kadınlar hamur

³⁰T. Erol, M. Ural, Yurt Gezileri ve Yurt Resimleri, .Milli Reasürans T.A.Ş., 216

açmaktadır, insanlar bir yerden bir yere göç etmektedirler. Resimleri tamamen yerel bölgeseldir ve bir hikayeye dayanmaktadır. Malik Aksel, halk sanatına eğilerek Anadolu Folkloruna ilgi duymuştur. Resimlerinde büyük çoğunlukta kent yaşamının değişimi içinde, Türk tasavvuf düşüncesinin, resim ve kaligrafiye yansıyan yönlerine eğilerek İstanbul folkloruna de ilgi duymuştur. Nurullah Berk yerelliği geometrik düzenlemelerin egemen olduğu Doğulu bir üslup yaratma yoluna girerek yazma motiflerini ve minyatürlerini örnek alarak “bozkırları, bulutları, çakırdikenleri” dizisini meydana getirmiştir. Daha birçok sanatçı yörenin kültürünü, doğal güzelliklerini ve yöre insanını resimleyerek yerli bir sanat oluşturmaya çalışmıştır.

Ressamlar yerelliği yakalamaya çalışırken Anadolu’ da kimler vardı? Ressamlar kimlerle karşılaşacaktı da yöresel – ulusal sanat söylemi güçlenecekti? Anadolu’ da Türk köylüsü vardı ve Türk köylüsü ile karşılaşacaklardı. Gezilerden önce Halkevlerinin yaptığı köylüyü eğitime, onlara inkılabı benimsetme, çağdaş modern yaşama alıştırmaya işini bu kez sanatçılar üstlenmiştir. Bir nevi İmparatorluk kültüründen Cumhuriyet kültürüne geçişi bu yolla gerçekleştirme “yeni” sanat ile “eski” halk sanatı arasındaki kopukluğu gidermek amacı güdülmüştür.

Türk sanatçıları aslında köylü – çiftçiye uzak değildirler hemen hemen bütün resamlara konu olmuş ve resimlenmiştir. İzlenimci üsluba sahip Çallı ve Kuşağı yalnız İstanbul’ un güzel görünüşleri ile ilgilendikleri için eleştirilere maruz kalmışlar ancak Çallı ve kuşağı köylü çiftçi resimlerinin başlatıcıları olmuştur. Örneğin İbrahim Çallı’nın “Harman” resminde hasat yapan köylüler, kullandıkları aletler, iki çift sabun ve öküz yer almaktadır. Resimde uzaklardan deniz görünmektedir ve resim İstanbul yakınlarında yapılmıştır. Cumhuriyet’in ilk yıllarında köylü – çiftçi resimlerine bakıldığı zaman orta çağ Avrupa’ında yapılan üretim ve tarım aletleri kullandıkları görülmektedir.

İstanbul ve birkaç kent dışında yaşayan halkın durumu iç açıcı değildir. Ülkenin en büyük sorunu tarım olmuş ve bu sorunun giderilmesi için birçok destekleme yapılmış ancak bunların hiçbiri yeterli gelmemiştir. II. Dünya Savaşı ile beraber ülke savaş ekonomisi uygulanmıştır. Ulusçuluk anlayışı yeni yorumlar bulur ve halkçılık ve köycülük söylemleri kuvvetlenmiştir.

Yurt Gezileri’nde sanatçıların birçoğu köylü – çiftçi konularını ele almış yalnız Abidin Dino’nun işçi ve köylü sınıflaması ile yaptığı portre resimleri dikkat çekmektedir. Bu resimlerle partinin isteğinin dışına çıkarak gördüklerinin resmini yapmıştır. Gezilerden çok

daha önce sanatçıların yurt gerçekleri ile yüzleşmeleri gerektiği üzerinde durmuştur. Abidin Dino Anadolu’da ki sanat açılığının giderilmesi için Anadolu’ ya resim yapmak üzere gitmenin yeterli olmayacağı, Anadolu’ da sergiler açılması gerektiği, kentlere de yerel sanatın taşınmasının, tanıtılmasının şart olduğu görüşünü savunmuştur. Cumhuriyet devriminin çok hızlı yapıldığını sanatçıların yeni ufuklara ulaştığı görüşünün, ulaşılan yeni ufkun arkasında köylünün iktisadi ve kültürel kalkınma ile olacağını belirtmektedir. Mevcut şartların bu eksikliği giderecek nitelikte olmadığı “Her memleketi düşündüren şehirle köy, şehir ile köylü arasındaki kültür ve geçim farkının bir an evvel tasfiyesi bizim meselemizdir.”³¹ diyen Abidin Dino’nun kadro eksikliklerini sanatçıların doldurabileceğini savunmuştur.

Yurt Gezileri kapsamında Sivas’a giden, resimleri marazi bulunan Malik Aksel’in “Kale Mahallesi” tablosu gezilerde yapılan, bilinen resimler arasında toplumsal gerçekçi tek resimdir. Bu resim aynı zamanda Çağdaş Türk resminde toplumsal tavrın ilk örnekleri arasındadır. Gezilere katılan birçok sanatçı partinin direktifleri doğrultusunda güzellik arayışı ve iyimser bir tablo sergilemişlerdir. Malik Aksel, toplumsal gerçekçi tavrı ile kendi kuşağından ayrılmaktadır. Aksel, başka dünyanın resmini yapma duyarlılığı geçmişe ve geleceğe yöneltmiş “Kale Mahallesi” resmi ile yaşadığı çağın toplum yapısına yönelmiştir. Malik Aksel’in bu “marazi” çıkışına rağmen resmin dereceye girmesi şaşırtıcıdır. Çünkü birçok sanatçı bu tavrıla soruşturma geçirmiştir. Bu tavrın nedenini de Turan Erol şöyle açıklar: “Beklenen canlı, iyimser toplumla ilişki içinde bir sanatçı tipinden uzak görünen, kendine özgü bir gerçekçilik içinde resimler yapan Malik Aksel’in dereceye girmesi sanatçının tutumuna ve resimlerinden çok hoşlanılmasa da sanatçı kişiliğine saygı duyulduğu şeklinde değerlendirilir.”

Toplumsal gerçekçi tavrı benimseyen, söylemleri ile dikkat çeken Yeniler Grubu, Yurt Gezileri’nin düzenlendiği tarihlerde 1940 yılında gezilere katılan Abidin Dino, Avni Arbaş, Selim Turan ve gezilere katılmayan Nuri İyem, Ferruh Başağa gibi sanatçıları bir araya toplar ve Akademi’ye ve D Grubuna tepki olarak düşünülmüştür. Yeniler Grubu sanatçıların geçim sıkıntısı çektikleri bir dönemde, devletin sanatçıya kaynak ayırdığını ancak bu kaynağı Akademi dışına ulaşmaması D Grubu ve Akademi hocaları arasında paylaşılması eleştiri konusu olmuştur. D Grubu ile Akademi sanatçıları arasında bir barış havası esmesi bu sanatçıların devletten düzenli gelir sağladığı anlaşılmaktadır. Onlar için

³¹ Nilüfer Öndin, , Cumhuriyetin kültür politikası ve sanat, Sanat Dünyamız, Sayı:89, S,152

sanat biçimsel yönü ilgilendirmektedir. Yeniler Grubu sanata toplumsal gerçekçi öğeler katarak işçiler, yoksullar, toplumun hastalıklı tarafını resimlemişlerdir. Liman sergileri ile ilk baskılara maruz kalmışlar, sergi açılışını yapan Burhan Toprak sergideki bazı eserleri polis zoru ile çıkartmıştır.

Yeniler Grubuna ağır eleştiriler yöneltilmiş ve grup üyeleri dönemin sosyal ve toplumsal yapısını açıkça ortaya çıkarmıştır. Resim sanatında sanatçıların yaşadıkları toplum içinde kesitler almaya yönelmiş, polis zoru ile toplanan resimler, sanatçıların Akademi'ye alınmamlarına rağmen bildiklerini yapmaya devam etmişler ve sanatçılar arasında kasıtlı şikayetler nedeni ile tutuklananlar olmuştur. Yeniler'in Liman sergilerini, serginin girişine balıkçı ağı çekerek resimlerinde yer alan balıkçılar; ellerinde balıkçı bıçağı ile sırtlarında sarı muşambaları, sarı çamurlu çizmeleri ile sergiyi açmışlardır. Bu olay sanat çevresinde büyük gürültülere neden olmuş hatta nasıl olurda bir vali balıkçılardan sonra sergiyi gezer şeklinde tepkilere de yol açmıştır.

Liman sergisini eleştiren O. Seyfi Orhon "Türkiye'de resim Türk değildir. Yabancı bir pasaport taşır. Fütürist, kübik veya empresyonist görünerek asıl hüviyetini gizlemeye çabalar. Bizimle hiçbir alakası yoktur. Var'ın güzelliklerine şaşı bakar, tarihine, mefahirine, kahramanlarına karşı kördür, gider işçileri bulur, liman amelesi ile konuşur, balıkçılara kollarını açar."³² Grubun sergisini yurdun güzelliklerini, iyimser tarafına bakmadıkları için eleştirmektedir. Karşı bir görüş oluşturan Hilmi Ziya Ülgen "milli olmak; ben miliyim diye bağırarak değil, fakat kendilerinin olan meseleleri içinde duyarak onları dünyaya aksettirmektedir"³³ şeklinde cevap vermiş ve Boğaz'dan Anadolu'ya çıkan sanatçıların asıl milli sanatı oluşturacakları, yöre insanını resimlerken hiçbir tasarruf ve sahtekarlık katmaksızın yapacakları resimlerin asıl milli sanatı oluşturacağını söylemektedir ve Yurt Gezileri'ne katılan sanatçılara sesini duyurmak istemektedir.

Yeniler Grubu'nda yer alan Ferruh Başağa'nın Geziler katıldığına dair hiçbir yazılı kaynaktan rastlanmamıştır. Ancak Kıymet Giray'ın kendisi ile yaptığı görüşmede Başağa'nın söylediğine göre Yurt Gezilerine Konya'ya gönderildiği zaman 200 Lira yol masrafı ve 1000 Lira resim gideri olarak verildiğini, Konya'da 10 – 12 resim yaptığını, bunları Halkevine teslim ettiğini ve birkaç eskizle döndüğünü söylemektedir. Bir diğer olayı ise şöyle anlatır: "Benimle birlikte, Mehmet Yücetürk, Turgut Atalay ve Hulusi Mercan olmalı; Doğu'da

³² Kıymet Giray, Türk Resim Tarihinde Eleştirinin Gelişim Çizgisi, Türkiye'de Sanat Dergisi, Sayı.24, s.24

³³ A.g.k, S.24

görev alır. Çok yoksul bir köyde çalışır. Taşların arasında yaşayan köylerin tuvaletleri bile yoktur. Bu köyü resimlerler. Taş evlerin arasında tüyler dikilmiş pislikler resimlendiği için arkadaşlarımız soruşturma geçirir.”³⁴ Sanatçıların partinin direktifleri doğrultusunda hareket etmedikleri görülmektedir. Bir başka eleştiri ise S. Hakkı Esatoğlu’ndan gelir:

“Birinci Dünya Savaşı’ndan sonra kurulan totaliter ve tek partili devletlerde olduğu gibi, bizde de devlet, sanat ve fikir hayatına müdahale ederek, her çeşit kültür çalışmasına kendi sabit ve dar görüşlü prensipleriyle hem ahenk olarak yürütmek istemiştir. Halk Partisi, Anadolu’ya gönderdiği resamlara verdiği direktiflerle memleket gerçekleriyle değil, iyi taraflarıyla görmelerini emrettiğinden bu ısmarlama resimlerle resim sanatı fonksiyonu ifa etmekten uzak bırakılmıştır. Parti himayesine girmeyen müstakil ressamların çalışma imkanları her bakımdan tehdit edilip sergi açmaları güçlendirildiği anlayışsız tenkitçilere bu ileri eserleri kötüleştiren yazılar yazdırıldığı için, halk hizmetinde realist bir resim çığırının açılması gecikmiştir.”³⁵

Yazıda sözü edilen müstakil sanatçıların grup olan müstakillerin olmadığı, gezilere katılan müstakil sanatçıların tezin içinde de yer alan övgü dolu sözleri vardır. Bu sanatçılar serbest çalışan veya Ferruh Başağa’nın söylediği sanatçıların olma olasılığı yüksektir.

“Halk hizmetinde realist bir resim çığırının açılması gecikmiştir.” Sözlerini doğrular bir olayda Abidin Dino’nun siyasi görüşünden dolayı Adana’ya sürgüne gönderilmesi ile gerçekleşmiştir. Abidin Dino, Adana’da ilk kez öteki Türk Köylüsü ile karşılaşmış ve tanıma fırsatı bulmuştur. Yoksuldan öte yoksul gündelikçi resimlerini yaptığını, sıtma mikrobunun Adana’yı kasıp kavurduğunu, birkaç gün içerisinde insanları bu mikrobun öldürdüğünü söylemektedir. Abidin Dino sözlerine şöyle devam eder:

“Tüm gördüklerim, yaşadıklarım beni resme daha çok bağlıyordu. Sanki resmettikçe görüyordum içinde yaşadığım Anadolu insanının gerçeğini. Bu resimde köylü, ilk kez folklorik köylü değildi. Daha önce de Anadolu, köy, köylü temaları üzerinde resim yapanlar olmuştu. Ama bu resimlerde köylüler sağlıklı, köyler tertemizdi. İneklerin memelerinden süt, çocukların yanaklarından kan damlıyordu... Güzel, dekoratif, o ölçüde de gerçeklerden uzak resimlerdi bunlar. Bense, gördüğüm, yoksul, hasta, sıtmalı köylüleri çiziyordum. Bu arada bir de oyun yazdım. Benim ilk kitabımdır. Basılır basılmaz Bakanlar Kurulu kararıyla toplattırıldı. Sanırım, kitabı yasaklayanlardan hiç kimse onu

³⁴ GİRAY, Kıymet, 1995, Yurdu Gezen Türk Ressamları-2 Türkiye’de Sanat Dergisi, Sayı:19, S. 45

³⁵ S. Hakkı Esatoğlu, C.H.P. ve Kültür hayatı. Fikir ve sanat Sy:4. Haziran 1950

okumamıştı. Üç harfli adı, “Kel” yasaklanması için yetmişti. Çizgilerle, renklerle, sözcüklerle gördüklerimi dile getirmeye çalışıyordum.”³⁶

Abidin Dino, seramikler üzerinde bir dizi denemelere girmiş ve bu sırada artık yurtdışı sanatını ve fikirlerini ifade edebileceği bir ortamın olmamasından dolayı yurt dışına çıkmıştır. Ankara’da bıraktığı seramiklerine polis el koymuş, yargıya intikal etmiş ve bilirkişi raporuna göre seramiklerin komünist propagandası olduğunun kararına varılmış. Abidin Dino, savcının seramiklerin sırrını çözdüğünü söylemiş ve imzasının orağa benzediği için seramikleri alıkoyduklarını söylemektedir. Halbuki Abidin Dino, seramiklerin sadece deneme olduğunu, imzasını da hayatının sonuna kadar hiç değiştirmedini vurgulamıştır.

Yurt Gezileri’ne döndüğümüz zaman Abidin Dino’nun sürgüne gittiği Adana’ya aynı zaman dilimi içerisinde CHP de Edip Hakkı Köseoğlu’nu Adana’ya(Seyhan) göndermiştir. Köseoğlu’nun toplumsal konulara inmesine rağmen Dino’nun gördüklerini, anlattıklarını biz Köseoğlu’nun resimlerinde göremiyoruz. Köseoğlu’nun “mandalar” resmi ile çıkış yaptığı sanat çevrelerince söylenmekte aynı zamanda “pamuk toplayan köylüler”in resimleri de yer alırken resimler oldukça iyimser bir tablo sergilemiştir. Adana’ya yakın illere baktığımızda ise Mersin’de Şeref Akdik vardır ve “köylü kızı” resminde Dino’nun tabiri ile kızın yanaklarından kan damladığı, folklorik öğelerin bulunduğu görülmektedir. Kahramanmaraş’a Saip Tuna, Hatay’a Refik Epikman gitmiş ve resimleri Akdik’in resimleri ile paralellik göstermektedir. Birçok ressamın yaptığı gibi partinin direktifleri doğrultusunda olaylara iyimser bakmışlardır. Birde olayları iyimser gözlemeyen, anılarında köylünün durumunun çok kötü olduğunu fakirlik ve yoksulluğun had safhada olduğunu Cemal Bingöl, Bingöl ilinden, Avni Arbaş ise Siirt’ten yazmıştır. Ancak yazdıkları, gördükleri gibi resim yapmamışlar. Onlar da partinin direktifleri doğrultusunda olaylara iyimser bakmışlardır. Avni Arbaş yıllar sonra bile gördüklerini resimlerinde yer vermiş, Cemal Bingöl’ün ise gördükleri hep anılarında kalmıştır.

Bu dönemde bazı Edebiyatçılarda yurdu dolaşarak Partinin kültür politikası ile paralellik gösteren şiir, öykü, roman yazmışlardır. Bazı Edebiyatçılar da toplumsal gerçekçi konulara eğilerek Abidin Dino’nun gördüklerini yazıya dökmüşler. Bunlar arasında Nazım Hikmet, Bursa Cezaevi’nde ilk kez Türk köylüsü ile karşılaşarak “Memleketten İnsan Manzaraları”nı yazmaya başlamıştır. Sonra başkaları da, Kemal Tahir, Orhan Kemal, Aziz Nesin Türk köylüsünü yazmaya başlamıştır. Bu tarihlerde İbrahim Balaban, Bursa

³⁶ Abidin Dino, Kısa Hayat Öyküm, Yapı Kredi Yayınları

Cezaevi'nde Nazım Hikmet'in desteği ile resme başlamıştır. Bu dönemde birçok edebiyatçı fikirlerinden dolayı ceza evindedir.

Anadolu köyler, kentleri arasında ekonomik sosyal, kültürel farklılıklar var olmuştur. Bu nedenle Aydın'a giden bir sanatçı ile Siirt'e giden sanatçı aynı görüntüleri görmemiş olabilir. Bazı sanatçılar da yörenin halk sanatından, motiflerinden, folkloründen, çinilerinden esinlenerek resim yapmışlardır.

Yurt gezilerinin düzenleneceği sanatçılar arasında büyük heyecan yaratmıştır. Bedri Rahmi Eyüboğlu;

“Dünyanın en güzel bir memleketi olan İstanbul'da toplanmış olmalarına rağmen hepsi için için yanık Anadolu peyzajlarına hasret çeken ressamlarımız arasında bu haberin ne büyük bir sevinç dalgası halinde dolaştığını tasavvur edemezsiniz. Birkaç ay yalnız Anadolu ve boya kokusuyla kol kola, Anadolu'nun sevgili köşelerinden birisine çekilmek ve çalışmak! İstanbul banliyölerinde kırıntılarıyla geçindiğimiz Anadolu dağlarına kavuşmak! Anadolu'nun bazen bir şelale bolluğu ve cömertliğiyle dökülen, bezen kör bir kuyu kadar kısır ve kasvetli peyzajıyla hiç olmazsa yalnız birkaç ay, yalnız meslek endişeleriyle baş başa kalabilmek!..”³⁷

Sözleri ile yurt gezileri sayesinde Anadolu'ya açılacaklarını, konu sıkıntısı çeken Türk resim sanatının Anadolu atmosferiyle zenginleşeceğini tüm heyecanı ile aktarmıştır.

Yurt Gezilerine katılan birçok sanatçı devlet tarafından yurt dışına eğitim için gönderilmiş, yurda döndükten sonrada devlet resamlara desteğini devam ettirmiştir. Ressamlar da devlete, cumhuriyete olan borçlarını ödemeyi bir ödev bilmişler, Yurt Gezilerine katılmayı heyecanla karşılamışlardır.

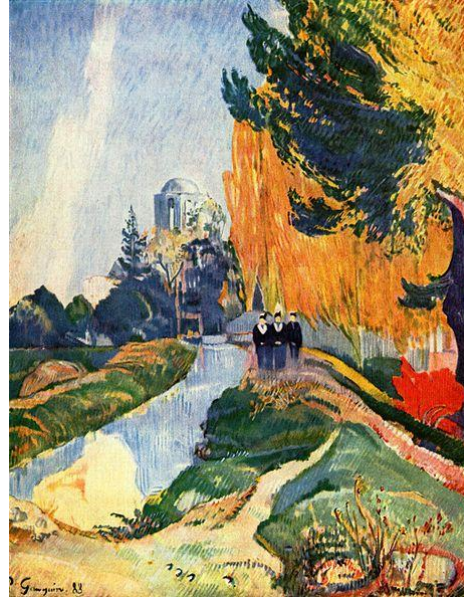
Yurt Gezileri, sanatçıları yeni imkanlara davet ediyordu. Anadolu'nun farklı bölgelerine gönderilen sanatçılar buralarda yeni bir coğrafya ile karşılaşmaktadırlar. Hayatında İstanbul ve bir kaç büyük şehir dışına çıkmayan ressamlar sadece bu birkaç şehirdeki tabiatın güzelliklerini resmetmekle yetinmişler ve sadece birkaç şehirle meşgul olmuşlardı. Yurt Gezileri, sanatçılarımıza yeni imkanlar sunarak, onları Anadolu coğrafyasında bulunan bilinmeyen mevzularla karşılaştırmıştır.

Malik Aksel Anadolu'ya açılımı öyle ifade etmektedir;

³⁷ Zehra Canan Bayer, 186

“Çamlıca’dan, Kurbağalıdere’den, Boğaziçi’nden çıkamayan ressamlar, kökleşmiş itiyatlarını bir tarafa bırakarak, yeni renk ve ışık dünyalarına doğru yürümek, onların zevkini tatmak ve tattırmak imkanı bulmuşlardır. Yıllardır İstanbul’un muhtelif köşelerini işleyen ressamların, mevzularında tükenme alameti ve bir yorgunluk hali belirmekteydi. Eserlerinde bu güzel şehrimize ait yeni renkler, yeni çizgiler artık görünmüyordu.”³⁸

Eşref Üren sözlerinin devamında sanatçıların cesaret edip İstanbul’un dışına çıkmamalarından, onların buralardaki zorluklara katlanmak istemediklerinden söz etmektedir. Öte yandan birçok Avrupalı ressamın kentlerinin, ülkelerinin dışına çıkarak birçok eserler yaptıklarını, Gauguin’in zor koşullara katlanarak Cenup Denizi’nden, Tahiti Adaları’na kadar gittiğini, daha önce hiçbir ressamın gitmediği yerlerde oranın yerlileri ile beraber yaşayıp “Avrupa’ya yeni bir Rönesans getirme arzusuyla” buralarda resim yaptığını belirtirken, bazı ressamların Afrika’nın kızgın çöllerinde, Asya’nın zorlu doğasında dağlara tırmandıklarını, buralarda yeni bir mevzu yakaladıklarını söylemektedir.³⁹

Resim No:2.1, Paul Gauguin,

Sanatçıların neredeyse tümü İstanbul’da yaşamaktadır. Ressamların büyük bir kısmı İstanbul görünümüleri ile yetinmişler. Eserlerinde Göksu, Boğaziçi, Çamlıca veya daha çok

³⁸T. Erol, M. Ural, Yurt Gezileri ve Yurt Resimleri, .Milli Reasürans T.A.Ş., 222

³⁹A.g.k, 222

Marmara görünümleri yer almakta, yeni bir renk, yeni bir ışık, yeni bir atmosfer göze çarpmamaktadır. Ressamların yaptıkları resimler birbirlerinin tekrarı gibi görünmektedir. Bu sadece İstanbul görünümleri ile sınırlı değildir. Sokaklar, caddeler, camiler, saraylar ve insanlar sanat çevresine yabancı değildir. Bir galeride açılan sergideki resimler sanki birkaç yıl öncesinde de sergilenmiş gibi görülmektedir. Görünümler, mevzular hep aynı kalmaktadır. Eşref Üren, bu kolay çalışma neticesinde yapılan İstanbul manzaralarının tat vermediğinden “gönüle yeni bir ferahlık” gelmediğinden bahsetmektedir. Halkın yeni renkler, gözün görmediği yeni yerler düşlediklerini söylemektedir. Bunun gerçekleşmesi için de ressamların bazı zorlukları göze almaları gerektiğini şöyle ifade eder; “Sanat eseri, her şeyden önce, emek, alınteri, heyecan ve fedakarlıkla meydana gelir. Kışın mangal kenarında veya pencere arkasında kor resmi yapmak zevkli bir şeydir, fakat Alp Dağlarında bin türlü zahmetlerle karlara gömülerek karlı dağların manzaralarını yapmak, şüphesiz, ancak büyük bir sanat aşkıyla başarabilecek bir iştir.”⁴⁰

Ressamların İstanbul ve birkaç şehrin dışına çıkmamaları, ressamların alın teri dökmedikleri, emek harcamadıkları şeklinde ifade edildiği zaman onlara da bir nevi ön yargılı davranılmış olmaktadır. Dönemin şartları göz önüne alındığında ressamların maddi ve manevi imkanlarının sınırlı olması, ressamların resim malzemesi dahi alamayacak kadar maddi zorlukta olmaları birçok sanatçının devlet memuru ve öğretmen olması da unutulmamalıdır.

Malik Aksel’de maddi imkansızlıklar sonucu ressamların konularda tek düzeliğe ve manzaralarda tekrarlara düşeceğini değerlendirerek Avrupalı, Paris’te yaşayan sanatçıların da bu tekrarları yaşadıklarını söylemektedir. Bu tekrarların olmaması için sanatçıların yeni ufuklara yelken açması gerekmektedir. Türk resim sanatında ise sanatçılar bunu, yurt gezileri ile Anadolu’nun eşsiz güzelliklerine yelken açarak gerçekleştirecektir.

Turan Erol, Yurt Gezileri ile ilgili yaptığı araştırmalar sonucunda yurt gezilerinin “halka doğru” bir akımın parçası olduğunu, ressamların yurt gezileri sayesinde “halk denen hazineyi” yakından görerek kendileri için bir şeyler yapmayı yeğlediklerini ve “köye ilk giden kentli aydınların” ressamlar olduğunu söylemektedir. Anadolu gerçekleri ile tanışan ressamlar, Anadolu halkını yakından tanımış, halk da ressamlarla yakın temas sağlamıştır. Yurt Gezileri’ne katılan ressamların büyük çoğunluğu devlet memuru olarak görevini yapmaktadırlar. Yurt gezilerinde ressamlar, sadece bir veya iki ay sürede olsa yalnızca resimle uğraşacakları için çok memnundurlar. Nusret Suman da şu sözleri ile gezileri değerlendirir:

⁴⁰A.g.k, 222

“Öyle zannediyorum ki memleketimizde şimdiye kadar ressamı ilgilendirecek ve onların tam verimlerini meydana koyacak böyle bir hareket ilk defa oluyor. Bu seyahatlerle hem ressamlar, memleketlerini hem de memleket, ressamlarını yakından tanıyacaktır. Bundan başka bu geziler, ressamlarımızın- senenin yalnız birkaç ayını da olsa-tam bir ressam gibi yaşamalarına imkan verecektir. Hemen bütün ressamlarımızın geçinmek zoruyla resimden başka mesleklerle de meşgul olmaya mecbur olduklarını bildiğimden bu iki üç aylık hürriyetin onlar için ne ifade ettiğini anlayabilirim.”⁴¹

CHP'nin tertip ettiği gezileri, Eşref Üren'in ifadesiyle, “Partinin bu mutlu ve kutlu teşebbüsü tamamıyla değilse de kısmen bizleri Fransızların (Peinture du dimanche) dedikleri Pazar Günü ressamlığından kurtarmıştır. Bu suretle resamlara hiç olmazsa tatillerde resim yapma imkanı verilmiştir. Buna ressamın Anadolu ile tanışması gibi büyük bir olayı eklersek, partinin bu büyük teşebbüsünün önemi kendiliğinden belirir.”⁴²

Bedri Rahmi Eyüboğlu'da bir yazısında geziler için, “Bu gezilerin en güzel tarafı, kendilerini memleket içerisinde lüzumsuz bir lüks eşyası gibi görmeye başlayan ressamlarımıza, bir işe yaramak fırsatını vermiş olmasıdır”⁴³ demektedir.

2.1.Birinci Yurt Gezisi (1-30 Eylül 1938)

“Resamlarımıza zevkli seyahatler temenni ederken onlardan bizi bize tanıttacak ve kendilerini de hepimize daha sıkı bağlayacak eserler istiyoruz”⁴⁴ Birinci Yurt Gezisi 1 Eylül 1938 yılında başlayacak ve aynı ayın sonunda son bulacaktır, dolayısıyla tam bir ay sürecektir. Bu seyahate katılacak olan on sanatçının gezilere gönderilmesi C.H.P tarafından karara bağlanmıştır. Yurt gezilerine katılacak sanatçılar ve gidecekleri iller C.H.P tarafından Güzel Sanatlar Akademisine bildirilerek akademi tarafından sanatçılar ve gidilecek iller belirlenecektir. Akademi profesörlerinden veya akademi bitirmiş, sergi açmış resamlardan on kişi seçilecektir.

⁴¹A.g.k, 224

⁴²A.g.k, 94

⁴³ T. Erol, Günümüz Türk Resminin Oluşum Sürecinde Bedri Rahmi Eyüboğlu, Cem Yayınevi, 79

⁴⁴A.g.k., 211

Güzel Sanatlar Akademisi C.H.P'nin milli sanat ruhunu canlandırarak olumlu teşebbüsüne katılacak on ressam ve bu ressamların gidecekleri iller C.H.P Genel Sekreterliğine gönderilmiştir. Akademiye gönderilen belge, Ulus Gazetesi'nde de yayımlanmıştır. Belgede bulunan “C.H.P'nin güzel kararı 10 ressamımız tablolar yapmak üzere yurt içine dağıtılıyor” sanatçılar ve onların gideceği iller aynı yazının devamı da “Trabzon Lisesi resim muallimi B* Saim Konya'ya, Cibali Orta Mektebi resim muallimi b. Hamit Gürel** Erzurum'a, Güzel Sanatlar Akademisi D grubu muallimlerinden b. Bedri Rahmi Eyüboğlu Edirne'ye, Güzel Sanatlar Akademisi Müstakil Ressamlar Birliğinden muallim Ali Avni Çelebi Malatya'ya, yine Güzel Sanatlar Akademisi Müstakil Ressamlar Birliğinden B. Zeki*** Rize'ye gidecektir” diye duyurulmuştur.⁴⁵

Ülkenin içinde bulunduğu ekonomik durumu ve ressamların durumu göz önüne alındığında, ressamları teşvik etmek maksadıyla C.H.P ressamların seyahat ücretlerini karşılayacak ve ilaveten “zaruri ihtiyaçları” için 300 lira ödenek ayıracaktır. Bu 300 lira o döneme göre hiç de azımsanmayacak bir miktardır. O dönemde bir öğretmenin bir aylık maaşının 60-70 lira civarında olması bunun önemli bir kanıtıdır. Bedri Rahmi Eyüboğlu da “Mühim bir şey olmasa da geçim zorluğu çeken sanatçılar için önemli bir destektir.” demiştir.⁴⁶

Birinci yurt gezisine İstanbul'dan dokuz sanatçı katılmış, Ankara'dan sanatçı katılmamıştır. Sanatçılar seçilirken bağlı buldukları grupların dengesi göz önünde bulundurulmuş ve gruplarda öne çıkan sanatçıların herkesin tanıdığı bağımsız sanatçılardan oluşturulmasına dikkat edilmiştir. Birinci yurt gezisine gruplarda yer almayan bağımsız sanatçılar katılmamıştır. CHP Sanatçıların belirlenmesi işlemi akademiye vermiştir, ancak akademide sanatçıları seçme işini kimlerin yaptığı belirtilmemiştir. Öte yandan Güzel Sanatlar Akademisi Müdürü olan Burhan Toprak seçici kurulda yer almıştır.

Anadolu'ya çıkan sanatçılardan en yaşlısı Sami Yetik 60, en genç sanatçıda Bedri Rahmi Eyüboğlu 27 yaşındadır. Ressamların seyahatin başlangıcından bitimine kadar gittikleri illerde devletin bütün imkanlarından faydalanmaları için vilayetlere emir gönderilmiştir. Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun söylediğine göre ressamlarımıza gezi dönüşü en az dört eserle dönüleceği söylenmiştir. Sanatçılar seyahatini tamamlayıp döndüklerinde

⁴⁵Ulus 19 ağustos 1938

⁴⁶T. Erol, M. Ural, Yurt Gezileri ve Yurt Resimleri, .Milli Reasürans T.A.Ş., 39

C.H.P. tarafından seçilen bir sanatçı grubu resimleri seçerek ödüllendirecektir. 1939'un Haziran ayına kadar İstanbul ve Ankara'da sergi açılmasına karar verilmiştir.⁴⁷

Ressamlar gittikleri yerlerde daha çok açık havada, tabiatla iç içe çalıştıkları ve şehir merkezlerinden farklı olarak köylere ve kasabalara da gittikleri ressamların anılarından ve yaptıkları resimlerden anlaşılmaktadır. Malik Aksel, Birinci Yurt Gezisi için "acemi erler gibi" diyerek ressamlar ilk kez programlı bir şekilde devletin de desteğini alarak belli bir süre dahilinde askere giden yeni erlerin heyecanı ile yurda dağılmışlardır. Ressamlar resim malzemelerini çantalarına doldurup doğuya Erzurum'a, batıya Edirne'ye gitmişlerdir. Yurda dağılan sanatçılar, gittikleri yerde bir ay gibi kısa bir süre çalışacaklar ve döneceklerdir. Ancak bu süre, sanat eseri üretmek için kısa bir zamandır. Gidilen yerlerin çalışma koşulları, doğal şartları düşünüldüğünde, zamanın kısıtlı olduğu anlaşılmaktadır. Dönemin sanat çevresi ve eleştirilen sürenin kısa olduğunu dile getirmişlerdir. Nahid Sırrı bir yazısında sürenin kısa oluşunu şöyle söyler:

"İki üç gün evvel Beyazıt kahvelerinden birinde Bedri Rahmi'ye dün de Tünel'de Cemal Tollu'ya tesadüf ettim. Halk Partisi'nin resim yapmak üzere her birini memleketin bir tarafına yollamış olduğu öteki ressamlar da dönmüş demek. Kendileri yola çıkmadan da yazmış olduğum gibi onlara verilmiş müddeti ben az buluyorum. Bir şehre gidip orasını civarıyla beraber gezmek. En güzel köşeleri keşfetmek, o keşfedilen yerlerin güzelliklerini hafızaya ve ruha sindirecek kadar seyretmek üzere, sonra vücuda getirilecek eserler arasından resmi intihaplara imkan bırakmak için de müteaddit, on-on beş resim yapmak üzere tek bir ay. Cidden az değil mi? Vakıya bir ay değil on ay da verilse tek eser vücuda getiremeyecek kadar kısır sanatkarlar yok değildir. Lakin gönderdiğimiz ressamları normal hadlerde eser veren, hatta müthiş bir humma ve ihtiras içinde çalışan kimseler olarak da kabul etsek, tayin edilmiş müddetin yine az olduğunu teslim zaruridir ve bu seyahatler tekerrür edecekse müddetlerini uzatmanın çok daha güzel neticeler vereceği muhakkaktır. Diğer taraftan, ressamlarımızın hemen hepsi hoca olduklarına göre bunlardan mühim bir kısmı da vilayetlerin lise ve orta mekteplerinde resim okutmaktadırlar. Kendilerinden buldukları yerlere ait eserler istemek ve bunları vücuda getirmeleri için de onları teşvik ve himaye eylemek doğru olmaz mı? Bundan birkaç yıl önce Kayseri'ye bir ufak seyahatte, şimdi Resim Galerimiz'in müdürü olan Halil Dikmen'i orada lise resim hocası olarak tanıdım. Temmuzda bile karları erimeyen Erciyes'in eteğinde bulunan ve Selçuk sultanlarının cidden enfes abide ve binalarını sinesinde saklayan bu eski şehirde birkaç seneden beri bulunduğu halde oraya ait hiçbir eser yapmadığını, bezgin bir eda ile söylüyordu.

⁴⁷A.g.k, 39

Memleketin her tarafına serpilmiş olup içlerinde hakikaten kıymetli bir fırçaya sahip bulunan resim hocalarımızın buldukları, şehir ve kasabalara ait eserler vücuda getirmeleri hususunda sistemli bir himaye ve teşvik usulü düşünmeliyiz.”⁴⁸

Birinci Yurt Gezisine katılan sanatçılar aslında Anadolu doğasına uzak değildiler. Sadece Feyhaman Duran Anadolu’dan uzak kalmış yalnızca İstanbul’da yaşamıştır. Birinci yurt gezisi Anadolu’yu görmüş, yaşamış ressamlar için yeni bir fırsat tanımaktadır. Yurdu yeni bir gözle, yeni konular, yeni renkler, yeni ışıklar sunarak daha önceden yaşadıkları Anadolu topraklarına ressamca bakma fırsatı vermiştir. Refik Ekipman’ında söylediği gibi

“Partinin bu yolda yüzde yüz hürriyetle sanatkarı, tabiatla ve inkılabın yarattığı yeni hayatla karşı karşıya koyması, sanatkarın ruhunda da yaşayan plastik imkanları zengin renklerle ve hislerle haricileştirmiştir. Sanatkar, kanaat ve düşüncelerinde samimiyetini muhafaza ettiği yani inandığı ve bunları realize etmek heyecanını ve kudretini taşıdığı zaman eserini verecektir; bu ise ancak tabiatla temastan doğabilir, aksi takdirde teknik mükemmeliyetini haiz bir sanatkar da olsa onun yüksek bir eser yaratmasına imkan yoktur.”⁴⁹

Yurt gezileri ile beraber sanatçılar ve sanat çevresini İstanbul’un alışlagelmiş İstanbul görünümünden kurtarmış, Anadolu görünümüne bir yönelme olmuş, Anadolu kent, köy görünümü artmış ve tarihi yerler ve Anadolu insanının gündelik yaşamı konulu resimleri de sanat çevresinde boy göstermeye başlamıştır.

Türk manzara resminin konusu; İstanbul manzaralarının yerini Yurt Gezileri ile beraber Anadolu kent ve köy manzaraları almaya başlamıştır. Nasuhi Baydar, İstanbul manzaralarına bağlı kalan sanatçılar için şöyle demektedir;

“Resim tekniğine vakıf duygulu, düşünceli, olgun ressamlarımız vardır ve bunların zaman zaman tertip ettikleri sergileri süsleyen eseleri de çalışkan, iyi niyetli, sanatlarına bağlı insanlar oldukları intibakını vermektedir. Fakat –Ne demeli?- bir hususiyetleri, sebebi kolay keşfedilen bir nevi müşterek noksanları daima dikkati celbetmektedir. Ressamlarımız, muayyen bir muhitin tesirleri altında kalarak, hemen her vakit kendi kendilerini tekrar

⁴⁸A.g.k, 210

⁴⁹Refik Ekipman, Güzel Sanatlar Dergisi, 1939, Sayı 1, 131

etmektedirler. O kadar ki bir sergide gördüğünüz malum bir sanatkarın güzel bir tablosu, birkaç sene sonra açılan yeni bir sergide, zannedersiniz ki biraz kılık değiştirmiş, biraz daha kemale ermiş olarak gene karşımızdadır. Bu eserler ekseriya hareketsiz ve tefekkür tarzımıza yaşayışımıza, hayatımıza taalluk eden hadiselere yabancıdırlar; her hangi bir uslupe edibin müspet vakalardan mülhem olmaya lüzum görmeyerek yazılmış ahenkli cümleleri gibi... Bu müşahede doğru ise sebebi de, tahmin edilir ki, ekseriya okullarımızda öğretmen olan ressamlarımızın evleri ve işleri arasında mahsur kalarak dar kazançları ile geçinmek mecburiyetinde olmalarındadır. Onların gezmeleri, muhit değiştirmeleri, yeni yeni şeyler görmeleri rüyet ufuklarını genişletmeleri, yaşayışımıza karışmaları, hadiselerden ilham almaları lazımdır”⁵⁰

Ressamlar şubat ayına kadar resimleri elden geçirme fırsatı bulmuşlar, tablolar bir jüri tarafından seçilerek Ankara ve İstanbul’da sergilenecek, C.H.P tarafından resimler satın alınacaktır. Birinci Yurt Gezisi Sergisi 116 eserle 23 Mart 1939 Perşembe günü Ankara Halkevi Sergi Salonu’nda C.H.P Genel Sekreteri Erzurum Mebusu Dr. Fikri Tuzer tarafından açılmıştır. Ulus Gazetesi’nde “Halkevlerinde Resim Sergisi Açılıyor - C.H.P Sekreterliği’nden” yazısı ile “Bu saatte Halkevlerine teşrifiniz rica olunur.” daveti ile duyurulur. Sergi açılışından bir gün sonra toplanan jüri heyeti Cevdet Kerim İncedayı başkanlığında, Nafi Atif Kansu, Reşat Nuri Güntekin, Burhan Toprak, S. Kemal Yetkin, Refik Ekipman ve Malik Aksel C.H.P adına, toplam 43 resim seçmişlerdir. C.H.P’nin aldığı 43 resmin sahibi sanatçıların ve tablolarının adları şöyledir: Ali Avni Çelebi; Malatya Harici, Kerkes Dağı, Arapkir Civarı, Arapkir İçinden, Şehir İçinden, Arapkir Herzende Civarı. B. Rahmi; Tunca Boyu, Arda Boyu, Arda Boyunda Eski Değirmen, Muradiye’de Eski Sokak, Saat Kulesi, Gazi Mihal’de Minaresiz Cami. Cemal Tollu; Şehirden Bir Manzara, Akköprü Ziraat İstasyonunda Fidanlı Bir Yol, Limanda Fırtına, Antalya Limanı, Alanya Kale İçi, Manavgat Şelalesi. Feyhaman Duran; Nalbant Hasan Çavuş, Tabakhane Köprüsü, Antep’te Bir Sokak. Hikmet Onat; Yeşil Türbe, Çelik Palas, Yeni Kaplıca. Mahmut Cuda; Park, Eski Tabakhane Bir Sokak. Saim Özeren; Beyşehir, Eski Konya’da Bir Sokak. Sami Yetik; Kapalı Havada Karataş’ta Güzel Yahılar, Eşrefpaşa. Zeki Kocamemi; İslampaşa Cami, Müftü Cami, Müftü Mahallesinden, Çarşı İçi, Rize’den Kompozisyon ve Kavaklardan Taşlı Dere. Bu resimler C.H.P tarafından sanatçılara destek için satın alınmıştır. Burda devletin

⁵⁰. T. Erol, M. Ural, Yurt Gezileri ve Yurt Resimleri, .Milli Reastirans T.A.Ş., 211

sanatçıları desteklediği görülmüştür. Öte yandan Maarif Vekilliği de tablolar satın almıştır. Bu tablolarda şöyle sıralanır: Ali Çelebi; Hezenek Yolu, Şehir Harici. B. Rahmi; Kirişhaneden Manzara, Tunca Köprüsü. Cemal Tollu; Tophane Bahçesinden Akşam, Antalya’da Ağaçlı Bir Köşe. Feyhaman Duran, Gaziantep Ömeriye Cami. Hamit Görele; Kümbetler, Mescit Cami. Hikmet Onat; Irganda Köprüsü. Mahmut Cuda; Kanita, Çarşı Cami. Saim Özeren; Alaeddin Cami, Beyşehir Bademli Köyü. Sami Yetik; Bir Sokak Bergama. Zeki Kocamemi; Çay Ziraatı, Küçük Ziraat⁵¹. Toplamda 60 resim devlet adına satın alınmış, alınan resimler vekalet binalarında ve Halkevlerinde yer almıştır. Devletin satın aldığı resimlerin Birinci Yurt Gezisi’nde yapılan resimlerin yarısından fazla olması devletin sanata desteğini somut olarak göstergesidir.

Birinci Yurt Gezisi Sergisi, ilk defa açılmış olmasından mı, yoksa sergi tanıtımının yetersiz oluşundan mı bilinmez basın ve sanat çevresi tarafından beklenen değerlendirme yapılmamıştır. Basın değerlendirme jürisi Refik Ekipman sergiye dair yorumlarında devletle sanatçı arasındaki işbirliğine dikkat çekerek “ sanat hayatımızda yeni bir çığır olarak” ifade etmekte ve “Türk sanatkarlarını telkin eden Cumhuriyet Halk Partisi’nin ileride yeni bir Türk sanatkarının doğmasına öncülük eden bu pek yerinde hareketini memleket sanatı namına sevgiyle ve hayranlıkla karşılarız”.⁵² demektedir. Refik Ekipman, Yurt Gezilerinden ilk etapta bir sonuç alınamamasının nedenini; İstanbul’da kapalı mekanlarda çalışan ressamların bir anda açık mekanlara çıkması ve yeni bir atmosfere alışmasının zaman alabileceği, şeklinde açıklamıştır. Bedri Rahmi Eyüboğlu, yıllar sonra yaptığı açıklamada “Devlet Baba ile ressamlar arasında girilmiş olan en hayırlı, en verimli alışveriş olarak değerlendirmiştir.” Geziye katılan sanatçılardan Hamit Görele ve Feyhaman Duran kent ve köy görünümleri dışında portre de yapmışlardır. Ressamlar daha çok kent ve köy görünümleri yapmışlardır ve tarihi konular ve gündelik yaşama dair görünümlere yer verdikleri resimler de görülmektedir. Bedri Rahmi Eyüboğlu, Saim Özeren, Hamit Görele’nin daha sonra katıldıkları sergilerde Birinci Yurt Gezisi’nde gittikleri yerlerin izleri görülmektedir. Bu yerlerde yaptıkları eskizleri daha sonraları kullandıkları anlaşılmaktadır.⁵³

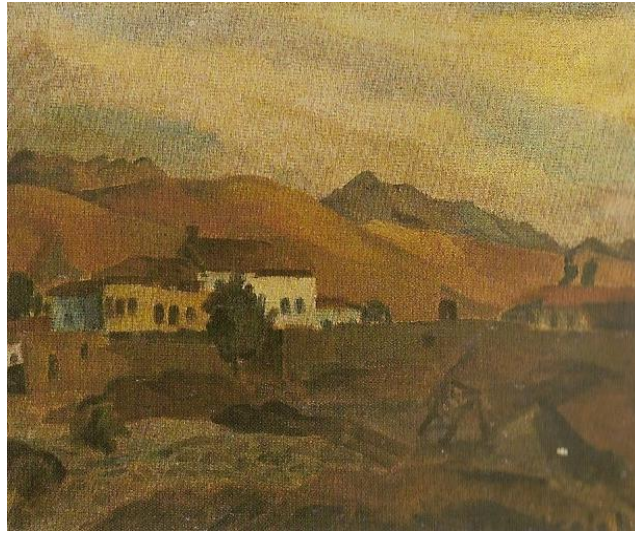
Ahmet Muhip Dranas, Güzel Sanatlar Dergisi dördüncü sayısında, Dördüncü Yurt Gezisi’nden sonra ilk dört yurt gezisi hakkında değerlendirmede bulunmuştur. 1938 yılı içinde geziye katılan ressamlardan Ali Avni Çelebi hakkında “Son zamanlarda bir bezginlik, ihtiyarlık içinde olduğunu esefle söylemek lazımdı. Nitekim Malatya’dan getirdiği

⁵¹ Refik Ekipman, Yurt Gezileri Türk Ressamları, Güzel sanatlar sayı 1, 137, 1939

⁵² Ülkü cilt 14 sayı 77, Temmuz 1939

⁵³ T. Erol, M. Ural, Yurt Gezileri ve Yurt Resimleri, .Milli Reasürans T.A.Ş., 41

peyzajlarda bu hal görünüyor.” Paletinde boyları karıştırırken bir bezginlik halinde olduğu ancak bunun geçici görüldüğü söylemektedir.⁵⁴ A. Avni Çelebi'nin peyzajlarında doğa ve insan onun için vazgeçilmez unsurlar olmuştur. Ali Avni Çelebi'nin gezilerde yaptığı resimler: Peyzaj İki Tane (Malatya'nın İçinden), Peyzaj İki Tane (Malatya Harici), Malatya'dan Peyzaj Arapkir Kazası, Arapkir Kazası İçinden Arapkir Herzenek Civarı, İsmet Paşa Nahiyesi, İsmet Paşa Nahiyesi, Aslantepesi, Malatya Ulu Camii, Arapkir Kerkes Dağı iki tane, Herzenek Yolu.

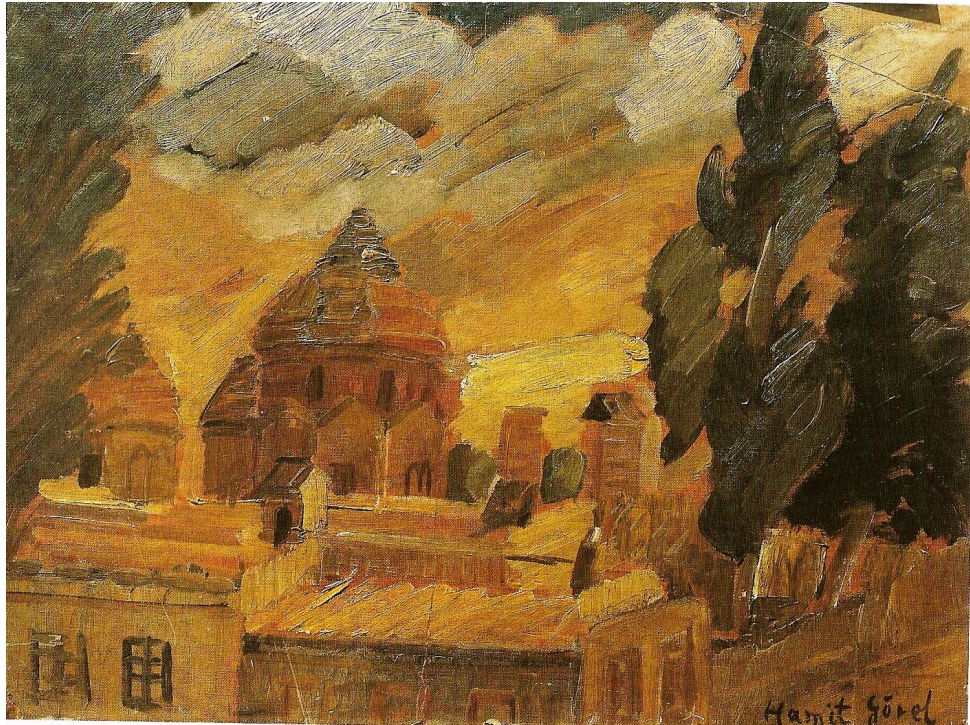
Resim No:2.1.1, Ali Avni Çelebi, Şehir Haricinden, İstanbul Resim Heykel Müzesi, 33x41

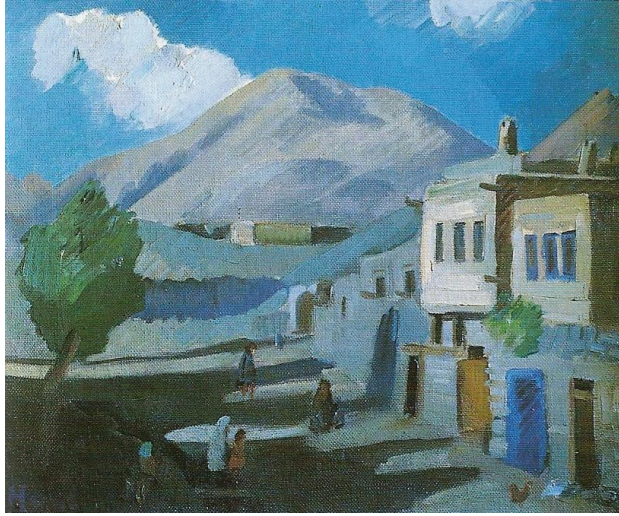
Resim No:2.1.2, Ali Avni Çelebi, Arapkir'dan, İstanbul Resim Heykel Müzesi, 33x41

⁵⁴ A. M. Dranas, Güzel Sanatlar Dergisi, Sayı:4, 76

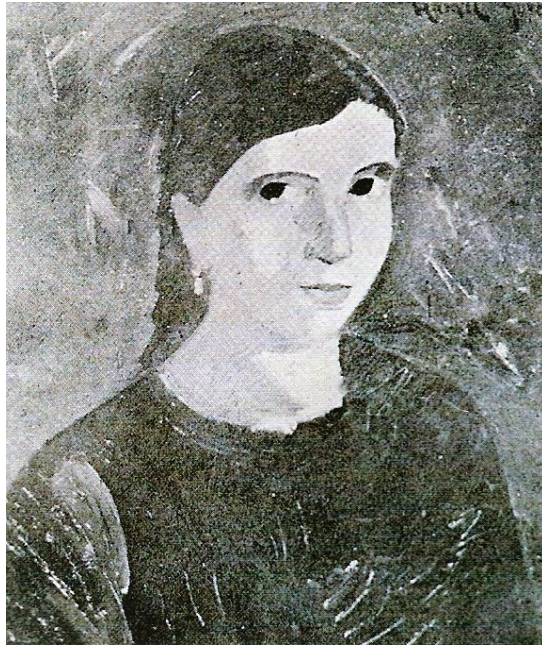
Hamit Görele'nin çalışmalarında yeni bir ışık ve renk görülmektedir. Resimlerinin kendine has bir anlatım gücü vardır. Peyzajlarında doğanın hareketini, rüzgarda savrulan ağacın yapraklarının sallanışı ile hissettirir. Doğayı renk zenginliği içinde görebilen, içi de barındıran nesnelere lekesel olarak algılayan tutumu, sarılar ve pembeler ile uzaklaşıp kaybolan bir atmosfer oluşturmuştur. Erzurum resimlerinde sert ve hırçın boya hareketlenmeleri artmıştır. Bu dönemle beraber resimleri daha karmaşık bir yönelme göstermektedir, bu da sanatçının değişik bir dışavurumcu tavra yöneltmiştir. Kadın portreleri de çalışmaları arasındadır ve Matisse duyarlılığı ve Gauguin'in sembolik tavrını uygulamaya çalışmıştır. Yörenin tarihi dokusunu, gündelik yaşam sahneleri ile yörenin eşsiz manzaralarını birlikte yansıtmıştır. Dranas, Görele'nin "tuvallerinin birbirinden güzel" olduğunu söyleyerek, çalışmalarını olumlu bulduğunu ifade etmiştir. Gezi esnasında yaptığı resimler: Palandöken Dağları, Kenar Bir Mahalle, Bayan Neriman, Kümbetler, Bayan S. Fırtınadan Sonra, Sabah, Akşam, Bulutlu Dağlar, Kümbetler, Ulu Cami, Bir Mahallede Sabah, Kış Geliyor, Gri Boyalı Ev, Yeşil Pencere Ev, Muallim Mektebi Civarı, Akşam Ezanı, Bayan Hatice, Erzurumlu Bir Bayan.

Resim No:2.1.3, Hamit Görele, Erzurum'dan Kümbetler, Kontaplık Üzerine Yağlıboya, İstanbul esim Heykel Müzesi.

Resim No:2.1.4, Hamit Görele, Palandöken Dağları,

Resim No:2.1.5, Hamit Görele, Porte

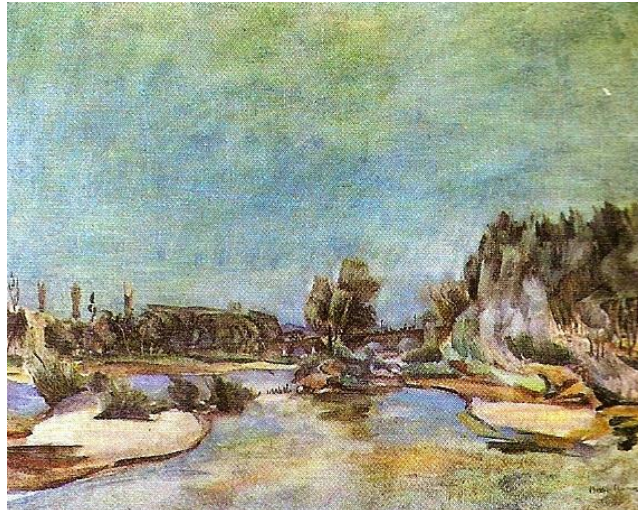
Bedri Rahmi Eyüboğlu, Edirne'ye eşi Eren ve ressam Arif Kaptan ile beraber gitmiştir. Edirne'de yaptığı resimleri hepsi doğa görünümüleri oluşturmuş bu görünümelerde figür kullanmamıştır. Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun gezilerden önce yaptığı bir çalışmada "Tren'i Seyreden Köylüler" derinliğe doğru uzanan çok renkli, Van Gogh'u çok anımsatan anlayışı ile verimli bir ovada altın renkli başaklar, yeşiller arasında sağlam duran erkek figürleri, çiçekleri ile süslü genç kızlar trene el sallamaktadırlar. Elektrik direklerinin varlığı da ülkede kalkınmanın habercisidir. Edirne resimlerin listesi: Kirişhane'de Harman Boyu, Arda Boyu, Muradiye Eski Sokak, Kirişhane'de Dağlar, Gazi Mihal'de Minaresiz Cami,

Çarşı İçi, Muradiye’de Kahve, Arda Boyunca Eski Değirmen, Çarşı İçinde Eski Hamam, Saat Kulesi, Tunca Köprüsü, Kirişhane’de Hamam Kirişhane’de Peyzaj (Tunca). Bedri Rahmi, Edirne gezisini anılarını şöyle anlatır:

“Edirne’de, İstanbul’a benzemeyen bir yönü gösterecek renk ve çizgileri bulmakta çok zorlandım. Irmak kenarlarındaki söğütleri olmasa, Edirne İstanbul’un aynısı olacaktı. Çoğunlukla Tunca ve Arda ırmakları kenarında çalıştım. Söğüt ve kavakların gümüş yaprakları üzerinden bakarken, Corot ve Fransa’daki başka yerler geldi aklıma. Mimar Sinan’ın başyapıtı Selimiye Camisi ve hala sapasağlam yerinde duran eski köprüler, eski Türk seramiklerinde de rastlanan Edirne’ye özgü o zümrüt mavisi gökyüzüyle birlikte daha da belirgin ve güzel görünüyor. Edirne’ye özgü o söğütleri istediğim gibi yorumlayamadığıma eminim, ama gökteki o mavi tonu tuvale doğru olarak geçirmeyi başardırıysam kendimi mutlu sayacağım.”

Bedri Rahmi Eyüboğlu ile beraber Edirne’ye gelen Arif Kaptan Edirne’nin sığağında çalıştıklarını şöyle anlatmaktadır.

“Yurt gezisi için yolculuk Edirne’ye kısmet olmuştu. Benim de beraber gelmemi istiyorlardı, dostlarım. Çaresiz katıldım onlara. Tunca, Arda kıyılarında, çoğu kez öğle yemeklerimizi unutarak, güneş ateşten bir tepsiye dönene dek çalışırdık. O Edirne günlerini bir zamanlar sık sık anımsar ve duygulanırdık.”

Resim No:2.1.6, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Arda Boyu,

Resim No:2.1.7, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Muradiye'de Kahve, Ankara DRHM Koleksiyon

Resim No:2.1.8, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Tren'i Seyreden Köylüler

Cemal Tollu, aslında bir atölye ressamıdır. Atölyesinde figür ve portre çalışmaları yapmaktadır. Tollu, Antalya'da doğa ile iç içe çalışmıştır. Burada yaptığı resimlerinin hepsini doğa görünümüleri oluşturmaktadır. Tollu, atölyesinden açık tabiata çıkınca resimlerine yeni bir ferahlık ve ışıkla renk ahengi kazandırarak daha hareketli çalışmalar yapmıştır. Antalya gezisinden sonra sağlam deseni, kurgucu ve birleştirici tekniği ile yöresel renkleri ustaca kaynaştırmıştır. Çalışmalar şöyledir: Tophane Bahçesinde Akşam, Rumkuş, Liman ve Un Fabrikası, Akköprü Ziraat İstasyonunda Köylüler, Akköprü Ziraat İstasyonunda Fidanlı Bir Yol, Kuyulu Kahve, Köprü Çayı, Limanda Fırtına, Antalya Limanı, Antalya Feneryolu, Alanya (Kale İçinden), Alanya Kale İçinden Bir Sokak, Antalya Ağaçlı Bir Köşe, Manavgat Nafia Köprüsü, Manavgat Vadisi.

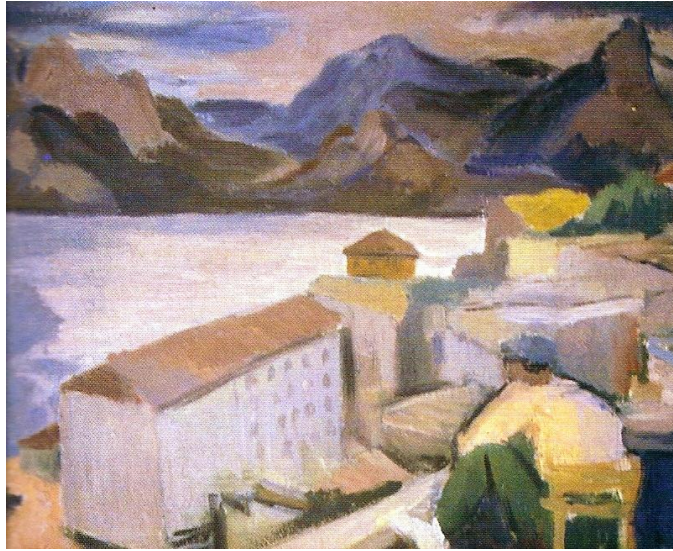
Resim No:2.1.9, Cemal Tollu, Akköprü Ziraat İstasyonunda Köylüler

Resim No:2.1.10, Cemal Tollu, Antalya Çevresi (Köprü)

Resim No:2.1.11, Cemal Tollu, Antalya'dan

Resim No:2.1.12, Cemal Tollu, Tophane Bahçesinde Akşam

Zeki Kocamemi'nin İstanbul manzaralarında kullandığı geometrik sistemlerle oluşturduğu özgün anlatım biçimleri Rize manzaralarında da görülmektedir. Rize'de Çay Ziraatı resminde hızlı fırça vuruşları ayrımlı yönlerle akışıyla eğimleri belirlemiş ve eğimler giderek tepelere doğru yükselmiştir. (Resim 13) Eğimlerin arasına yer yer beyaz lekeler

sürmüştür.⁵⁵ Dranas, Zeki Kocamemi'nin sağlam, derin ve çok hesaplı çalışan bir ressam olduğunu ifade etmiştir. Gezilerde yaptığı resimler şöyle: İslampaşa Cami, Müftü Cami, Küçük Ziraat, Müftü Mahallesinden, Çarşı İçi Kavaklarda Taşlı Dere, Rize'den Kompozisyon Çay Ziraatı.

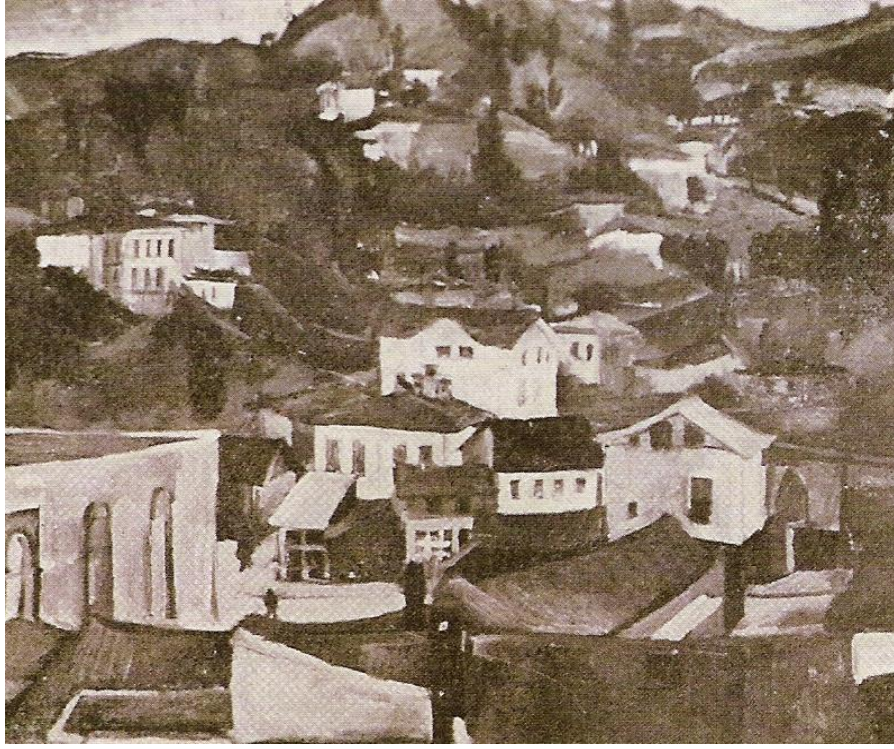

Resim No:2.1.13, Zeki Kocamemi, Rize'de Çay Ziraatı, İRHM Koleksiyonu

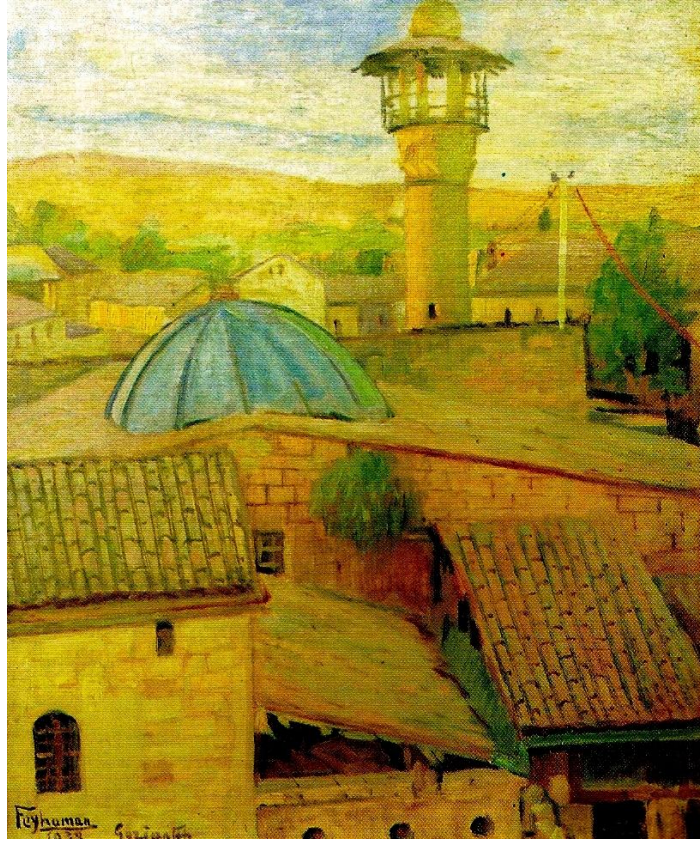
Resim No:2.1.14, Zeki Kocamemi, Çay Ziraatı, İRHM Koleksiyonu

⁵⁵ Kıymet Giray, İRHM Koleksiyonu'ndan Örneklerle, 209

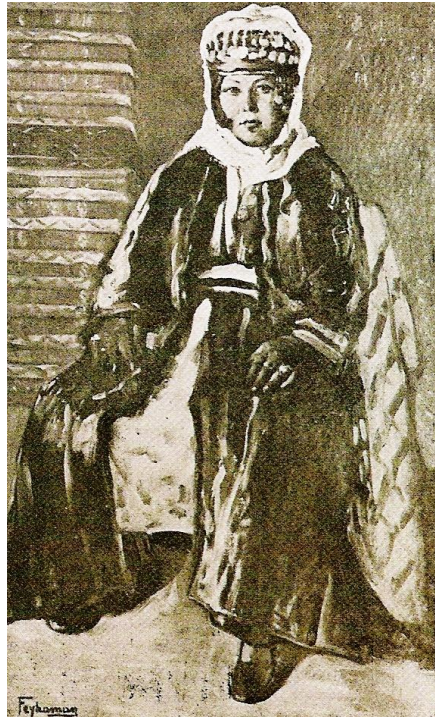

Resim No:2.1.15, Zeki Kocamemi, Çarşı İçi

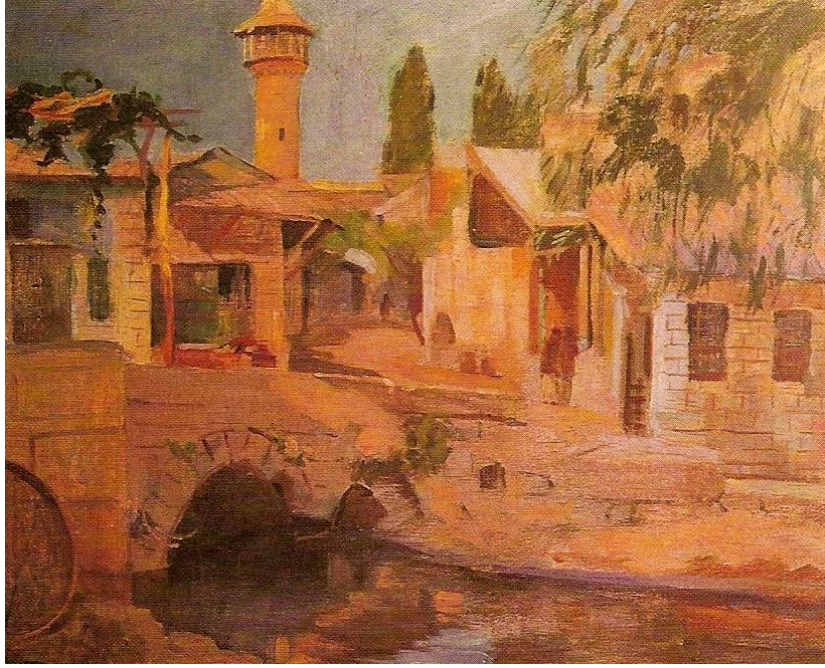
Dranas, Feyhaman Duran'ın Gaziantep'te yaptığı resimleri “tabiatı aynen resmetmeye çalışmış” diyerek bir fotoğraf sanatçısından farksız olduğunu ve gezilerin sanatına yeni bir şey katmadığını söylemiştir. Resimlerinde yöresel giysilerle süslenmiş Antep'in tarlasında çalışan köylüsü, kuyularından su çeken kadını, kurak iklimine rağmen yetişen zeytin ve fıstık ağaçları ve tarihi dokusu Duran'ı etkilemiş ve çalışmaları Fransız izlenimciliğini andırmasına rağmen geziler ile beraber yerel bir ışık ve renk atmosferi katmıştır. Urfa'dan yaptığı resimler: Gaziantep Milli Müdafaa Kahramanlarından Nalbant Hasan Çavuş, Gaziantep Karakoyunlu Aşiretinden bir yavuklu (Ayşe Kız), Gaziantep Beşgöz Köyünden Saz Şairi Aşık Ali Ergök ve Hayali, Gaziantep Nizip Yolunda Fıstık Ağaçları, Gaziantep Tabakhane Köprüsü, Gaziantep'te Bir Sokak, Gaziantep'te Bir Cami, Gaziantep'te Kazancılar Sokağı Çifte Şerefeli Cami.

Resim No:2.1.16, Feyhaman Duran, Gaziantep Ömeriye Camisi

Resim No:2.1.17, Feyhaman Duran, İsimsiz

Resim No:2.1.18, Feyhaman Duran, Tabakhane Köprüsü,

Resim No:2.1.19, Feyhaman Duran, Milli Müdafa Kahramanlarından Nalbant Hasan Çavuş

Hikmet Onat'ın sanatında İstanbul görünümüleri öne çıkmaktadır. İzlenimci bir üsluba sahip olan Onat'ın, sakin bir atmosfer içinde kullandığı parlak, sıcak renkler ve ışık, yapıtlarına sıcak bir uyum kazandırmış, ayrıca açık ve koyu renkleri ışığa yön verecek şekilde ustaca kullanmıştır. Bursa'nın yeşili belirgin bir şekilde göze çarpmaktadır. Türbeleri, tarihi yerleri ve Bursa görünümünü resimlemiştir. Dranas, Onat'ın Bursa resimlerini "Bursa'nın manzaralarını bir fotoğrafçı gözüyle aksettirmeye çalışmış" şeklinde yorumlamıştır. Bursa'da yaptığı resimler: Bursa Yeşil Türbe, Temenye Sırtlarından Bursa'ya Bakış, Çelik Palas, Tophane Sırtlarından Bursa'ya Bakış, Irganda Köprüsü, Temenye Sırtlarında Dokuz Selviler, Yeni Kaplıca'ları yapmıştır.

Resim No:2.1.20, Hikmet Onat, Yeşil Türbe

Resim No:2.1.21, Hikmet Onat, Temenye Sırtlarından Bursa

Resim No:2.1.22, Hikmet Onat, Irganda Köprüsü

Dranas, Sami Yetik'in manzaralarını kuş bakışı olarak ve kompozisyonlarını fotoğraflık bir şekilde gördüğünü dile getirmiştir. Sami Yetik, yaptığı manzara resimlerinin ön planında gerçekçi bir tarzda figür gurupları yer alır. Bu guruplar günlük hayattan kesitleri oluşturur ve geri plana doğru soyutlama dikkati çeker. İzmir gezisinden getirdiği resimler: Eşref Paşa Yamaçlarından İzmir, Kadife Kaleden Güzel Yalılar Tarafına Bakış, Osmaniye Caddesi, Kapalı Havada Karataş'tan Güzel Yalılar, Yağmurdan sonra Eşref Paşa'dan Bir Köşk, Eşref Paşa'dan Bir Etüd, Bergama'da Akropol Yolunda, Bergama'da Bire Sokak

Resim No:2.1.23, Sami Yetik, Eşrefpaşa

Resim No:2.1.24, Sami Yetik, Kadife Kale

Resim No:2.1.25, Sami Yetik, Bergama'dan Bir Köşe

Mahmut Cüda Trabzon'da yaptığı resimlerde ışık gölgeyi ön planda tutmuş desene önem vermiş ve peyzajlarında geniş bir mekan dahilinde kentin doğal görüntüsü ile bütünleşen mimari yapıları kübik formlarla kütesel bir şekilde ayrıntılara yer vermeden yansıtmıştır. Gezilerde yaptığı resimler sanat hayatı içinde ayrıcalıklı bir yere sahiptir ve salt doğa güzelliklerini yansıtan resimlerin yerine sanat değerini yansıtan anıtsal yapıları, süsleme ve mimari yapının özelliklerini yansıtmıştır. Trabzon gezisi esnasında çektiği bir fotoğrafı "Trabzon'dan" isimli tablosu ile bezelik göstermektedir. Bu resimde simgesel öğelere yer verdiği sezilmektedir. Denizin kütesel görünüşü, doğanın yay biçiminde kıvrılan yönü, geometrik-kübik şekilde yansıtılan mimari yapılar resme expresif bir etki

kazandırmıştır. İnce boya dokusu ile renk ve ışık dağılımı ile gerçekçi manzaranın dışında özgün bir anlam kazanmaktadır. Trabzon Resimleri: Kanita, Çömlekçi, Çarşı Cami, Bir Sokak, Park, Eski Tabakhanelen. Trabzon'dan Cüda Trabzon izlenimlerini şöyle ifade eder:

Geminin bir yanında, koyu mavi denizle göğün mavisi arasında, yeşilin sonsuz tonlarından oluşan bir kıyı şeridi üzerine beyaz evleriyle inci gibi dağılmış köyler: öte yandan sonsuzluk, bitmek bilmez bir deniz... serin rüzgar fısıltıyla, “ağır bir ritimle dans eden bu beyaz tepeli ipeksi dalgaların ötesinde gök nerede başlar, nerede biter?” diye sorarken çevredeki büyüleyici güzellik insanı sarsıyor. Daha sonra kıyıya yaklaştıkça Trabzon, denize atılmış bir çelenge benziyor. Büyük dağların eteklerine kurulan Trabzon'un gerçekten etkileyici bir görünümü var. Görkemli güzelliği, rengarenk evlerin suya yansıyan değişik tonlarıyla doğadaki renkler arasındaki uyumdan kaynaklanıyor. Biraz daha yukarıda ve yılan gibi kıvrılan gümüş rengi kıyı şeridinin ötesinde, zümrüt tepeleri koyu yeşil çam ormanlarıyla Zopanos yükseliyor. Trabzon ve çevresi, doğa'nın son derece büyüleyici, son derece güzel olduğu bir düşler ve duygular diyarı.”⁵⁶

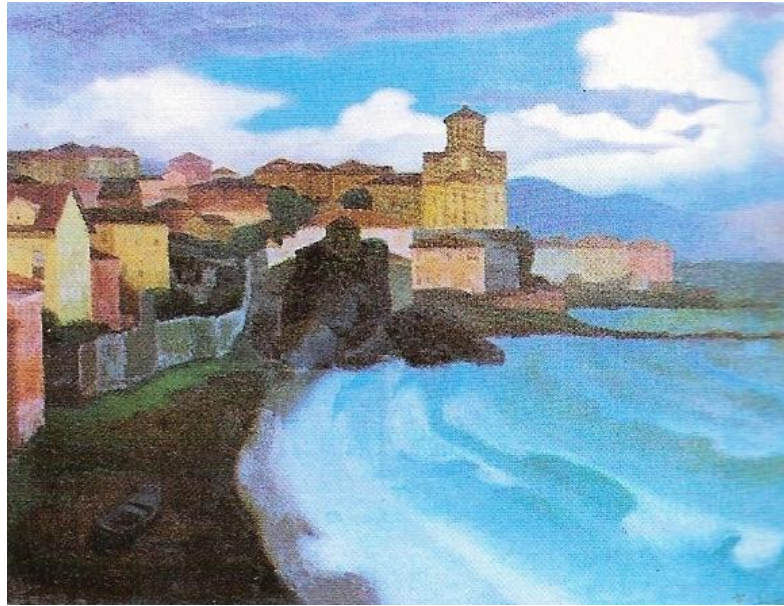

Resim No:2.1.26, Mahmut Cuda, Park

⁵⁶T. Erol, M. Ural, Yurt Gezileri ve Yurt Resimleri, .Milli Reasürans T.A.Ş., 106

Resim No:2.1.27, Fotoğraf, Mahmut Cuda,

Resim No:2.1.28, Mahmut Cuda, Trabzon'dan

Saim Özeren'in Konya'da yaptığı resimlerin birçoğu Mevlana Türbesi ve civarını konu almıştır. Kentin uzak ve yakın tarihini yansıtmıştır. Şefik Bursalı'nın Konya'da yaptığı resimler konu bakımından bezemektedir. Mevlana'nın varlığı Konya'ya giden sanatçıları etkilemiştir. Özeren'in resimlerinde hareketli bir form yapısı, çarpıcı ışıkları ile kabaran bulut kümeleri dikkat çeker ve günlük yaşamı konu alan resimleri bize Konya'nın o meşhur güneşin altında yanan toprağını, tozunu, bozkırın yanık benizli çocuklarını resimlerinde geremiyoruz. Kentin en güzel köşelerinde dolaşmış olmalı. Resimlerin listesi: Mevlana

Türbesi, Selimiye Önü, Eski Konya'da Bir Sokak, Beyşehir, Alaeddin Caddesi, Beyşehir, Bademli Köyü.

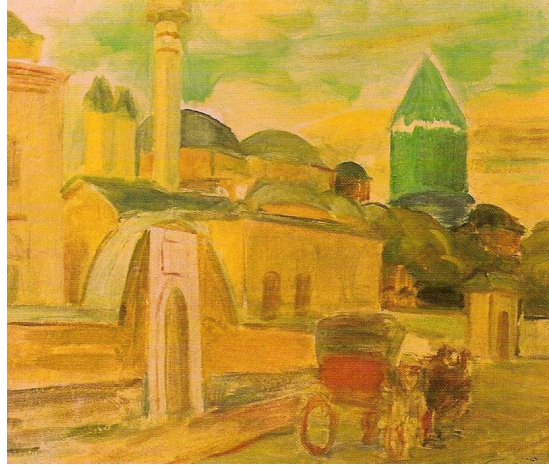
Resim No:2.1.29, Saim Özeren, Mevlana Türbesi

Resim No:2.1.30, Saim Özeren, Alaeddin Caddesi

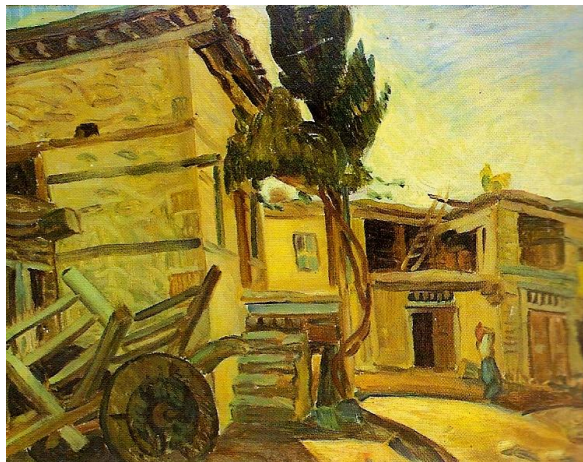
Resim No:2.1.31, Saim Özeren, Beyşehir

Resim No:2.1.32, Saim Özeren, Mevlana Türbesi

Resim No:2.1.33, Saim Özeren, Selimiye Önü

Resim No:2.1.34, Saim Özeren, Beşehir Bademli Köyü

Birinci Yurt Gezisi Sergisi'nin yurt genelinde halkevleri vasıtasıyla dolaştırılacağı, illerde sergilerin açılacağı başta açıklansa da somut bir adım atılmamıştır. Yurt gezilerinin halkı sanat ile buluşturma ve yurdun güzelliklerini, tabiatını, halkını tanıma fırsatı Ankara ile sınırlı kalmış İstanbul'a taşınmamıştır. Birinci Yurt Gezisi Sergisi sadece Ankara Halkevi'nde açılmıştır.

2.2. İkinci Yurt Gezisi (15 Ağustos-30 Eylül 1939)

1939 yılında 15 Ağustos- 30 Eylül tarihleri arasında Yurt Gezileri'nin ikincisi düzenlenmiştir. Bu süre zarfında ressamalardan en az altı eser istenmektedir. İkinci Yurt Gezisi, Birinci Yurt Gezisi'nden 15 gün fazla sürmüştür. Birinci Yurt Gezisi'nden sonra sanat çevresinden gelen yoğun eleştiriler gezinin kısa olduğu yönünde idi ve ikinci Yurt Gezisi bu nedenle 15 gün uzatılmıştır. İkinci Yurt Gezisi'nde ise 45 günlük süre zarfında altı eser istenmiştir. İkinci Yurt Gezisi tamamlandıktan bir ay sonra sergi açılışı planlanmıştır ve bundan dolayı ressamaların gezide yaptıkları resimleri elden geçirme fırsatı olanağı azalmıştır. Gezinin masrafları C.H.P tarafından karşılanmış ve ressamalara ek olarak 300 lira ödenmiş ve Birinci Yurt Gezisi'ne katılmamış ressamalardan ve de gidilmeyen on vilayete ressamlar gönderilmiştir.

Cevat Dereli 39 yaşı ile geziye katılan en yaşlı sanatçı iken, en genç sanatçı ise 26 yaşında olan Abidin Dino'dur. Sabiha Bozcalı ise gezilere katılan ilk kadın sanatçıdır. Gezisine katılan Ayetullah Sümer dışındaki sanatçılar İstanbul ve birkaç büyük kent dışında uzun süre yaşamamış, Anadolu'nun türlü zorluklarını göğüs germemiş, güneşinde kavrulmamış, soğukunda titrememiş, Anadolu coğrafyasına yabancı, İstanbullu kentli sanatçılardır.

İkinci Yurt Gezisi'nden dönen sanatçılar Birinci Devlet Resim Sergisine 101 eserle katılmışlardır. Ağırlıklı olarak kent görünümleri, yerel motifler, halkın yaşamı ve yerel giysiler, tarihi mekanlar konu olarak sergide yer almıştır. Otuz dört resim kır manzarası, yirmi dört resim kent görünümleri, on dört resim tarihsel yapılar, on üç resim üretim, beş

resim halkın yaşamını konu almıştır. Abidin Dino gezilere katılan ressamların içinde ilk natürmortu yapmıştır. (Balıkesir Testisi).

İkinci Yurt Gezisi Resim Sergisi 29 Ekim 1939'da Birinci Devlet Resim Heykel Sergisi aynı zamanda, aynı mekan da yapılmış, ancak farklı odalarda açılmıştır. Sergi açılışını Başbakan Dr. Refik Saydam gerçekleştirmiştir. Maarif vekili Hasan Ali Yücel sergi açılışında bulunmuş ve şöyle bir değerlendirme yapmıştır:

“Cumhuriyet Halk Partisi'nin muhtelif yurt köşelerine yolladığı ressamlarımızda mahalli renk ve karakterleri tesbit eden eserleriyle gerek kendileri gerek Türk sanatı için büyük bir terakki hamlesi yapmışlardır. Sanatta milli benliği aramaya yol açan bu eserler sergiye hususi bir ehemmiyet kazandırmış ve onun zenginliğini arttırmıştır. Sanatkarlarımıza bu imkanları veren partimize Maarif Vekili sıfatı ile minnetlerimi, tekrar ve devamı temennilerimizi arz etmeyi borç biliyorum.”⁵⁷

Maarif Vekili Hasan Ali Yücel'in “Tekrarı ve devamı temennilerimi arz etmeyi borç biliyorum” sözünden yurt gezilerinin ne kadar süreceğinin ve belli bir programın olmadığı anlaşılmaktadır.

Birinci Devlet Resim Heykel Sergisi katalogunda Yurt Gezileri resimleri, “C.H.P'nin ikinci defa olarak yurdun muhtelif yerlerinde çalıştırdığı on ressama ait eserler” şeklinde yer almıştır. Birinci Yurt Gezisi'ndeki satın alma yönteminin yerine Devlet Resim Heykel Sergisi Tüzüğü'nde yer alan derecelendirme ve ödüllendirme yöntemi İkinci Yurt Gezisi'nde uygulanmaya başlanmıştır. Sergiye katılacak ressam ve resimleri grup üyeleri tarafından seçilmeyecek, Devlet Resim Heykel Sergisinin tüzüğünde yer alan sergiye katılacak sanatçılar ve eserleri grupta oluşturulacak bir jüri tarafından seçilecek, bağımsız sanatçılar ve resimlerin seçimi gruplarda oluşturulan jüriler tarafından yapılmayacaktır. Bu sanatçılar direk sergi yarışma jürisine eserlerini gönderecekler ve burada resimler seçilecektir.

İkinci Yurt Gezisi Sergisi resimleri incelendiğinde, önceki gezide de görüldüğü gibi kent ve kır görünimleri ön plandadır. Bunu tarihsel yapılar takip ederken, portrelerde ise yerel ve ulusal tipler görülmektedir.⁵⁸ Ulusal tipler arasında Ayetullah Sümer'in “Emirdağlı Tahir Efe” Kurtuluş savaşına Afyon'dan katılarak ulusun kurtuluşu için düşmana karşı

⁵⁷ T. Erol, M. Ural, Yurt Gezileri ve Yurt Resimleri, .Milli Reasürans T.A.Ş., 43

⁵⁸ A.g.k, 44

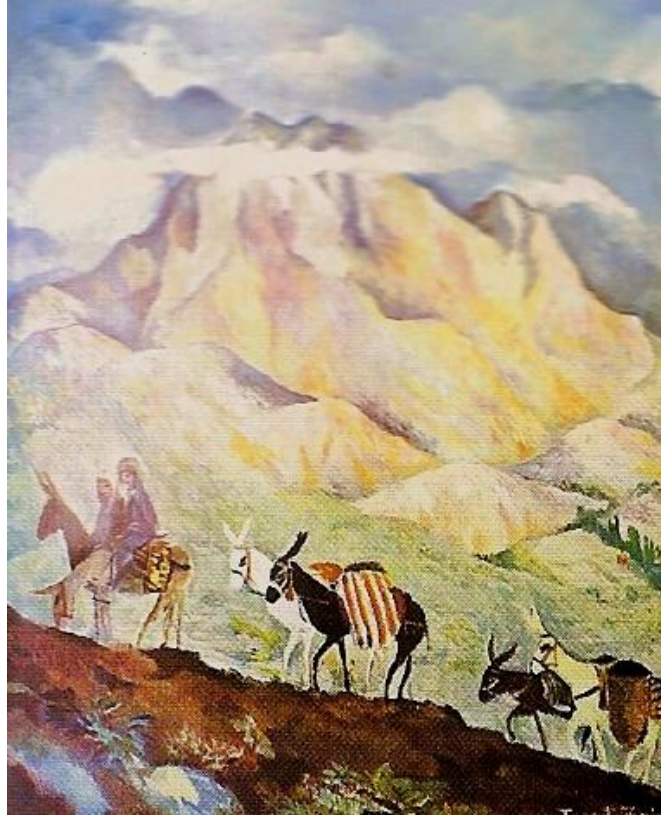
koymuştur. Ulusumuza mal olmuş Milli kahramanlarımızdandır. Yerel tipler ise Refik Epikman'ın Hatay'da yaptığı "Hataylı Genç Kız" resmidir yöre insanı hakkında bize bilgi vermektedir.

Turgut Zaim'in Kayseri gezisinde yaptığı Avşar resimleri Türk resim sanatına yeni bir konu olarak girmiştir. Zaim, resimlerinde minyatürlerden aldığı ilhamla sanatını geliştirmeye çalışmaktadır. Kayseri'de özgün araştırmalar yapmıştır. Burada göçebe hayatı yaşayan insanların gündelik yaşamını tasvir etmiş onları bir yerden bir yere göçlerini, dağlarıyla, ovalarıyla, keçileri ile beraber resmetmiştir. Turgut Zaim'in asıl konusu her zaman insan olmuştur. Yumuşak renklerin egemen olduğu yapıtlarında bir kadın yemenisi, bir pantolon ya da bir hayvan figürüyle koyu ve belirgin bir renk vurgusu kullanmıştır. Sanatçının özgün şematik figür anlayışı içinde erkekler güçlü ve yakışıklı, kadınlar genç ve güzel, çocuklar sağlıklı ve sevimlidir. Anadolu insanı, bir tür toplumsal romantizmle yorumlanmıştır. Zaim'in Anadolu resimlerinin en önemli özelliklerinden biri de gerek günlük kullanım eşyasının, gerek giysilerin özgün birer belge niteliğinde olmasıdır. Ahmet Muhip Dranas Güzel Sanatlar Dergisinde yaptığı eleştirilerde ise Turgut Zaim'i "kendi başına kalmış bir yüz" olarak ithaf etmektedir. Tugut Zaim, Yurt Gezilerini şöyle değerlendirir:

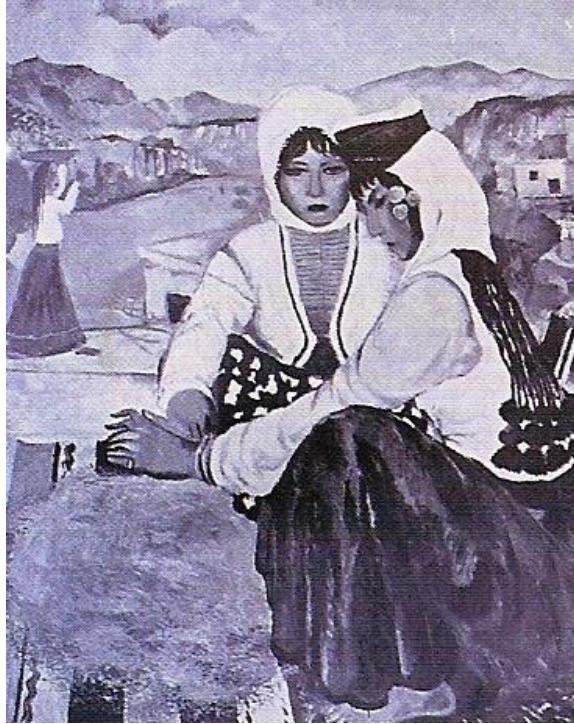
"Her şeyden önce yeni bir muhite girmiş olmanın sevinç ve heyecanı ile sarsıldım. Kendini öyle herkese kolay kolay vermeyen kapanık bozkırın türlü türlü peyzajları beni çok ilgilendirirdi, bu bir; ikincisi bozkırın toprak ve güneş kokan asil insanları ile bağdaşmaya, konuşmaya doyum olmuyor."⁵⁹

Turgut Zaim'in Erciyes resimleri: Kıranardı Bağ Evi, Huant Hatun Türbesi, Pınarbaşı Avşar Gelinleri, Ürgüp Kazası, Ürgüp Pazaryeri, Avşarlar (Gravür).

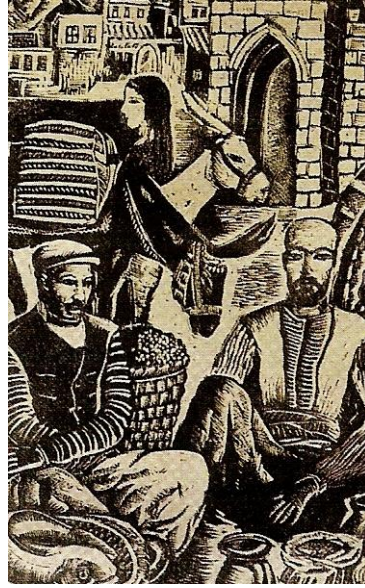
⁵⁹A.g.k., 203

Resim No:2.2.1, Turgut Zaim

Resim No:2.2.2, Turgut Zaim, Avşar Kadınları

Resim No:2..2..3., Turgut Zaim, Kayseri’de Bir Çarşı

Sabiha Bozcalı, Zonguldak’ta daha çok makineleri, sanayileşmeyi ve üretimi konu almış, üretim yeni bir konu olarak işlenmiştir. Ahmet Muhip Dranas, Sabiha Bozcalı’nın resimlerini “mecmua resimleri” gibi diye nitelendirmiş ve acele, baştan sağma yapılmış “garip bir dağarcık” olarak yorumlamıştır. Gezi esnasında yaptığı resimler: Kozlu Elektrik Santrali, Skip Tesisatı, Karabük Demir Çelik Fabrikası, Asansör (İncir Harmanı), Asansör Makinası, Sömikok Makinası, Varagel, Sömikok Fabrikası, Demir Çelik Fabrikası. Sabiha Bozcalı’nın geziye katılmasını Malik Aksel şöyle ifade etmektedir.

“Eskiden bilhassa kadın ressamlar, çok defa çiçek resmi yaparlar ve dışarı pek çıkamazlardı. Eski Osmanlı Ressamlar Cemiyeti Mecmuası’nın on sekizinci sayfasında kadın ressamlar için şöyle bir cümle var: Çiçek resmi ile meşgul olmak zerafet içinde yaşamak demektir. Güzelliğe güzellik katmak bu şan kadınlığıdır. Saniyen (ikinci olarak) ressam salonunda, bahçede çalışır. Herhalde zavallı peyijalistlerin bir yığın yükü çektikleri mezahime (eziyetlere), güneş vurmalarına, soğuk almalarına, yağmur ve karda kalmalarına maruz kalmaz. Bu eziyetler o nazik vücutlar için cidden nalayık (layık değildir) ve haramdır diyen eski zihniyete Cumhuriyet’in genç kadın ressamı Karabük Fabrikasında çalışan ağır işçilerin yanına gitmekle, yüksek hararetli fırınlar karşısında, şahmerdanlar önünde resim yapmakla, uçsuz bucaksız yerlerde bir kahraman gibi çalışmakla resmi bir süs gibi gösteren telakkiye (anlayışa) ne güzel cevap veriyor”.⁶⁰

⁶⁰A.g.k, 58

Resim No:2.2.4, Sabiha Rüştü Bozcalı, Zonguldak'tan

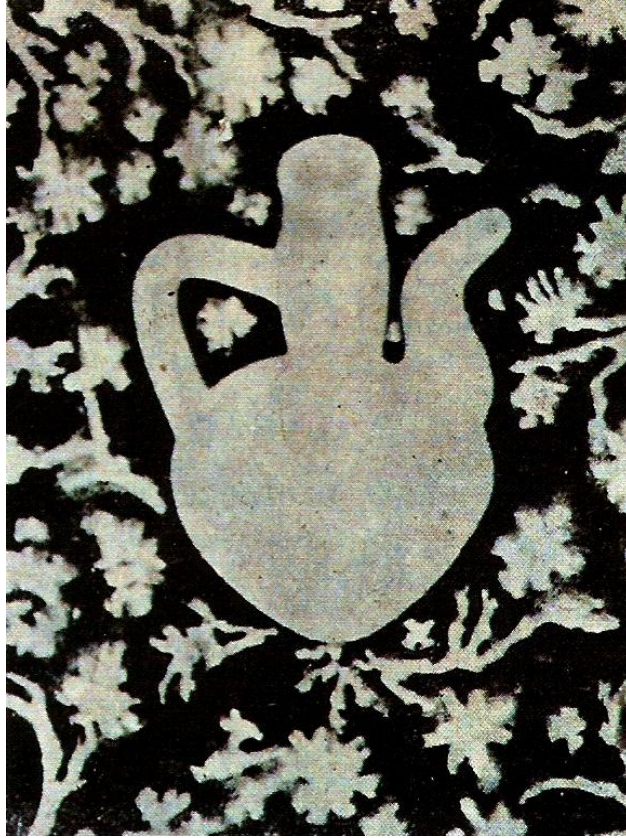
Abidin Dino'nun yaptığı çalışmalar gezi ile doğrudan ilişkilendirebilecek resimler yerine "işçi" ve "köylü" sınıflaması ile yaptığı portreler siyasi içerikli resimleriyle dikkat çekmiştir. Abidin Dino, patinin emir ve direktifleri doğrultusunda hareket etmemiş iyimser bakmamış hep öteki insanların resmini yapmıştır. İşçinin, köylünün, balıkçısının dilencisinin resmini yaparak ülke gerçeklerine eğilmiştir."işçi" ve "köylü" sınıflamaları resimleri parti tarafından hoş karşılanmamış ikinci kez yurda gönderilmemiştir. Resimleri tepki toplamasına rağmen 1944'te yayınlanan toplu katalogta yer almıştır. Abidin Dino'nun "Dilenci" resmi, bu dönem sanatını tüm çıplaklığı ile göstermektedir. Ahmet Muhip Dranas değerlendirmesini "garip ve kendine has" olarak açıklar. Eserleri arasındaki bağı ancak kendi çözebilir; fakat bütün bu iş bir "extravangance" tan başka bir şey değildir diye açıklamıştır.⁶¹ İbrik resimleri sanat çevresinde büyük tartışmalara yol açmıştır. Dino tartışmalara katılmış ve bir cevabı da şöyle olmuştur:

"Geçen günkü haberde İsmail Hakkı Baltacıoğlu'na yazdığın yazıyı okudum. Sakın ukalalık yapmak istediğimi veya ibrikleri ebediyete doğru kanatlanmış güvercinler gibi gördüğümü zannetme! Mamafih kendimi değil ibrikleri müdafaa etmek isterim. Belki dikkat etmişsiniz; resmini yaptığım ibrikler köylünün hayatına girmiş nesnelerdir... Tarlada susayınca ibrikten su içer, ölülerini o ibrikten akan suyla yıkar, velhasıl ibrik köylünün yegane çocukluk ve yaşlılık arkadaşıdır. Böyle

⁶¹ A. Muhip Dranas, Güzel Sanatlar, Sayı. 4, 214

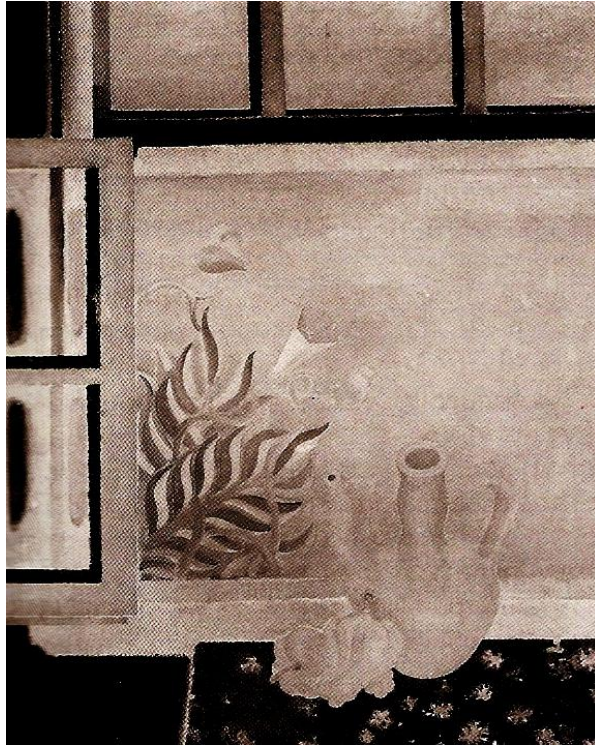
olmasa onu kendi eliyle şekillendirmez, cilalamaz, süslemezdi. Köylü her testiye başka renklerle süsler, onu satın almadan evvel gelin seçer gibi düşünür, kısacası köylü için testiler mücerretten başka her şeydir, hani bu böyle değilse Arap olayım. Benim o resimleri yaparken zerre kadar mücerret olduğumu zannetmiyorum. Testileri köylülere gösterdim, hiçbiri onları hindiye benzetmedi, “biçimi güzel” dediler, galiba resimleri beğendiler. Tevazuya ihtiyaç hissetmiyorum. Çünkü güzel olan model olarak seçtiğim testilerdi.”⁶²

Abidin Dino'nun Balıkesir resimleri: İşçi, Balıkesir Testisi (2 adet), Köylü, Balıkesir (2 adet), Sulh, Harp, Köylü Kızı. Ali Karsan; Seben Dağı, Akçakavak, Orman (2 adet), Yumrukaya, Bolu, ahlat Gölü (4 adet), Bolu'ya Giriş, Balıkcıgölü.

Resim No:2.2.5, Abidin Dino, Balıkesir Testisi,

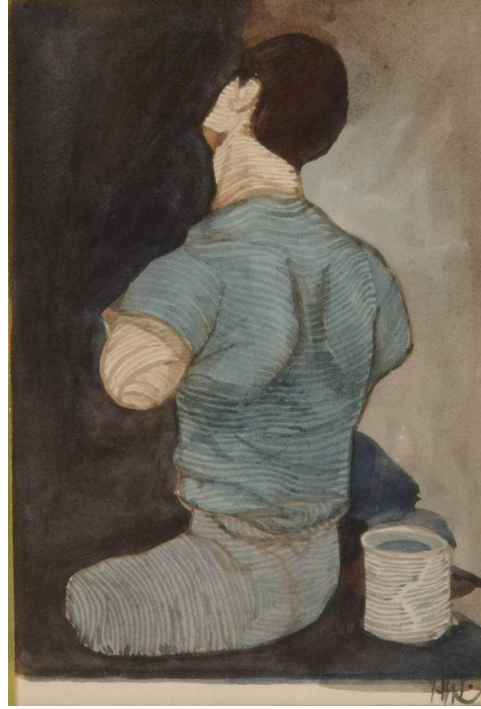
⁶²T. Erol, M. Ural, Yurt Gezileri ve Yurt Resimleri, .Milli Reasürans T.A.Ş, 123

Resim No:2.2.6, Abidin Dino, Natürmort

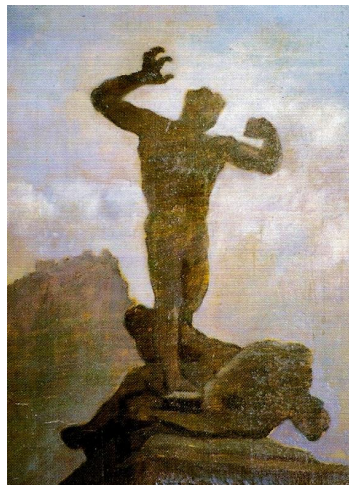

Resim No:2.2.7, Abidin Dino, Porte

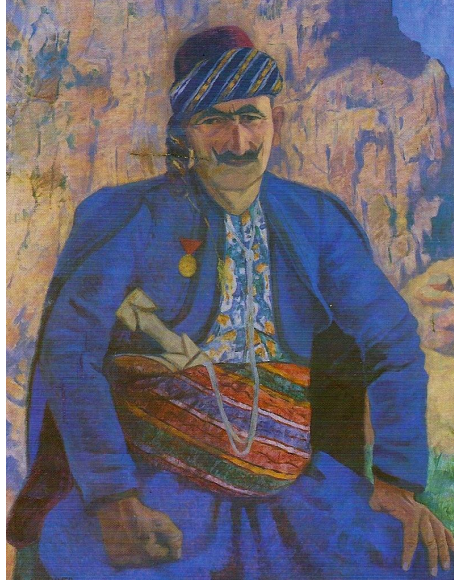
Resim No:2.2.8, Abidin Dino, Dilenci

Ayetullah Sümer Afyon'a gitmiş tarihi ve Ulusal Kurtuluş Savaşı'nı ele alarak gezilerde en fazla kurtuluş savaşını işleyen sanatçı olmuştur. A. Muhip Dranas, Ayetullah Sümer'i "Plastik endişeleri bir tarafa atarak tesirini edebiyat yaparak elde etmeye çalışmıştır. Basit bir şairanelik" diye nitelendirmiştir.⁶³ Ayetullah Sümer'in Afyon resimleri: Koca Mustafa Paşa, 27 Ağustos Afyon'a Türk Askerlerinin Girişi, 30 Ağustos Dumlupınar, Afyon Zafer Abidesi, Afyon, Orta Selvi, Emirdağlı Tahir Efe, Ay Batarken Afyon, Akşam.

Resim No:2.2.9, Ayetullah Sümer, Afyon zafer Abidesi

⁶³A. Muhip Dranas, Güzel Sanatlar, Sayı. 4, 78

Resim No:2.2.10, Ayetullah Sümer, Emirdağlı Tahir Efe

Resim No:2.2.11, Ayetullah Sümer, Köyde Harman

Cevat Dereli, Sinop resimleri kent görünümüleri oluşturmaktadır. Bu görünümüleri karanlık kuvvetli renklerle dalgalı kıyıların kale duvarları üzerinde görünen evleri, limanları resimlemiştir. Dranas, Cevat Dereli'yi taze ve şahsi olmakla değerlendirmekte Sinop resimlerinin “yaratıcı hamlesi” olduğunu söylemiş ve resimlerinde loş orman yeşillerini grilerle yumuşatarak kurtulmuş bir ruhu andırdığından söz etmektedir. Toplumsal konulara eğilimi Gümüşhane gezisi ile başlamaktadır. Sinop resimleri şöyledir: Şehit Bilal Cami,

Boyabat Kalesi, Kalebağı, Kale Üstünde Evler, Fırkanın Penceresinden, Kale Yazısı, Kumtepe, Sinop Binası.

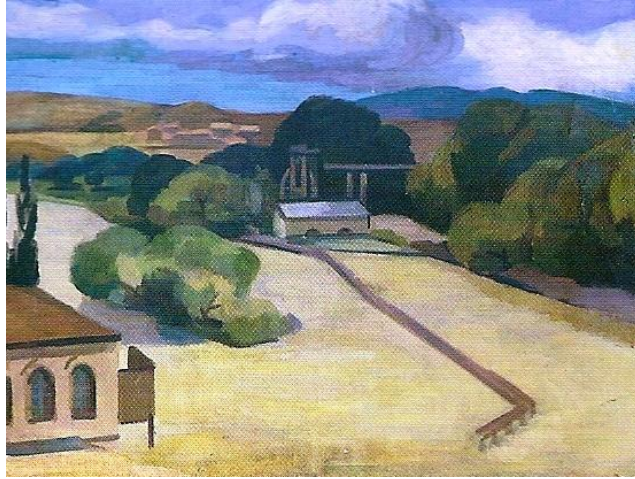
Resim No:2.2.12, Cevat Dereli, Kale Üzerindeki Evler

Resim No:2.2.13, Cevat Dereli, Sinop Limanı

Dranas, Refik Epikman için “Bütün eserlerinde gördüğümüz sertliği devam ediyor, fazla tekrar endişesi, yaptığı çalışmalarında his tarafını öldürüyor” şeklinde yorumlamıştır. Epikman peyzajlarında geniş mekan izlenimlerini, ıssız doğa güzelliklerini aynı renk ve leke anlayışıyla, doğanın gizemli, görsel değerlerinin algılanmasını sağlayarak resimlemiştir. Tabiatı resimlemede ustalaşmış, gerçeği kendine özgü kesin bir sadelik içinde

yansıtmaktadır. Anadolu simgelerini çağdaş görüntüsünü yansıtan bir ressamdır. Gezi esnasında yaptığı resimler: Defne Şelalesi, Asi N. Kenarından, Kale Dağı (Süveydiye), Değirmen, Kale Yolu, Nehir, Kadın Kıyafeti, Hatay Kıyafeti, Köprü, Antakya Dağları, Bityas Köyü.

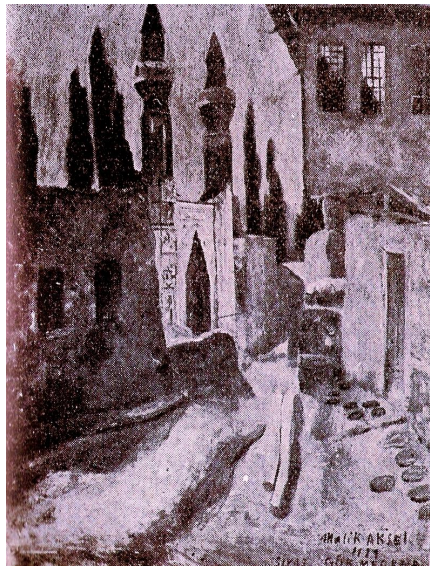
Resim No:2.2.14, Refik Ekipman, Hatay

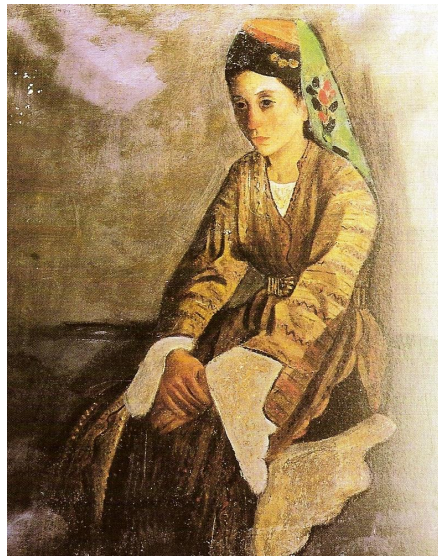
Resim No:2.2.15, Refik Ekipman, Hatay'lı Genç kız

Melik Aksel gezilerde yaptığı resimlerinde en fazla figür bulunduran ressamlardır. Malik Aksel'in "Kale Mahallesi" adlı resmi halkın yoksulluğunu ve

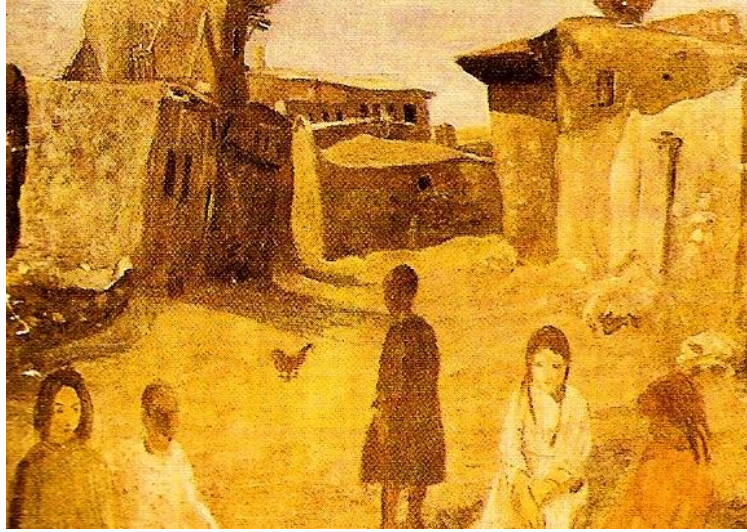
fakirliğini yansıtmıştır. Yurt gezilerinde yapılan “toplumsal gerçekçi” tek resimdir. Malik Aksel’in peyzajları Anadolu’nun hüznünlü doğasını, yerel giysiler içinde suskun, hüznünlü geç kızları konu almıştır. Sivas’ın tarihini yansıtan resimlerinde Sivas’ın uzak ve yakın geçmişini yansıtmaktadır ve halk sanatına ilişkin araştırmalar yapar. Gezi esnasında yaptığı resimler: Gök Medrese, Kale Mahallesi, Sivas Kongresi Salonu, Sivas’ta Sabah, Harman Yeri, Halı Dokurken, Çifte Minare, Sivas’tan Manzara.

Resim No:2.2.16, Malik Aksel, Gök Medrese

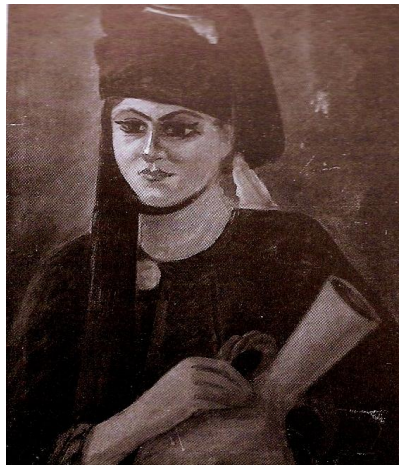

Resim No:2.2.17, Malik Aksel, Sivaslı Genç Kız

Resim No:2.2.18, Malik Aksel, Sivas'ta Kale Mahallesi

İkinci Yurt Gezisinde en fazla portre yapan sanatçı olan Seyfi Toray'ın dokuz portresi vardır. Dranas, bu portrelerin birbirinin kopyası denecek kadar benzemesini eleştirmiştir. Seyfi Toray, trajik renkleri sert ve uzun fırça darbeleri ile karanlık, ürkütücü bir fırtına içinde; yıkılmış evleri, yanmış toprakta yalın ayakları ile gezen Anadolu kadınına trajik bir şekilde resimlemiştir. Toray'ın gezilerde yaptığı resimler; Yün Büken Kız, İki Portre, Karpuz Dilimi, Siyah Püsküllü Kız, Kale Burnu, Kırmızı Yemenili Kız, Yeşilli Kız, Büyük Cami.

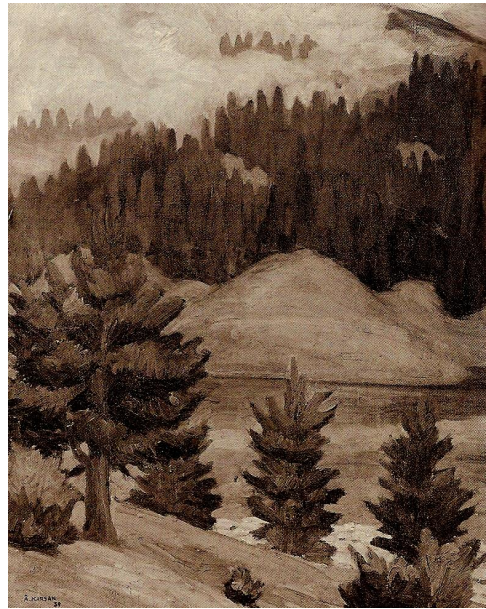

Resim No:2.2.19, Seyfi Toray, Diyarbakırlı Kız

Resim No:2.2.20, Seyfi Toray, Diyarbakır'da Sabah

Dranas, Ali Karsan'ın resimlerinin ise ilk bakışta güzel görüldüğünü fakat dikkatlice bakıldığı zaman boyadaki “çiğlik” ve “biteviyetlik”in dikkat çektiğini belirterek, Bolunun eşsiz, zengin doğasından yeterince yararlanmadığına dikkat çekmektedir.⁶⁴ Şeref Akdik, Ali Karsan'la beraber bu geziye katılmıştır. Burada çektiği bir fotoğraftan yararlanarak daha sonra “Çoban ve Kızı” resmini yaptığı sanılmaktadır. Abant'ta orman idaresinin misafirhanesinde kalırken buranın çevresinden fotoğrafı çekmiştir⁶⁵

Resim No:2.2.21, Ali Karsan, Abant Gölü

⁶⁴A.g.k,77

⁶⁵T. Erol, M. Ural, Yurt Gezileri ve Yurt Resimleri, .Milli Reasürans T.A.Ş, 77

Resim No:2.2.22, Ali Karsan, Abant Gölünden Çektiği Fotoğraf

Resim no:2.2.23, Şeref Akdik, Çoban Ve Kızı

Dranas, Zeki Faik İzer'in resimlerini," yapılması düşünülen eserler hissini vermektedir ve az boya ile yapılmış notlar gibidir."şeklinde yorumlamaktadır. Zeki Faik İzer'in Eskişehir resimleri: Tarla, Şecaattin Köyü, Yazılı Kaya, Pancar Tarlası, Eskişehir (2 adet) Harman, Şeker Fabrikası İçi, Kuyubaşı, Karacaşehir, İnönü, Seyitgazi, Ahlat Ağaçları, Tuğla Fabrikası.

İkinci Yurt Gezisi Sergisi'nde bulunan eserler Maarif Vekili tarafından oluşturulan jürinin değerlendirmesinde birinciliği Cevat Dereli, ikinciliği Refik Ekipman ve üçüncülüğü Malik Aksel almıştır. Geziye katılan on ressam, derecesine göre nakit para kazanmıştır. İkinci Yurt Gezisi Sergisi, Birinci Devlet Resim Heykel Sergisi ile beraber aynı zamanda

açılınca Yurt Gezisi Sergisi, Devlet Resim Heykel Sergisi'nin gölgesinde kalmıştır. Devlet Resim Heykel Sergisinin kapsamı geniş olduğu için Yurt Gezisi Sergisi hak ettiği ilgiyi görememiştir. Dönemin dergi ve gazetelerinde Birinci Devlet Resim Heykel Sergisi hakkında daha çok yazılar, eleştiriler yer alırken, İkinci Yurt Gezisi Sergisi hakkında yazılan yazılar yok denecek kadar azdır. İkinci Yurt Gezisi Sergisi sönük geçmiştir.

Refik Ekipman ikinci yurt gezisini değerlendirirken “Bu davanın muvaffakiyetini, organizasyonun mükemmeliyetinde yurt gezisine iştirak eden sanatkarları seçmekteki isabeti, bunların hepsinin birbirleriyle hemahenk disiplinli bir şekilde cereyanından aranmalıdır.” Yurt Gezilerinin önemli bir yeri olduğunu ve gezilerin devamının disiplinli bir şekilde yapılmasıyla Türk sanatının yaratılması açısından önemli olduğunu vurgulamıştır.

İkinci Yurt Gezisi'nde işlenen konular, daha önce de ressamlar tarafından irdelenmiş, üzerinde çalışma yapılmış konulardır. Ancak gezilerin düzenlendiği dönemde ülkede tartışılan “Milli Sanat” kavramını, gezilerde yapılan eserler destekler niteliktedir.

Birinci Devlet Resim Heykel Sergisi'nde İstanbul konulu kırk üç resim, Anadolu renklerini taşıyan otuz resim, Paris görünümünü taşıyan altı resim sergilenmiştir. Anadolu temalı resimler fazla gibi görünmüştü de ressamlar için hala en önemli konu İstanbul olmuştur. Birinci Devlet Resim Heykel Sergisinde, İkinci Yurt Gezileri Resimleri de dahil edilirse toplam 263 resim izleyici karşısına çıkmıştır. Bunların yüz beş tanesini İkinci Yurt Gezisi'nde yapılan resimler oluşturmuş ve ek olarak ressamların daha önce yaptıkları Anadolu temalı resimler de katıldığı zaman sergide Anadolu'yu konu alan toplam yüz otuz beş resim yer almıştır. Görüldüğü üzere Yurt Gezileri sayesinde Türk manzara resminin konusunu Anadolu manzaraları oluşturmaya başlamıştır.

2.3.Üçüncü Yurt Gezisi (15 Ağustos- 30 Eylül 1940)

1940 yılında 15 Ağustos- 30 Eylül tarihleri arasında yurt gezilerinin üçüncüsü düzenlenmiştir. 15 Ekim'e kadar İstanbul'a dönen sanatçılar yaptıkları çalışmaları Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Müdürlüğü'ne teslim edecekler, Ankara'ya dönen sanatçılar ise Ankara Halkevi Başkanlığı'na resimlerini teslim edeceklerdir. Devlet Güzel Sanatlar

Akademisi, İstanbul'a dönen sanatçılardan teslim aldığı resimleri paketleyerek Ankara'ya gönderecek, paketleme ve yol masrafları C.H.P tarafından karşılanacaktır.

C.H.P Genel Sekreterliği'nin, Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Müdürü Burhan Toprak'a gönderdiği 9.10.1940 tarih ve 8/28350 sayılı yazıda paketleme ve nakliye masrafları için 100 lira havale edildiği bildiriliyor. Ayrıca tabloların adlarını, sanatçısını gösteren bir listenin düzenlenmesi, sanatçıların yaptıkları birer kroki (otopotre), özgeçmişleri, yolculukları sırasında yol masraflarını gösteren, üzerine 15 kuruşluk pul yapıştırılmış bir beyannamenin alınmasını da hatırlatıyordu.⁶⁶

Yukarıda anlatıldığı gibi sanatçıların özgeçmişleri, yaptıkları çalışmaların listesi istenmekte ayrıca sanatçılara sanat karşılığı zorunlu harcamalar için 300 lira verilmektedir. Yol ücretlerini ise seyahatten dönüşlerinde dolduracakları beyannameye göre alacaklardı. Ressamların gezi ile ilgili yapacakları ve uygulayacakları kurallar İkinci Yurt Gezisi ile benzerlik göstermektedir.

Yurt gezisine katılan ve devlet kademesinde çalışan sanatçılar Maarif Vekaleti'nce gezi bitimine kadar izinli sayılmışlardır. Maarif Vekaleti'nin DGSA Müdürlüğü'ne gönderdiği 28 Eylül 1940 tarihli yazıda; "CHP Genel Sekreterliği tarafından bu sene 3. kez tertip edilen yurt içi ressam gezintilerine dahil olanlardan aşağıda adları yazılı öğretmenlerin, gezinin biteceği 15 Teşrinievvel (Ekim) 1940 tarihine kadar izinli sayılmaları uygun görülmüştür" deniyordu.⁶⁷

İkinci Yurt Gezisi'nde olduğu gibi en az altı resim istenmiştir ve gezi sonuçlandığı zaman seksen yedi resim toplanmıştır Üçüncü Yurt Gezisi Sergisi, 31 Ekim 1940 tarihinde İkinci Devlet Resim Heykel Sergisi ile beraber açılacaktır. İkinci Yurt Gezisi Sergisinde olduğu gibi sergi birlikte olacak ancak farklı bir bölümde açılacaktır. Baş Vekil Refik Saydam tarafından sergi açılışı yapılmış, açılış konuşmasını ise Maarif Vekili Hasan Ali Yücel yapmıştır. Yücel, konuşmasında yurt gezileri resimlerini şöyle değerlendirmektedir.

“Devletin koruyucu ve ilerletici vazifesini plastik sanat vadisinde de tahakkuk ettirmeye çalıştığımızı bilmeyen kalmamalıdır. Bu ruh, Cumhuriyet Halk Partisi'nin sanatı teşvik ve himaye hususunda almış olduğu tedbirlerde sarıh olarak görülür. Parti

⁶⁶T. Erol, M. Ural, Yurt Gezileri ve Yurt Resimleri, .Milli Reasürans T.A.Ş, 59

⁶⁷T. Erol, M. Ural, Yurt Gezileri ve Yurt Resimleri, .Milli Reasürans T.A.Ş, 60

tarafından gönderilen ressamlarımızın, memleketin muhtelif bölgelerindeki hayat ışığını canlandıran eserleri, bu düşünüş ve anlayışın renkli ve ahenkli delillerindedir.”⁶⁸

Nahid Sırrı da İkinci Devlet Resim Heykel Sergisi’nde yurt gezilerinin önemini bizzat vurgulamış ve şöyle demiştir.

“Cumhuriyet’in yıldönümü gününde Ankara Sergievi’nde kapılarını ziyaretçilerine açmış bulunan İkinci Devlet Resim ve Heykel Sergisi bu ay sonuna kadar devam edecektir. Layık olduğu alakayı matbuatımızdan hala görmemiş bulunduğunu fakat halkımızın kapılarını bir iki kere kapamayı icap ettirecek şekilde ziyaretine sitab ettiğini, ilk söz olarak söylemek isterim... Sergi Müstakil Ressamlar ve Heykeltıraşlar Birliğiyle, D grubuna dahil sanatkarların ve hiçbir birliğe mensub bulunmayanların eserlerinden terekküb eyliyor ve bunlara Cumhuriyet Halk Partisi tarafından tertib edilen üçüncü yurt gezisinde yapılmış tablolar inzimam ediyor. Bu sonuncular serginin bünyesine mensub olmayan misafirlerdir ve misafire hürmet an’anemiz beni ilk önce bunlardan bahsetmeye sevk eyliyor.”⁶⁹

Üçüncü Yurt Gezisi Sergisinde görücüye çıkan eserleri derecelendirip mükafatlandırmak için 29 Kasım 1940 tarihinde bir jüri toplanmıştır. Jüri üyeleri; İstanbul Mebusu Salah Cimcoz, Giresun Mebusu Nafi Kansu, Çoruh Mebusu Ali Rıza Eren, Maarif Vekaleti Talim ve Terbiye Azası Enver Ziya Karal , Güzel Sanatlar Umum Müdürü S. Kemal Yetkin, Matbuat Umum Müdürlüğü Turizm Müdürü Vedat Nedim Tör, Ressam Turgut Zaim ve Cevat Dereli’den oluşan jüri gizli oyla seçim yapar. Sonuçta Halil Dikmen birinci, Arif Kaptan ikinci, Edip H. Köseoğlu üçüncü seçilir. Birinciye 400, ikinciye 350, üçüncüye 300 lira prim ödenirken yedi sanatçıya 150’şer lira teselli armağanı ödenir.⁷⁰

Murat Ural’ın da yazdığına ve basında çıkan haberlere göre halkın sergiye ilgisi azımsanmayacak derecede olmuştur. Birkaç kez sergi kapılarının yoğunluktan dolayı kapatıldığı söylenmektedir. Üçüncü Yurt Gezisi Sergisinin İkinci Devlet Resim ve Heykel Sergisi ile beraber aynı tarih ve salonda açılması yurt gezisi sergilerin Devlet Resim ve Heykel Sergisi gölgesinde bırakmış hak ettiği değeri yine bulamamıştır. Ancak ilk kez Devlet Resim ve Heykel Sergisi kataloğunda, “ Cumhuriyet Halk Partisi tarafından tertip edilen üçüncü yurt gezisinde yapılan tablolar” olarak yer almıştır”.⁷¹

⁶⁸A.g.k, 47

⁶⁹Seyyah ressamlar Sayfa 26

⁷⁰Kıymet Giray, Yurdu Gezen Ressamlar 2, 39

⁷¹T. Erol, M. Ural, Yurt Gezileri ve Yurt Resimleri, .Milli Reasürans T.A.Ş, 47

Üçüncü Yurt Gezisi Sergisinin konusu yine önceki gezilerde olduğu gibi Anadolu görünümleri, kentler ve köyleri içermektedir. İkinci Devlet Resim ve Heykel Sergisi'nde toplam 363 resmin 94 tanesi yapılan yerlerin ismini taşıyan resimlerdir. 87 tane yurt gezisi resmi eklenirse serginin ağırlıklı konusu yine Anadolu'dur. Sergide 94 resmin 41 tanesinde İstanbul, 53 tanesinde ise Anadolu konusunu işlemiştir. Anadolu resimleri çeşitlenmiş, farklı bölgelerden de resimler gelmiştir. Ankara'dan 16, İzmir ve Bursa'dan üçer resim, Adana ve Konya'dan ise birer eser sergiye katılmıştır. Daha önce yurt gezilerine katılan sanatçılarda o yörelerin izlerini taşıyan resimlerde İkinci Devlet Resim ve Heykel Sergisi'ne katılmıştır. Ali Avni Çelebi Isparta'dan sekiz resimle, Bedri Rahmi Eyüboğlu Edirne'den bir resimle, Seyfi Toray bir Diyarbakır resmi ile katılmıştır. Cevat Dereli İcel'den sekiz resimle sergiye katılmıştır. Devlet Resim ve Heykel Sergisinde Anadolu resimlerinin ağırlığını yurt gezileri taşımaktaydı. Ancak İkinci Devlet Resim ve Heykel Sergisi'nde, Anadolu konulu resimler yurt gezilerinden bağımsız sanatçıların Anadolu'da yaptıkları resimler de dikkat çekmektedir. Üçüncü yurt gezisinde ressamın seçimleri yapıldığı zaman Şefik Bursalı Aydın'a gidecekti. Fakat Bursalı'nın askerde olduğu anlaşılınca C.H.P Genel Sekreterliği Erzurum Milletvekili Dr. A. F. Tuzer imzalı Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Müdürlüğü'ne 18 Ağustos 1940 tarihinde çekilen bir telgrafla Şefik Bursalı'nın yerine başka bir arkadaşının seçilip adının hemen bildirilmesi istenmiştir. Melahat İkinci Aydın'a yedekten gönderilmiştir. Bu da asil sanatçıların dışında yedek sanatçıları seçildiğini göstermektedir.⁷² İkinci Devlet Resim ve Heykel Sergisi'nin ulusal-siyasi içerikli tek resmi A. Hakkı Anlı'nın "Mareşal Fevzi Çakmak Manevrada" adlı eseridir.⁷³

Ahmet Muhip Dranas, Güzel Sanatlar Dergisi'nde üçüncü yurt gezisine katılmış sanatçıları tek tek değerlendirmiş ve ressamlar için de şunları söylemiştir. Arif Kaptan için büyük bir değişiklik göstermediğini daha önce yaptığı resimlerle geziler sırasında yaptığı resimlerin paralellik gösterdiğini söylemektedir. Arif Kaptan şehrin görünen kısımlarından yaptığı peyzajlarında kırmızı bir ev bulduran sakin ve dinlendirici resimler yapmıştır. Arif Kaptan'ın Kastamonu gezisi resimleri: Kuyualtı, Bahçelihakve, Kırmızı Ev (2 adet), Aşağı Köprü Yolu, İzbeköy (Paşasuyu), Anıt Meydanı (İnebolu),

⁷²A.g.k, 46

⁷³A.g.k, 48

Resim No:2.3.1, Arif Kaptan, kırmızı Ev, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 32x45 cm

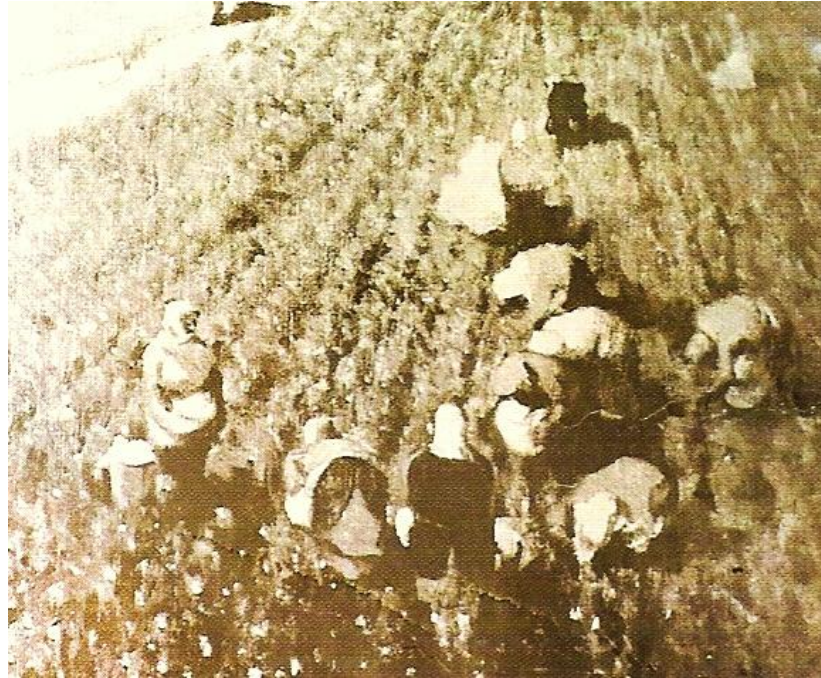

Resim No:2.3.2, Arif Kaptan, Kırmızı Ev

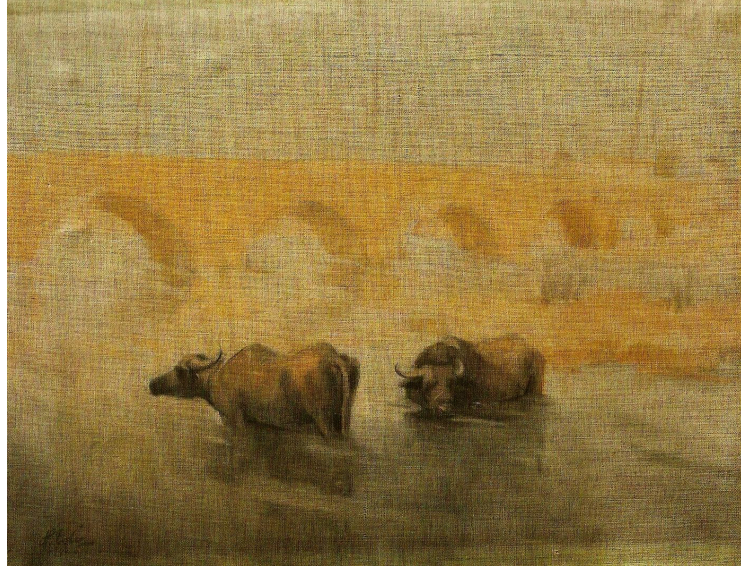
Edip Hakkı Köseoğlu, İbrahim Çallı'nın atölyesinden mezun olmuş ve izlenimci etkiye sahip fırça vuruşları ile yan yana gelmiş renklerle sıcak renklerden valör ve armoni oluşturarak Seyhan'ın güneşinin ısıttığı adeta topraktan fişkirircasına çıkan tozunda Seyhan'ı açık renklerle tasvir etmiştir. Yurt gezilerinde edindiği en büyük kazanımı "Mandalar" resmi ile olmuştur. Bu resimde güneş ışığının durumu gereği betimlemeleri soyutlamaya yöneltmiştir. Resimde görüldüğü gibi Çallı kuşağının etkileri ağırlıkta olmuş, 1914 kuşağı Türk İzlenimciliği Batının Barok, Romantik, Realist ve izlenimci akımlarının kaynaştırılması ile oluşturulmuştur ve E. Hakkı Köseoğlu'nun resimleri bu üslubun sentezi olmuştur. Figürleri ve portrelerinde çarpıcı bir ifade gücü geliştirmiştir. Bu güç ile toplumsal konulara da eğilmiştir. Dranas, Edip Hakkı Köseoğlu'nun Seyhan'da yaptığı eserlerindeki sarılığı, sıcak bir atmosferde çalışmasından dolayı "biraz kaba ve iptidai" bulmaktadır. Edip H. Köseoğlu'nun Seyhan-Adana resimleri: Seyhan'dan, Taşköprü, Pamuk Tarlası, Seyhan Nehri, Seyhan Nehrinde Sekiler, Kız Kulesi, Çiftlik Kapısı, Tekeyolu.

Resim No:2.3.3, Edip Hakkı Köseoğlu, Tarlada Çalışanlar

Resim No:2.3.4, Edip Hakkı Köseoğlu, Adana'da Pamuk Toplayanlar

Resim No:2.3.5, Edip Hakkı Köseoğlu, Mandalar

Eşref Üren, Yozgat'a, tutkunu olduğu Orta Anadolu bozkırına kavuşmuş kendini ve bozkır insanının iç dünyasını yansıtmayı amaçlamıştır. Renk onun için doğadaki renkleri vurgulamak için değil, nesnelere var etmek için vardır. Renk, leke ve düzenlemedeki ustalığı ön plandadır. Turgut Zaim'de geçmişine ve nakışına kavuşan bozkır, Eşref Üren'de güncel yaşam kazanır. Resimleri desenlerle süslenmiş bir Anadolu halısı gibi renklerle bezenmiş ve nakışlıdır. 1937 yılında yaptığı "kompozisyon" resmi ilk dönem resimleri ile dikkat çeker. Bir diğer resimde "kurtuluş parkı" sanatçının özgün anlatımlarını yansıtır. Çok renkli, çok ışıklı, doğal bir yansıması içinde taze renkler, parlak ışıklar çocuksu bir duyarlılıkla anlatılmıştır.

"Bana göre doğa: yıldızlı derin gökyüzü,binbir motifli, ıslıl ışıl renkli, insana ressam olma çekicilikteki yeryüzüyle görkemli bir peyzajdır."⁷⁴

Dranas Eşref Üren'in soğuk renklere önem verdiğini gezide yaptığı on dört resmin bir birinin kopyası olduğunu, hatta ebatlarının, renklerinin de aynı olduğunu dillendirmektedir. Üren, bir Yozgat anısını şöyle anlatır:

"Deprem Yozgat'ın ağzının tadını kaçırmıştı. Acılı idi bu şehrimiz. Kazalarına, köyelerine dek can ve mal kaybına uğramıştı. Yozgat'a varışımın ilk günlerinde kurstaydı resim öğretmeni Cemal Bingöl. Yozgat Lisesinin bahçesine çadırlar kurulmuş, okul boşaltılmıştı herhangi bir tehlike ihtimaline

⁷⁴ Eşref Üren, sanat çevresi, sayı. 78, s. 75

karşı. Bana da bir çadır ayırdılar. Henüz hırsını alamamış olmalı ki Hephaistos (Vulken) zaman zaman örsünü hiddet ve şiddetle toprakların altındaki demirhanesinde indirir indiriveriyordu., sarsıyordu Yozgat ve çevresini. Ben bu sarsıntılı toprakların peyzajını yapmaya gelmişim meğer. Bir yıl sadece atölye çalışması yapan ben bu açık hava çalışmalarının ilk zamanlarında bayağı bir intibaksızlığa uğramıştım. Bu seyahat peyzajlarının öncesindeki çalışmalarım bana göre pek doyurucu olmadı.”

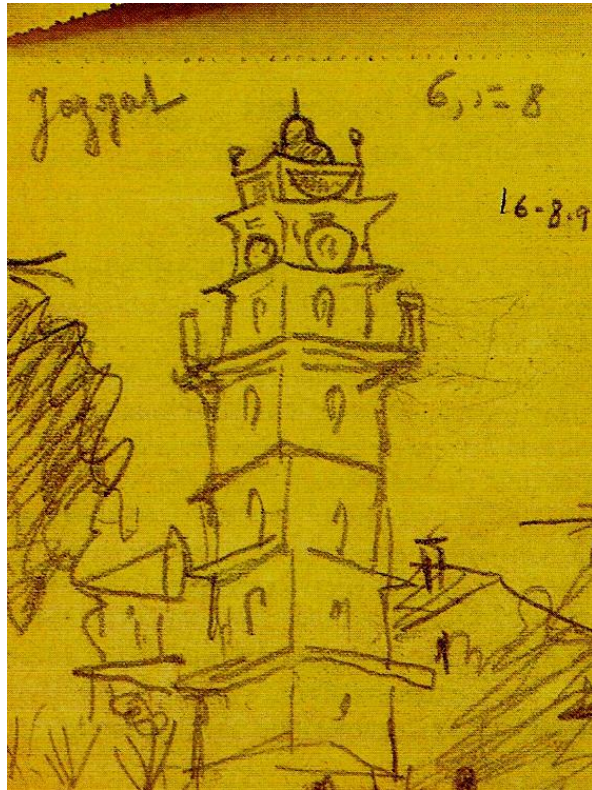
Eşref Üren'in Yozgat gezisi resimleri: Taş köprü, Yozgat Umumi Görünüş, Yozgat Saathane, Kara Söğütlerden Köprü (2 Adet), Cevheri Ali Efendi Cami, Soğuk Pınar Yolu, Kaymak Konduran Sekisi, Akdağ Madeninde Bir Sokak, Kiremitlikten, Liseden Çamlığa, Cumhuriyet Okulu Civarı, Han Kapısı.

Resim No:2.3.6, Eşref Üren, Kompozisyon, 1937

Resim No:2.3.7, Eşref Üren, Taş Köprü

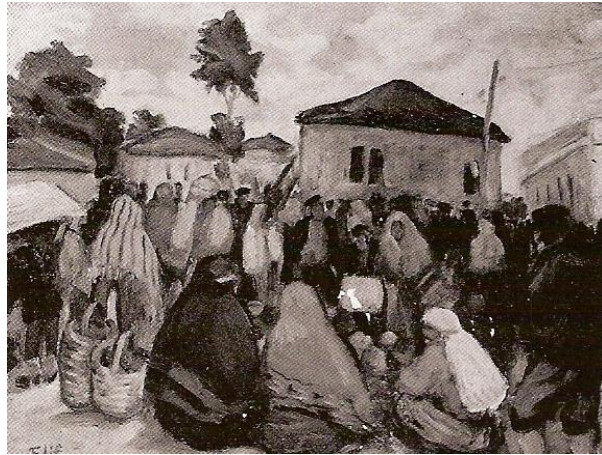

Resim No:2.3.8, Eşref Üren, Desen

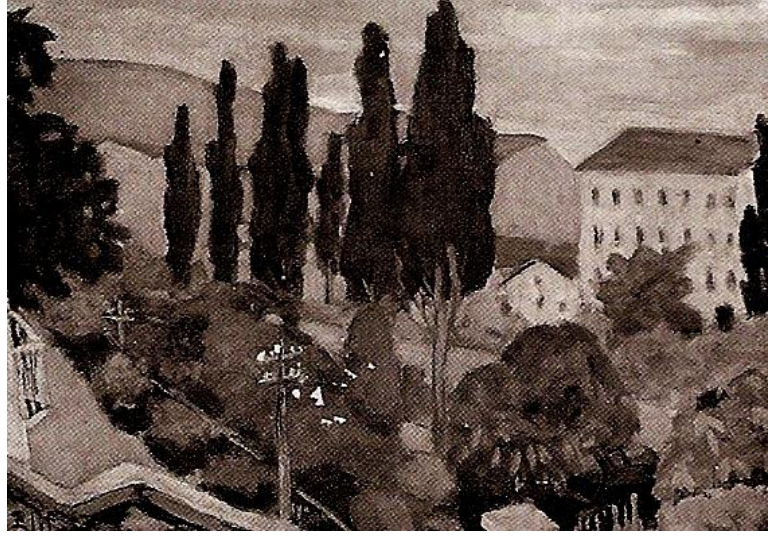

Resim No:2.3.9, Eşref Üren, Kurtuluş Parkı

Elif Naci Yurt gezileri resimleriyle Samsun'da yerelliği özümseyerek, mahalli renkleri yansıtmıştır. 1928 yılında manzara anlayışı Cezanne'nin etkileri ön plandadır. 1950'den itibaren soyutlamaya yönelir. İslam eserleri müzesi eserlerinden esinlenerek eski yazılar üzerinde çalışmış ve resim sanatına uyarlamıştır. Daha sonra ise gerçekçi bir yorumla manzara ve iç mekan görünümüne yönelmiştir. Dranas, Elif Naci'nin yurt gezisi resimlerinin en güzel eserlerinden olduğunu dile getirmektedir. Elif Naci'nin Samsun gezisi resimleri: Denizde Çaparlar, Çarşamba'nın Çarşambası, Fener'den Samsun'a Bakış, Samsun Parkı, Kıyıda Çaparlar, Samsun'un Koyu, Tütün Tarlası, Hükümet Dairesi.

Resim No:2.3.10, Elif Naci, Çarşamba Çarşısı

Resim No:2.3.11, Elif Naci, Samsun Parkı

Halil Dikmen Karadeniz'in rutubetli yeşilini en iyi şekilde yansıtmaktadır. "Fındık Toplayan Kadınlar" resminde kadınlar antik bir hava içinde resmedilmiştir. Dranas, Halil Dikmen'in eski ustaların yolunu tercih ettiğini belirterek bu tercihinin gerçek resme doğru gidişinin bir adımı olduğunu ve onun eserlerinin insanlar, mevzulu kompozisyonlar barındırdığını ifade etmektedir. Halil Dikmen'in Giresun resimleri: Fındık Toplayan Kadınlar, Saydaş Yolundan Şehre Gelen Köylüler, Küçükyalı Giresun, Kumyalı Giresun, Gedikkaya Giresun, Kulakkayadan, Giresun Demirkapı, Kalebayırı (2 adet).

Resim No:2.3.12, Halil Dikmen, Saydaş Yolunda Şehre Gelen Köylüler

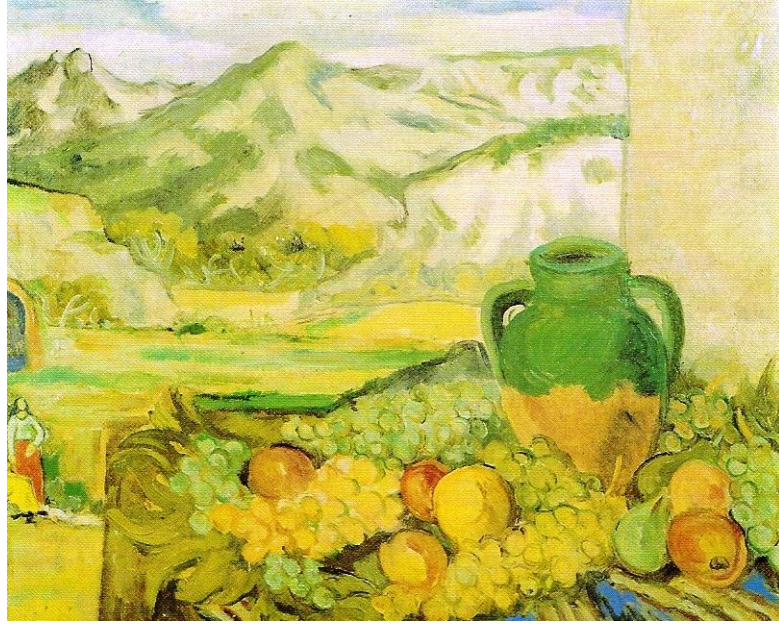
Resim No:2.3.13, Halil Dikmen, Fındık Toplayan Kadınlar

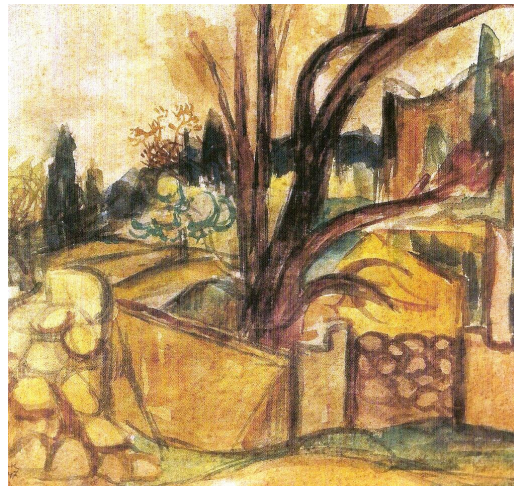
Resim No:2.3.14, Halil Dikmen, Giresun-Gedikkaya

Nurullah Berk, resme ilk başlarda Çallı kuşağının getirdiği empresyonizmin etkisinden sonra konstrüktif anlayışa yönelmiştir. 1936 Yılında yaptığı resimlerde deseni ön plana çıkardığı doğa görümlerinin olduğu anlayışa yöneldiği bir dönemdir, diyerek övgü dolu sözlerle nitelemiştir. Berk'in Amasya resimleri ile yarattığı motifleri geometrikleştirerek sivilizasyona uğratması kendine özgü duyarlı bir ressam olduğunun ilk belgeleri olmuştur. "Amasya Yemişleri" yörede yetişen en güzel meyvelerden oluşan düzenleme bir evin dışarıya açılan bir bölümünde oluşturulmuş ve buradan doğayla bağlantı kurulmuştur. Bu bağlantı bize ürünlerin yetiştiği yöre ve bölgenin doğasını göstermektedir. Resim, biçim, rengi ve doğası ile bize Cezanne'nın duyarlılığı ile bağlantı kurdukmaktadır. Nurullah Berk,

partinin direktifleri doğrultusunda doğası ile meşhur bir yöremizin evlerini, meyvelerini ve güzelliklerini kendi üslubu ile yansıtmıştır. Nurullah Berk'in yurt gezisinde yaptığı Amasya resimleri için Dranas, “Metot kıtlığından kurtulmuş ve yepyeni, kuvvetli bir Nurullah Berk ile karşılaştık”⁷⁵ Amasya, Amasya resimleri: Yeşilirmak, Amasya'dan Su Değirmeni, Amasya'da Köy Evleri, Amasya'da Manzara, Amasya Yemişleri, Amasya Bağları.

Resim No:2.3.15, Nurullah Berk, Amasya Yemişleri, Türkiye İş Bankası Koleksiyonu

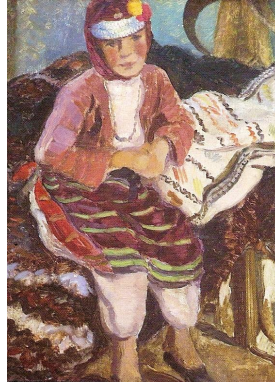
Resim No:2.3.16, Nurullah Berk, Peyzaj, 1936

⁷⁵ A.M.Dranas, CHP'nin Anadolu Resim Gezileri, Güzel Sanatlar Dergisi, Sayı. 4, 82

Şeref Akdik, İçel'e gitmiştir. Burada Toros Dağları'nı boyarken Anadolu sevgisini elden bırakmaz. Sıkı sıkıya bağlı olduğu Anadolu dağlarına şu dörtlükte seslenir:

**“Cenapta bir avuç toprağım;
Bir evim kışlağım olsaydı,
Bahara göçseydi otağım,
Toros'da yaylalığım olsaydı,”⁷⁶**

Resimleri vatan özlemi ile beraber yerli renk ve memleket ışığına sahip olan Akdik, Anadolu'da gezdiği bölgelerin çevre görünümünü, yerel tipleri ve köylüleri yer yer belgesel nitelikler taşıyan akademik gerçekçi bir tavırla Anadolu insanının iç dünyasını tuvale yansıtmıştır. Renk ve ışığa verdiği önem bizi izlenimci üsluba sahip olduğunu kanısına vardır. Ancak, köy resimleri devingen fırça vuruşları lekeci bir anlatıma dönüştürmüştür. İnkılap resimlerindeki köpekli kadın resmi gerçekliliği aramaya dönüşmüştür. “Köylü kızı” resminde odasında yatağının üzerinde oturmuş genç kızın boynu bükük sevimli, masum bir şekilde oturmaktadır. Akdik, gittiği bölgenin insan özelliklerini, yaşam tarzlarını, kültürünü, doğal güzelliklerini yani bize şehrin veya köyün tüm yönlerini gerçekçi anlayışla, belgeselci bir şekilde yansıtmıştır. İçel'de çalıştığı sıralarda, Cevat Dereli de İçel'de aynı mekanlarda dolaşmıştır. Şeref Akdik'in “Torosda Değirmen” resminin bir benzeri olarak da Cevat Dereli'nin “Değirmen” tablosu bulunmaktadır. Bu resimlerin ikisi de aynı yerde yapılmıştır. Cevat Dereli ile Şeref Akdik'in beraber geziye iştirak ettikleri, aynı yerlerde gezdikleri anlaşılmaktadır. Cevat Dereli'nin resmi özel bir koleksiyonda yer alırken, Şeref Akdik'in resmi kaybolmuştur. Şeref Akdik'in Mersin gezisi resimleri: Mersin Harman, Mersin Fındık Pınar (2 adet), Mersin Çarşı, Silifke Kalesi, Silifke Bıçaklı Mahallesi, Silifke Göksu, Manzara ve Köylü Kızı, Toros'tan Değirmen

Resim No:2.3.17, Şeref Akdik, Köy Kızı

⁷⁶ Gültekin Elibal, Şeref Akdik Hayatı. Sanatı.Eserleri, 47

Resim No:2.3.18, Şeref Akdik, Toros'ta Değirmen

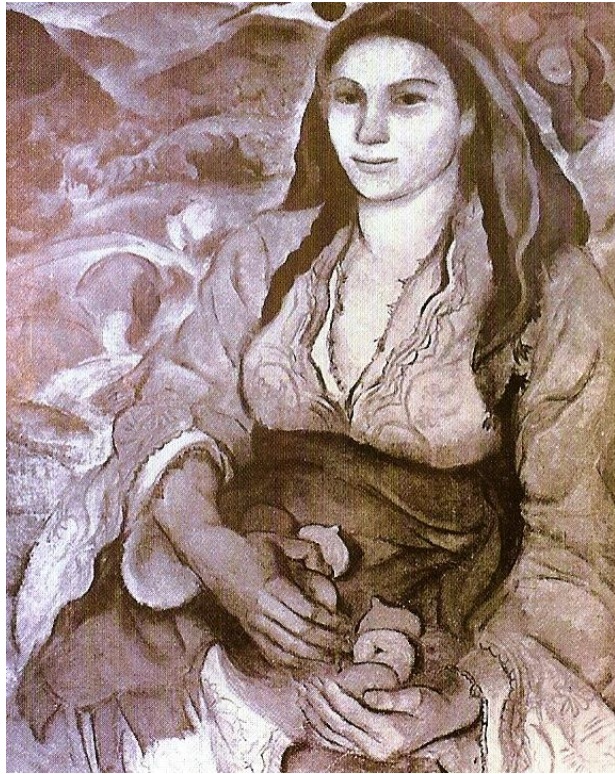
Resim No:2.3.19, Cevat Dereli, Değirmen, Tuval Üzerine Yağlı Boya, Can Yücel Eronat Koleksiyonu

Saip Tuna sadece görünen anı değil, figürün bakışlarında ve duruşunda saklı olan, geçmiş ve geleceği baz alarak gerçekleşen esrarlı kompozisyonlar yapmıştır. Saip Tuna'nın Maraş resimleri: Ulu Cami, Maraşlı, İhtiyar Maraşlı, Genç Kız, Acemler Cami, Bir Sokak, Köylü Kızlar, Manzara, Portre.

Resim No: 2.3.20, Saip Tuna, Köylü Kızları

Melehat Ekinci, aşırılık derecesine varan yuvarlak formlar kullanarak figürlü kompozisyonlar yapmıştır. Dranas, Ekinci için, güzel arabeskleri olan “Aydınlı Kadın” portresinde bir Anadolu kadını yaratma çabasında olduğunu ifade etmektedir. Melahat Ekinci'nin Aydın resimleri: Bozdağ'dan Sokak, Çine Yolu, Sarızeybek, Menderes, Zeybek, Aydınlı Kadın.

Resim No: 2.3.21, Melahat Ekinci, Aydınlı Kadın

Nurettin Ergüven, Isparta’da yaptığı birkaç resimde Yörük kadınlarını resimlemiştir. Figürleri ön plana yerleştirerek geri planda pitoresk bir görünüm koymuştur. Dranas, Ergüven’in resimlerinin bir anda gelmiş bir coşkunuğu gene bir anda tespit ettiğini ve “Ateşin kırmızılar etrafında dönen sinirli bir renk dalgası”nın güzel görüldüğünü söylemektedir. Nurettin Ergüven’in Isparta resimleri: Isparta’dan Manzara, Dere Mahallesi, Ağlasu Gelincik Dağı, Keçiborlu, Portre.

Resim No: 2.3.22, Nurettin Ergüven, Portre

Resim No: 2.3.23, Nurettin Ergüven, Isparta

Üçüncü yurt gezisinin diğer gezilere bakıldığında daha planlı ve programlı yapıldığı, sanatçıların öz geçmişlerinin ve kendilerinin bir krokilerinin istenmesinden ve kataloglarda yurt gezisi resimlerinin yer almasından anlaşılmaktadır.

2.4.Dördüncü Yurt Gezisi (1 Temmuz – 30 Ağustos 1941)

Dördüncü Yurt Gezisi 1941 Yılında, Temmuzun biri ile ağustosun sonuna kadar sürmüştür Gezinin süresi iki aya çıkarılmış fakat gezi dönüşü resimlerin teslim tarihi bir ay öne çekilerek 1 Ekim olmuştur. Dördüncü yurt gezisi memleketin en ücra köşelerini kapsayacak şekilde planlanmıştır. İstanbul'dan seçilen sanatçılar Güzel Sanatlar Akademisi Müdürlüğü kanalıyla, İstanbul'da varlık gösteren sanatçı grupları arasından; Ankara'dan seçilen sanatçılar ise, Ankara Halkevi Güzel Sanatlar Şubesi tarafından seçilmiştir.

Ressamlardan gittikleri illerde en az altı tablo yapmaları ve önceki yurt gezilerinden farklı olarak en az bir, en fazla iki metre uzunluğunda ek bir kompozisyon yapmaları istenmiştir. Ressamlar gezi dönüşü doksan beş resim ve altı desen teslim etmişlerdir. Geziye katılan en yaşlı sanatçı olan Sadık Göktuna, ilk kez Güzel Sanatlar Akademisi'nden öğrenci olarak seçilen en genç sanatçı olan Selim Turan katılmıştır.

Sergilenmek üzere teslim edilen resimlerin ağırlıklı konusu 39 resimde yer alan kent görünümleridir. Diğer resimlerin konusu ise, 29 adet köy görünümleri, 22 adet tarihi yerlerin görünümleri, 6 adet halkın gündelik yaşamını yansıtan resimler, 8 adet portre ve üretimle ilgili 5 adet kompozisyon bulunmaktadır. Dördüncü yurt gezisinin ilk listesinde yer alan Ziya Keseroğlu Van'a gidecekken geziye katılmamış ve yerine yedek olan Refia Erden geziye dahil edilmiştir. Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Müdürü olan Burhan Toprak'ın isteği üzerine Ordu'ya gitmesi gereken Kemal Zeren'in Van'a gitmesini istemiş, Van'a gitmesi gereken Refia Erden ise Kemal Zeren'in yerine Ordu'ya gönderilmiştir.⁷⁷

⁷⁷T. Erol, M. Ural, Yurt Gezileri ve Yurt Resimleri, .Milli Reasürans T.A.Ş., 49

Dördüncü Yurt Gezisi Sergisi'nin, halkevlerinin açılışının 10. yıldönümü olan 1942 Şubat ayı içerisinde açılması kararlaştırılmıştır. İkinci ve üçüncü yurt gezileri sergileri Devlet Resim ve Heykel Sergisi ile beraber açılmış ve hak ettiği ilgiyi görememiş, Devlet Resim ve Heykel Sergisinin gölgesi altında kalmıştır. Dördüncü Yurt Gezisi Sergisi artık kendi başına bir sergi olacak ve Devlet Resim ve Heykel Sergisi gölgesinde kalmayarak hak ettiği ilgiyi bulacaktır. Bu yurt gezileri için yeni bir dönüm noktası olacaktır.

1941 yılında Yurt Gezisi Sergisi açılmamıştır. Sergi açılışı şubat ayına kaldığı için 1942 yılında açılmıştır. Sanatçıların derecelendirilip ödüllendirmesi, yol masraflarının, zaruri ihtiyaçlarının önceki yurt gezilerinden bir farkı yoktur. Sadece şimdiye kadar yurt gezisinde yapılan bütün resimler dördüncü yurt gezisi ile beraber sergilenecek ve tüm resimleri kapsayacak bir katalog hazırlanacaktır.

Dördüncü Yurt Gezisi Sergisi, 25 Şubat 1942'de Ankara Halkevi'nde açılmıştır. 393 resim sergilenecek hazırlanan katalogda yayımlanmıştır. Sergiyi ziyaret eden İsmet İnönü'nün vesilesiyle basın, yurt gezileri sergisine ilgisi artmıştır. Aynı gün resimleri derecelendirip, mükafatlandırmak için jüri heyeti C.H.P Genel Merkezinde toplanmıştır. C.H.P idare heyeti arasından Maraş mebusu Hasan Reşit Tankut, İstanbul mebusu Salah Cimcoz, Çoruh mebusu Ali Rıza Eren, Maarif vekaleti Güzel Sanatlar Umum Müdürü Tevfik Ararat, Ressam Arif Kaptan ve Refik Ekipman'dan müteşekkil jüri bu geziye katılan ressamı nasıl mükafatlandıracağını görüşerek bunlardan evvela bir birinci, ikinci, üçüncü seçilmesine birinciye 400, ikinciye 350, üçüncüye 300 ve diğer 7 ressamı da yüz elliler lira verilmesini kararlaştırdıktan sonra birlikte sergi evine gitmişler ve tabloları tetkike başlamışlardır. Jüri son gezide hazırlanan eserler üzerinde dikkatli bir eleme ve seçme yaparak neticede, ittifakla bunlardan Muğla'ya giden Selim Turan'ı birinci, Kütahya'ya giden Hakkı Anlı'yı ikinci ve Van'a giden Kemal Zeren'i üçüncü olarak seçmiştir. Bu işe parti 2100 lira ayırmıştır.⁷⁸

İsmet İnönü sergiyi 3 Mart 1942'de gezmiş ve ertesi gün gazetelerde yurt gezileri ile ilgili haberler yer almıştır. Bunlardan bazıları 4 Mart 1942'de "Cumhurreisimiz İnönü CH P'nin 40 vilayete gönderdiği ressamların yaptıkları 393 tablo ile amatör resim ve fotoğraflarını toplayan Halkevleri Sergisini gezdiler. Sergideki eserleri takdir buyuran Milli Şef, ileride yapılacak geziler hakkında pek kıymetli direktifler verdiler" şeklinde haberler çıkmıştır.

⁷⁸ Ulus, 4 Mart 1942

Yurt Gezisi Sergisi, “Memleket Resimleri Sergileri” diye nitelendirilmiş halkın “Memleket Resimleri Sergilerine” ne denli büyük ilgi gösterdiği belirtilmiştir. Halk, fırçalar ile renkli boyanmış yurdun her köşesini tanıma fırsatı bulmuş, yurdun güzellikleri ile baş başa kalmış ve gezilere katılan sanatçılar hakkında sanat anlayışların, biyografilerini tanıma fırsatı bulmuşlardır.

Halkın sanata olan ilgi ve alakası, geziler ve sergiler dolayısıyla atmış milli sanat anlayışı kuvvetlenmiştir. Ülkü dergisinde çıkan bir yazı da CHP’nin sanata gösterdiği ilgi ve alakanın Türk sanatına hız kazandıracığı yönündedir. Ülkü’de çıkan yazıda:

“Daha bundan dört ay önce, Cumhuriyet Bayramı ile birlikte, Üçüncü Devlet Resim ve Heykel Sergisi açılmış, bir ay gözlerimiz onunla doymuştu. Halkevleri Onuncu Yıldönümü ile de Cumhuriyet Halk Partisi resim Sergisi açıldı, o da bir aya yakın seyircilerini baktırdı, sevindirdi, okşadı. Kısa bir ara ile bu iki büyük sergi, memleketimizin sanat havasında önemli bir adım demektir. Kaldı ki bu iki büyük sergiden başka Halkevleri Amatör Resim ve Fotoğrafları Sergisi, elişleri sergisi ve birkaç talebe resim sergisi gibi küçük çevrede fakat sanat gidişimiz bakımından yine önemli bir çok sergiler daha açılmıştır. Bu bakımdan, henüz içinde olduğumuz bu sanat mevsimi için haklı olarak verimli ve başarılı bir mevsim diyebiliriz. Bu arada Ankara Halkevi’nin tertiplediği on altı konferanstan ibaret sanat konuşmaları da, sergiler ve bu gösteriler yanında yine önemle kaydedilmeye değer. Musiki ve tiyatrodaki yaptığımız adımlarla birlikte geniş çaptaki bu sanat kalkınması, başta yüce Milli Şef’imizin ve hükümetle Cumhuriyet Halk Partisi’nin memlekette Güzel Sanatların gelişmesi için gösterdikleri derin alakadan hız almaktadır.”⁷⁹ denilmektedir.

Bu alaka, zengin büyük bir resim koleksiyonunun meydana gelmesini sağlamış, bu resimler için bir müzenin kurulması gerektiğinden bahsedilmiştir..

Nusret Suman, “Öyle zannediyorum ki memleketimizde şimdiye kadar ressamaları ilgilendirecek ve onların tam verimleri meydana koyacak böyle bir hareket ilk defa oluyor” diye bahsetmiştir. Halkevinde sergilenen yurt resimleri gezildiğinde dört yıldır yapılan memleket gezilerinin boşuna bir etkinlik olarak görülmemesi gerektiği ifade edilmiştir. Nusret Suman yazısının devamında ise,

“Yine bu sergide görüyoruz ki imkan buldukları zaman ressamlarımız çok eser verebilirler. Yalnız burada küçük bir

⁷⁹Ülkü cilt 2, sayı:13, 12, 1 Nisan 1942

tenkit yapmadan geçemeyeceğim. Bir sanatçı çok etüd yapmalı, fakat çok eser meydana getirmeye uğraşmamalıdır diyorum. Çünkü etüd yapmakla eser yapmaya uğraşmak ayrı ayrı şeylerdir. Etüd yapan ressam kendini tatmin etmeyen etüdü ortadan kaldırır, bu onun için bir çalışma olur. Fakat eser yapmaya karar veren sanatçı daha etüdünü tamamlamadan eserine hayrandır. Kusurlarını görmemezlikten gelir. Şüphe yok ki sergide, sahibinin hoşuna gitmeyen, fakat “bu da konulsun!” konulmuş tablolar pek çoktu: Hatta iki ay gibi bir zaman nisbet edilince, bazı ressamın, iyi etüd edildiği taktirde şimdiki resimlerinin yarısı kadar resim çıkaramayacakları muhakkaktır. Ressamlarımızdan istenilen fazla resim değil, fakat iyi, tam şahsiyetlerini ortaya koyacak resimler olduğuna şüphe yoktur. Eğer maksat yalnız mahalli kıyafetleri, abideleri bir müzeci gözüyle tesbit olsaydı bu iş için ressam değil, fotoğrafçı göndermek daha doğru olurdu. Bizce bu teşebbüsün memleketin yüzünü ağartacak bir olgunluğa erişmesi, ressamın sırayla değil, seçilerek gönderilmesine bağlıdır. Muvaffak olan ressamları tekrar tekrar göndermek, ressam olduklarını yalnız menfaat temin eden işlerde hatırlayarak bu kafiye katılmaya uğraşanları göndermekten elbette daha çok doğru olur.”⁸⁰

Sözleri ile gezilerle ilgili farklı bir eleştiri getirmiştir.

Ahmet Muhip Dranas,“Sergide tatlı şarkılar gibi rahat peyzajlar var” sözleri ile Türk resim sanatı adına büyük bir kazanç sağlandığından, halkın milli renk ve Anadolu tabiatını tanıdığından bahsetmektedir. Ahmet Muhip Dranas, Dördüncü Yurt Gezisi Sergisi ile ilgili yazısının devamında ise farklı bir bakış açısı getirerek şöyle devam etmektedir:

“Allah’ın hakkını Allah’a vermek gereklidir: Sergide bir tek şaheser olduğunu iddia etmek bile acayıplık olur; hatta orada imzalarını atmış sanatkarlara karşı bir saygısızlık olur. Çünkü bizim ressamlarımız yani bu güzel tuvaleri bize armağan etmiş olan ressamlarımız, kendi güçlerini pek iyi tartmış olmalıdırlar. Evvelce bu takdirden uzak kalmış olanları var idiyseler bile, onlarında sanatta zaferin sanatkarın kendi acziyle olan sürekli mücadelesinden doğabileceğini artık anlamış olacak kadar piştiklerine şüphe yoktur. Leonardo Da Vinci, hiçbir eserini bitirmemiş olduğunu ve bitiremeyeceğini bilir, yahut öyle zannedirdi. El Greko aynı temleri, aynı kompozisyonları, aynı renk ve şekilleri, aynı mevzuları sayısız tuvallele tekrarlayıp durmuştur. Sezan her yaptığı elma resminde acemiliğini ve kusurlarını biraz daha gidermeyi ve örtmeyi başardığından dolayı Allah’a şükredermiş. Her sanatta olduğu gibi, resim sanatında da esas olan şey daha doğrusu, muvaffakiyetin sırrı, bilgiden yapma maharetinden ve virtüozluktan sonra gelen

⁸⁰A.g.k, 14

“tabiatı şahsileştirme” keyfiyetidir. Belki bu, bilgi ile yapma ile beraber meydana gelen ve olgunlaşan bir şeydir”.⁸¹

Resimler resamlara göre incelendiğinde; Sadık Göktuna, tabiata bağlı kalarak eski tarzını korumuştur. Asker resamlardandır, yumuşak bir fırça işçiliği, aydınlık ve izleyiciyi yormayan bir renk seçmiştir. Kompozisyonları, gereksiz ayrıntılara yer vermeyen sade bir anlam içermektedir. Ahmet Muhip Dranas da “Ali Rıza Bey’in talebesi onun yolunda yürümekte” şeklinde yorumlamıştır. Göktuna’nın yurt gezilerinde yaptığı resimlerin adları şöyledir: Hükümet Caddesi, Tokat Kalesi ve Çarşısı, Kızırbey Köprüsü, Cumhuriyet Meydanı, Basmahane (2 adet), Niksar Kalesi, Kahve Köprüsü, Zile’de Kale, Eski Turhal, Turhal’a Bir Bakış, Turhal ve Yeşilirmak, Turhal’da Bir Köşe, Manavgat Şelalesi. Salih Urallı; Bir Sokak, Tabakhane Köprüsü, Eski Evler, Manisa Ovası, Gediz Çayı, Manisalı Kız, Üzüm Toplayanlar

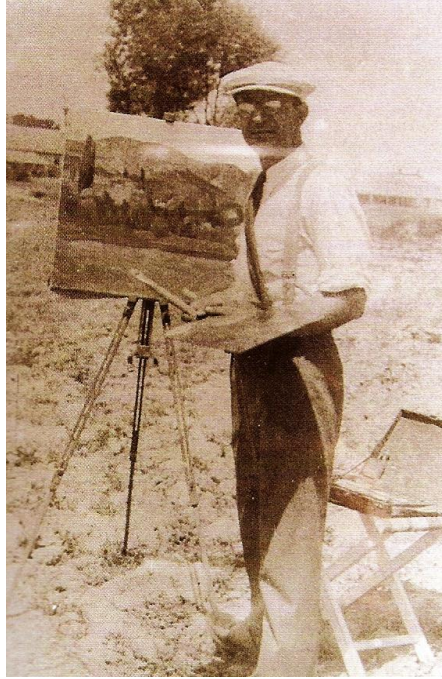
Sami Lim, açık havada oluşan yansımaları, kırsal yerleşim yerlerini, yöresel ve doğal güzellikleri belgeler nitelikte resimler yapmıştır. Dranas, Sami Lim’in resimlerini “Henüz eserleri yolunu aramakta, kendi tarzını oluşturamamış” diyerek eleştirmiştir. Sami Lim’in Kars gezisinde yaptığı resimler: Kadın Portesi, Erkek Portresi, Kars Kalesi, Soğuksu’dan Allahuekber Dağına Bakış, Sarıkamış Lise Tepesi, Ardahan’a Giriş, Ardahan Köprüsü, Kars Taşbaşı, Kars Parkı, Kümbet Cami.

A.Hakkı Anlı, İlk başlarda İzlenimci bir üslupla dışavurumcu bir anlatım sergilemiş, 1936’dan sonra Cezanne kaynaklı biçim arayışı ve gerçekçi bir anlatma yönelmiştir. Dranas, A. Hakkı Anlı’nın yurt gezilerinde yaptığı resimleri “Eserleri maksatsız bir karanlık içindedir.” şeklinde yorumlamıştır. Ahmet Hakkı Anlı’nın Kütahya gezisi sırasında yaptığı resimler: Çiniler, Şehir Manzarası, Lalapaşa Cami, Sokak Müderris Cami, Çavdarhisar Köprüsü, A. Ezavi Harabesi, Ağaçköyü Değirmeni.

⁸¹Ulus, 10 Mart 1942

Resim No: 2.4.1, A. Hakkı Anlı, Desen

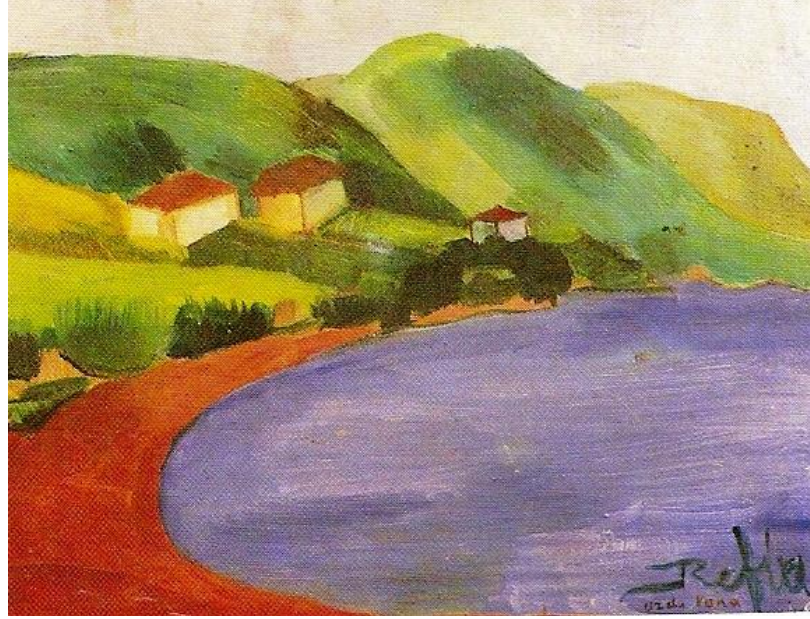

Resim No: 2.4.2, A. Hakkı Anlı, Kütahya'da Çalışırken Fotoğrafi

Refia Erden, peyzaj çalışmalarında yoğunlaşmış renk soyutlaması üzerinde durmuştur. Gerçekte pembe görünmesi gereken bir sahil şeridini tamamen kırmızıya boyamıştır. Erden, sanatçının hisleri ile kişiliğini tuvaline yansıttığını söylemiştir. Dranas, Erden'in resimleri için "Ona bir şahsiyet verebilecek kudrete erişmemiştir." şeklinde eleştirilerde bulunmuştur. Refia Erden'in Ordu gezisi resimleri: Manzara, Kayabaşı, Portre, Ordu Caddesi, Manzara, Yol, Ünye Kalesi, Kompozisyon. Murat Ural'ın sanatçı ile görüşmesinde Erden yurt gezileri için şunları söylemiştir:

“Resim malzemelerimi hazırladım ve vapurla Samsun’a gittim. Beni çok iyi karşıladılar. Vali ile görüştim. Bana çok iltifatlar etti. Bir öğretmenin evinde misafir edildim. Sonra yine vapurla Ordu’ya gittim. Ordu’da yine ilgi ile karşılandım. Mahalli gazeteler gelişimi haber yaptı. Vali ve Halkevi yöneticileri ile görüştim. Yine bir öğretmen ailesi beni misafir etti. Halk da çok iyi karşıladı. Kimse genç bir kızın yalnız başına resim yapmak için şehirlerine gelmesini yadırgamamıştı. Çok rahat çalıştım. Yalnız bazen çocuklar etrafımda çok gürültü yapıyorlardı. Sonra bir bekçi verdiler yanıma. Bir köye gittim. Köyde çok güzel bir toplantı oldu. Güzel oyunlar oynadılar. Ressam olmamı yadırgamamışlardı. Doğrusu Ordu’nun doğası beni çok etkilemedi. Çünkü İstanbul’da Heybeliada’da kalıyorduk. Deniz, ağaçlar, yaklaşık aynı ortamı veriyordu. Ama tabii insanlar daha farklıydı. Ordu’da bir ay kadar çalıştım. Yirmi kadar resim yaptım. Sonra Halkevi bir sergi düzenledi. El ilanları dağıttılar. Gazeteler haber yaptı. Halkevi’nde açılan sergi üç gün sürdü. Bu arada Halkevi yöneticileri resim konusunda bir konferans vermemi rica ettiler. Kabul edince yine el ilanları hazırlayıp dağıttılar. Gazetelerde haberler çıktı. “Resim Nedir?” diye bir konferans verdim. Çok kişi gelmişti. Genel olarak resim anlayışları hakkında bilgi verdim, kendi resim anlayışımı anlattım. Sergideki resimlerden birinde bir kumsal görüntüsü yapmıştım. Ancak kumlar kırmızıydı. Sorular kısma geçince bana “Neden kumları kırmızı yaptınız, kumlar kırmızı değil” diye bir gazete muhabiri soru sordu. Ben de güneşin ışığına göre kumlarım pembe göründüğünü benim de bundan etkilenecek bu resmi yaptığımı, kumları da böyle hissettiğim için olduğundan farklı boyadığımı açıkladım. Resmin gerçeğin tıpkısını yapmak olmadığını belirttim. Sergi üç gün sürdü. Sonra ben Ünye’ye gittim. Orada da çalışmalar yaptım. Bu arada konferansta bana soru soran muhabirin gazetesinde haber verilirken, benim ağzımdan, klasik sanatın tabiatı kopya ettiği şeklinde küçültücü bir ifade yazmışlardı. Ben de düzeltme gönderdim, klasik sanatın kopyacılıkla itham edilemeyeceğini söyledim. Düzeltmemi yayınladılar. Sonra İstanbul’a döndüm. Gezi sırasında büyük boyutlu bir kompozisyon yapmak zorunluluğu vardı. Yaptığım “Fındık Toplayan Kadınlar” kompozisyonunu ve yedi-sekiz kadar resmimi seçip, Ankara’ya göndermeleri için Akademi’ye teslim ettim. Resimlerim sergilendi. Sonra bana yine Akademi’den resimlerin ödül aldığını belirten bir yazı geldi. Yıllar sonra Ankara’ya gittiğimde Ordu resimlerinden birini Küçük Sahne’de gördüm. Resimlerim ne oldu bilmiyorum. Zaten bir süre sonra eşimin görevi nedeniyle yurt dışına gittim.”⁸²

⁸²T. Erol, M. Ural, Yurt Gezileri ve Yurt Resimleri, .Milli Reasürans T.A.Ş., 130

Resim No: 2.4.3, Refia Erden, Ordu

Salih Urallı'nın Kütahya'da yaptığı resimlerinde öne çıkan renk ve figürler olmuştur. Sıcak ölçülü, dengeli bir resim anlayışı vardır. Dranas, Salih Urallı'nın eserlerini," Taş basmalarını hatırlatan tuvaleri hüküm verilmeyen bir cana yakınlığı var." şeklinde yorumlamıştır. Salih Urallı'nın Manisa gezisi resimleri: Bir Sokak, Tabakhane Köprüsü, Eski Evler, Manisa Ovası, Gediz Çayı, Manisalı Kız, Üzüm Toplayanlar

Selim Turan'ın Muğla resimleri, ilk dönem figüratif resimleri olmuştur. Dranas, Selim Turan'ın gezilerden dönen sanatçılar içinde en önde gelen sanatçı olduğunu "Tütüncüler" adlı eserinin sayısız kalabalık figürlerden oluştuğunu, eserlerinin insanları düşündürdüğünü, formların çok sert keskin köşelerinin olmasının gözü yoran ışık plansızlığını giderdiğini söylemektedir.⁸³ Selim Turan'ın Muğla gezisinde yaptığı resimler: İncirciler, Tütüncüler, Bodrum'da Deveciler, Muğla'da Pazar, Muğla'da Hisar Tepe, Muğla'da Bir Yol, Bodrum, Fethiye, Muğla Gelini, Muğla'da Yayla Kahvesi, Süngerci Kaptan, Bodrum'un Genel Görünümü. Dilek Şener'in 1996 yılında sanatçı ile yaptığı görüşmede Selim Turan, geziler için şunları söylemiştir:

"Her yıl on ressam yurt gezisine gönderiliyordu. 1941 yılında Muğla iline gitmem için yazı geldi. Muğla'ya gittiğimde valiliğe başvurabileceğim yazılıydı. Jandarmaların beni casus sanarak

⁸³A.M.Dranas, CHP'nin Anadolu Resim Gezileri, Güzel Sanatlar Sayı 4, 83

çevirdikleri oldu... Hatta İzmir'den Aydın'a giderken trende bir şeyler çizmeye çalışıyordum. Biri geldi: Kimsin? Buraları biliyor musun? Diye sorular sordu... Aydın'a gelince Muğla'ya gitmek için bir otobüse bindim. Sabaha karşı Muğla'ya vardığımda ilk önce kaymakamı görüp çevrede rahatça dolaşmamı ve çalışmamı sağlayacak yazıyı aldım. Sonra Köyceğiz'e geçtim. Köyceğiz'e geldiğimde elimde boyaları görerek beni yabancıya benzettiler. Bir adam beni alıp karakola götürdü. Dedim ki: "İşte Muğla Kaymakamından kağıdım var" adam bana dedi ki: "ben okuma yazma bilmem." O zaman valiye telefon etmesini istedim. Bunun üzerine beni bıraktılar. O yüzden en az Köyceğiz'de kaldım. Halkevi bize biraz para veriyordu; fakat Bodrum'da Cevat Şakir'i buldum ve orada onunla birlikte üç aydan fazla kaldım. Bodrum'da süngerci tekneleriyle Marmaris'e, Datça'ya, Fethiye'ye gidip resimler yapıp yeniden geri dönüyordum. Bodrum Belediyesi bana Halkevinde bir yer vermişti; orada kalıyordum".⁸⁴

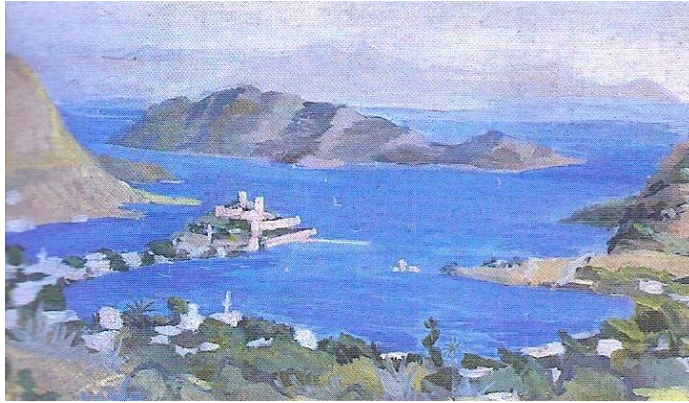

Resim No:2.4.4, Selim Turan, Tütüncüler

⁸⁴T. Erol, M. Ural, Yurt Gezileri ve Yurt Resimleri, .Milli Reasürans T.A.Ş, 189

Resim No:2.4.5, Selim Turan, Muğla'da Pazar, Tuval Üzerine Yağlı Boya, Özel koleksiyon

Resim No: 2.4.6, Selim Turan, Bodrum

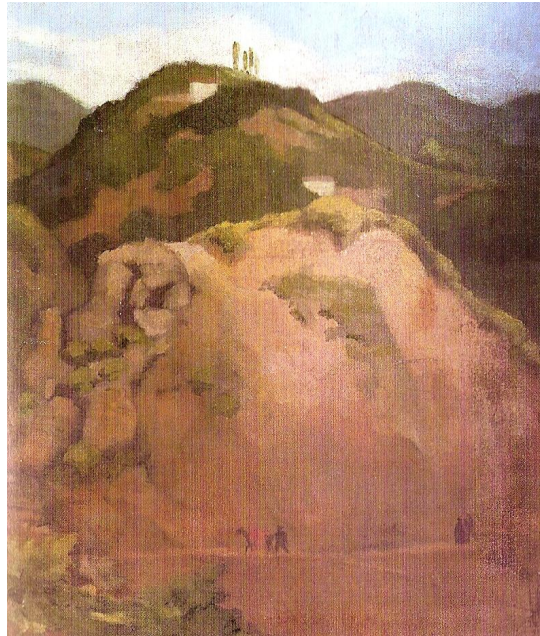
Kemal Zeren, yer yer dışavurumcu bir pentür anlayışına yönelen bir sanatçıdır. “Gürpınarlı Mehmet” resminde, anlatımı dikkat çekici şekilde renk soyutlaması üzerinde durmuştur. Resmin arka planındaki güçlü renk karşıtlıkları figürün ifadesini güçlendirmiştir. Bu durum, resimdeki rahatlık dönemine göre dikkat çekicidir.⁸⁵ Kemal Zeren'in Van gezisinde yaptığı resimler: Ahlat Kümbeti, Gürpınarlı Mehmet, Van Kalesi, Ahlat'ta Çifte Kümbet, Ahlat'ta Tahtı Süleyman, Tuga Deniz, İşletmesi, Erek Dağı, Kuyubaşılı Gelin, Haşaplı Bir Kadın, Haşap Kalesi ve Köprü, Ahlat'ta Bir Yol, Bitlis'te Şerefiye Köprüsü.

⁸⁵ A.g.k, 207

Resim No:2.4.7, Kemal Zeren, Gürpınarlı Mehmet, Kontrplak Üzerine Yağlı Boya, Halil Makas Kesen Koleksiyonu

Fahrettin Arkunlar, Anadolu'da incelediği yaşamı lirik kompozisyonlara dönüştürür. Sanatçının tutuk tavrı, figürdeki donuklukları ile dikkat çekmektedir. Fahri Arkunlar'ın Artvin gezisinde yaptığı resimler: Yol Kıyafeti, Yol, Artvin Manzarası, Çoruh Köylüleri, 3 adet Artvin Görünümü ve 6 adet Artvin deseni.

Resim No:2.4.8, Fahrettin Arkunlar, Artvin Manzarası

Resim No:2.4.9, Fahrettin Arkanlar, Yerli Kıyafeti

Ali Rıza Beyazıt, peyzajlarında şiirsel ve ıssızlaştırılmış görüntülerin yansımalarını resimlemiş, bunları zorlamasız, yumuşak geçişler şeklinde yapmıştır. Sanatçı, sağlam bir desen gücüne sahiptir. Ali R. Beyazıt'ın Elazığ ve çevresinden yaptığı resimler: İstasyon Caddesi, Eski Harput Arap Medrese, Murat Nehri, Elazığ-Keban Yolu, Murat Suyu, Petek Köprüsü, Murat Suyunda Geçit, Ekinpazarı Kapısı.

Nusret Karaca Urfa'ya gönderildiğinde yetkililer tarafından“güzel manzara“ resmi istenmiştir. Ancak Nusret Karaca“ yerel tiplmeleri“ resimlemiştir. Dördüncü yurt gezisinin süresi bir buçuk ay olmasına rağmen Urfa'da üç ay çalışmıştır. Karaca, Urfa'da Bektaşileri ziyaret ederek, İstiklal savaşında Fransızlara direnen Reşit Efe'nin portresini yapmıştır. Sanatçının Urfa'da yaptığı resimler kaybolmuştur.⁸⁶ Nusret Karaca'nın Urfa gezisinde yaptığı resimlerin adları: Yeniçeri Mustafa, Yeni Gelin, Urfalı Kız, Urfalı Efe, Ateşbey Sokağı, Uzun Hasan Medresesi, Medreseden Bir Köşe, Pazar Cami Sokağı, Birecik'te Fırat Nehri

Dördüncü Yurt Gezisi Sergisi sonrası sanat çevresinde olumlu ve olumsuz eleştirilerin yer alması yurt gezilerine ilgiyi arttırmıştır. Yurt gezilerinin sürelerinin kısıtlı olması sanatçıların etüt yapma, etütlerinin üzerinde çalışma olanağını azaltmıştır. Gezilerde resimlerin sayısının zorunluluğa bağlı oluşu, ressamların yetkin eserler vermeleri yerine daha çok eser vermelerine neden olmuştur.

⁸⁶A.g.k, 157

2.5. Beşinci Yurt Gezisi (1 Temmuz – 30 Ağustos 1942)

Sanatçılar 1 Temmuz 30 Ağustos arasında gönderildikleri illerde çalışacaklardır. Gezi, önce iki ay gibi bir sürede sona erecekken, sanat çevresinden ve diğer çevrelerden gelen eleştiriler dikkate alınıp gezinin süresi bir ay daha uzatılarak üç aya çıkarılmıştır.

Beşinci yurt gezisinde her bölgeye sanatçı gönderilmiştir. Öncekilerde on sanatçı yurt gezilerine katılırken, beşinci yurt gezisinde önce 12 sanatçı yurdun çeşitli illerine gönderilmiş ve daha sonra ilaveten iki sanatçı daha katılarak toplam 14 sanatçı yurdun güzelliklerini ve havasını soluyarak belgelendirmek için değişik illere gönderilmiştir. Beşinci yurt gezisi, önceki gezilerde yöneltilen eleştiriler dikkate alınarak daha programlı, işlevli ve kapsamlı hale getirilmiştir.

Daha önce gerçekleştirilen dört yurt gezisine katılan sanatçılar, bir kez gezilere katılmıştır. Beşinci yurt gezisine katılan ressamın listeleri incelendiğinde yurt gezilerine ikinci kez çağırılan ressamlar görülmektedir. Bu kural beşinci geziden itibaren kaldırılmıştır. Ali Avni Çelebi, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Hamit Görele, Cemal Tollu, Malik Aksel, Refik Ekipman ve Turgut Zaim ile birlikte yedi ressam, gezilere ikinci kez katılırken, Üçüncü yurt gezisine askerde olduğu için katılamayan Şefik Bursalı bir kez daha çağırılarak beşinci yurt gezisine katılmıştır.

Geziye İstanbul'dan katılan İbrahim Çallı'nın, yurt gezisi kapsamında gönderildiği il, yaşadığı yer olan İstanbul'dur. Önceki dört yurt gezisinde ressamlar yaşadıkları kente gönderilmez iken, bu kural da İbrahim Çallı ve Refik Ekipman ile birlikte değişmiştir. Refik Ekipman geziye Ankara'dan katılmış ve gönderildiği il de Ankara olmuştur.⁸⁷ Selim Turan öğrenci olarak dördüncü yurt gezisine ilk kez katılmıştır. Beşinci yurt gezisine de öğrenci olarak Avni Arbaş katılmıştır.

Beşinci yurt gezisi kapsamında en az on resim istenmekte ve ayrıca boyu en az 1,5 metre ve en fazla 2 metre olan bir adet kompozisyon yapılması istenmektedir. Gezi süresinin üç aya çıkarılması eser sayısını da arttırmıştır. Ressamlar, bu üç ay çalıştıktan sonra resimlerini kısa bir süre sonra önceki gezilerde olduğu gibi teslim etmeyeceklerdir. Kendilerine 1 Mayıs 1943'e kadar zaman tanınmıştır. Bu da resamlara, yaptıkları eserler üzerinde çalışma fırsatı sunmuştur. Yedi ay gibi uzun bir süre zarfında isteyen ressamlar,

⁸⁷A.g.k, 61

kendi atölyelerinde çalışacak, bu imkanı olmayanlar, İstanbul, İzmir ve Ankara Halkevlerinde açılan atölyelerde çalışacaklar; istenilen nitelikteki eser, 1 Mayıs 1943 tarihinde Ankara Halkevi'ne teslim edilecektir.⁸⁸

Özellikle dördüncü yurt gezisinden sonra gerçekleşen olumlu ve olumsuz eleştiriler, beşinci yurt gezisinin yönlerini oluşturur. Beşinci sergi, sanatsal bir güvenceye alınacak, geziye katılan sanatçıların ürettikleri eserler yeni bir sisteme dahil edilecektir. Önceki gezilere katılıp ödül alan sanatçıların da seçilmesiyle kalitenin artırılması planlanmıştır.⁸⁹

Beşinci yurt gezisine katılan sanatçılar toplam 116 eserle gittikleri illerden dönmüşlerdir. Yine beş gezide olduğu gibi kent görünümleri ön planda olan toplam 46 resim vardır. Köy görünümleri 44 resim, tarihsel yapıları yansıtan 16 resim, halkın gündelik yaşamını işleyen 19 resim bu da kompozisyon zorunluluğu nedeni ile yapılmıştır. Üretim konulu çalışmada, 19 resimle belirgin bir artış görülür. Portreleri oluşturan 21 resim, bu gezide öne çıkmış ve bu da bir portre ustası olan Hamit Görele'nin bu geziye iştiraki ile gerçekleşmiştir. Refik Ekipman'da bir sürpriz ile "Ev İçi" tablosu ile ilk defa bir iç mekan resmi yapmıştır.⁹⁰

Beşinci Yurt Gezisi Sergisinin açılış tarihi hakkında değişik bilgiler yer almaktadır. Serginin ilk bildirimlerde 19 Mayıs 1943'te açılacağı duyurulmasına rağmen, Arif Kaptan serginin Eylül 1943'te açıldığını söylemektedir.⁹¹

Önceki yurt gezilerinde, bir derecelendirme ve ödüllendirmenin yapıldığı, jüri heyetinin isimleri ve dağıtılan ödüllerin belgelerde ya da dönemin basımında yer aldığı görülürken, Beşinci Yurt Gezisi ile ilgili olarak bu konuda bir bulguya rastlanılmamıştır.

Bazı sanatçıların resimleri 31 Ekim 1943'te açılan Beşinci Devlet Resim ve Heykel Sergisi'nde yer almıştır. Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun Çorum'dan altı, Cemal Tollu'nun Burdur'dan dört, Cevat Dereli'nin Gümüşhane'den üç, İlhami Demirci'nin Mardin'den ve Şeref Akdik'in Erzurum'dan iki, Eşref Üren'in Ağrıdan, Malik Aksel'in Denizli'den, ve Sami Yetik'in Bursa'dan birer adet resmi sergilenmiştir. Bir kez daha yurt gezisi resimleri Devlet Resim ve Heykel Sergisi'nde temsil edilmiştir.⁹²

⁸⁸Kıymet Giray, Yurdu Gezen Türk Ressamları 2, Türkiye'de Sanat sayı. 19, 41

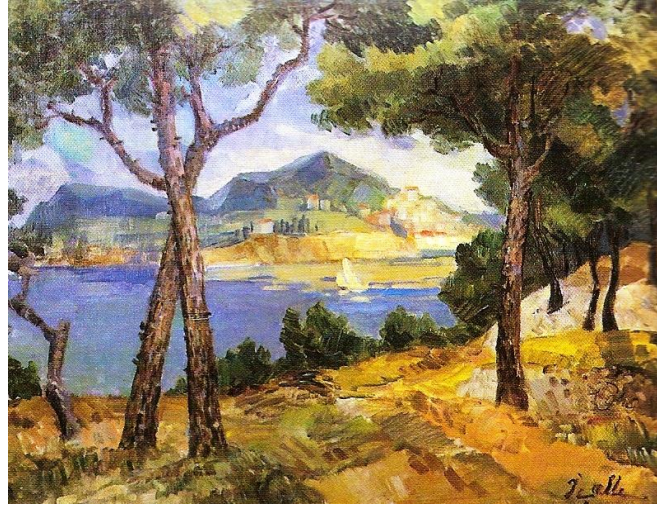
⁸⁹A.g.k, 41

⁹⁰A.g.k, 51

⁹¹A.g.k, 51

⁹²A.g.k, 41

İbrahim allı İstanbul'da Adalara giderek buralarda peyzajlar yapmıştır. Çallı gündelik yaşamı konu alan resimlerin yanında İstanbul görünümünü resimlemiştir. Çallı'nın peyzajlarında sanatının gücü görülür. Peyzajları zorlamasız, rahat tekniği, doğal içten yorumu, bol ışıklı geniş fırça vuruşları allı'nın resimlerinin kendine özgü olduğunu kanıtlar.

Resim No:2.5.1, İbrahim allı, Adalardan, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 60x80 cm, İş Bankası Koleksiyonu

Resim No:2.5.2, İbrahim allı, Adalardan, Peyzaj

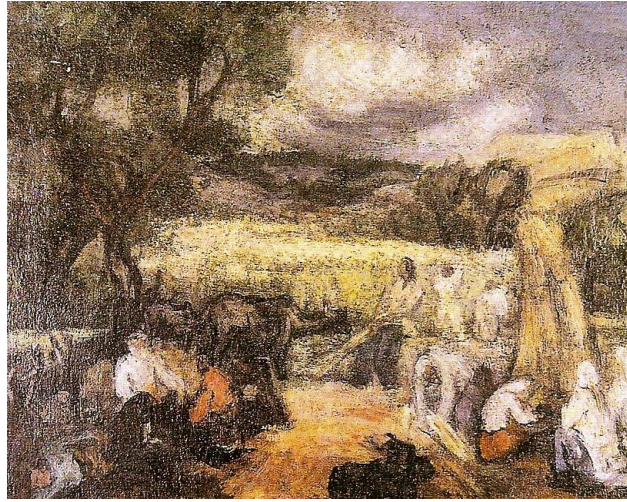
Ali Avni Çelebi'nin peyzajlarında doğa ve insan ikilemi, her zaman vazgeçilmez birer parça olmuştur. Manzara resimleri, yaşamsal olaylar çerçevesinde kurulan doğa insan ilişkilerinin bütünlüğünü aktarmıştır. Ali Avni Çelebi; Yağhane (kompozisyon), Osmaneli-Sakarya Boyu, Söğütosun Tepesi, Manzara, Söğüt-Duzaklı, Söğüt-Hamitabat, Tarla Yolunda, Söğüt'ten Manzara, Bilecik İstasyon Caddesi, Çiftçinin Molası, Osmaneli Sakarya.

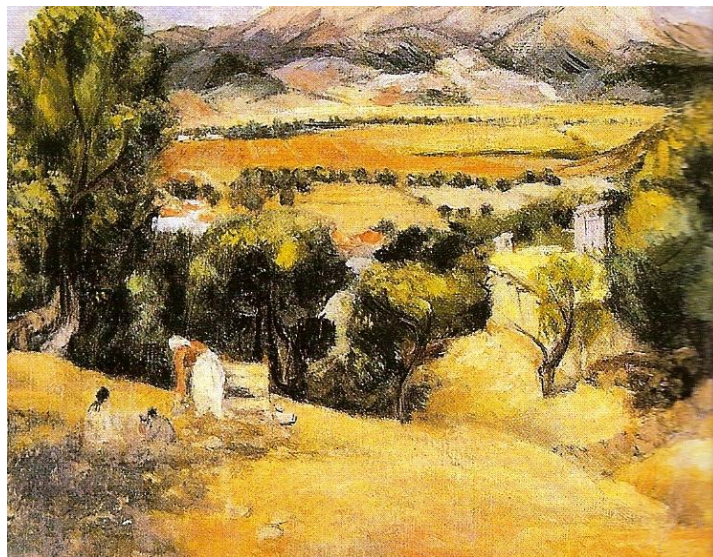
Resim No:2.5.3, Ali Avni Çelebi, Hasat, Tuval Üzerine Yağlı Boya, Ankara DRHM

Cemal Tollu, Burdur insanın gündelik yaşamını konu almış; Burdur Gölü kıyılarında kendir söken kadınları, ektiği ekinleri hasat eden köylüleri resimlemiş, ayrıca manzaralarında figürlere de yer vermiştir. Yanık tenli, buğday benizli, dost, sevecen, çalışkan, çalışmanın karşılığında bol ürün alan Anadolu insanını kentlere taşımıştır. Tollu kentlerde Anadolu insanının durumunun iyi olduğunu yoksulluktan öte bolluk içinde yaşadığını göstermektedir. Köylünün, işinin durumu aslında bu dönemde resimlerde görüldüğü gibi değildir köylü yoksul, eğitimsiz, bulaşıcı hastalıkların yoğun olduğu bir dönemde sanatçı çevresine hep iyimser tarafından bakmıştır. Burdur ve çevresinde bazı yerler hale 2010 Türkiye'sinde bile taş duvarlı, toprak damlı evler, sanki yıkılmak üzere olmasına rağmen içinde yaşayan insanların olması düşündürücüdür. Hatay'da portakal Bahçeleri resminde Anadolu

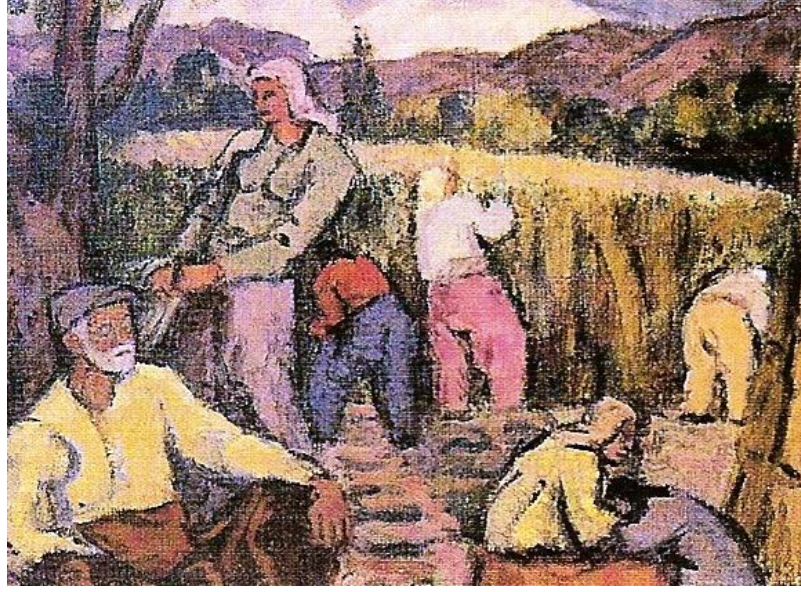
medeniyetler müzesinde görev yaptığı yıllarda Hitit kabartmalarını incelemiş buradan aldığı incelemeleri resimlerine yansıtmıştır. Profilden verilen başlara ve bacaklarına rağmen cepheden işlenen göğüsler, geometrik formları ile yüzde önemli bir bölümünde yer alan yan yana sıralanan figürler, kutsal hayvanların üstünde resimlenen sembolleri taşıyan Hitit tanrıları resimlerinde yer alır. Tollu, bütün çağların Anadolu'sunu simgesel bir anlatımla yansıtmıştır. Cemal Tollu'nun Burdur resimleri: Kendir Söken Kadınlar (kompozisyon), Manastır Mahallesi, Burdur, Divanbaba Cami, Bucaklı Kızlar, Bucak'ta Manzara, Bucak'ta Sokak, Kestel Kapı, Bucak, Pülümürlü Mustafa, Dokumacılar (eskiz), Burdur'da Yol.

Resim No:2.5.4, Cemal Tollu, Kendir Söken Kadınlar

Resim No:2.5.5, Cemal Tollu, Burdur

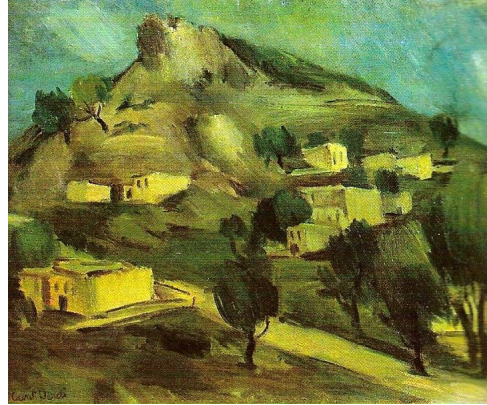

Resim No:2.5.6, Cemal Tollu, Hasat

Resim No:2.5.7, Cemal Tollu, Hatay'da Portakal Bahçesi

Cevat Dereli, Gümüşhane'de köylülerin güncel yaşamlarını, yaptıkları işleri "izlek" olarak seçtiği görüntüleri, konuya giren bütün nesnel değerleri, oylumlarını belirgin kılan yönü geometrik konturlar ve buna bağlı leke dağılımları olmuştur ve gezilerde yaptığı resimler Cemal Tollu ile paralellik gösterir. Cevat Dereli, 1960'dan sonra geometrik düzenlemelerden sert konturlardan ayrıntıdan uzaklaşarak, gri mavi ve pastel renk tonları ile yüzeyi geometrik planlara ayıran güçlü biçimlerle folklor ve köy yaşamına eğildiği, yöresel ve ulusal olma zorlamasından uzak tamamen kişisel doğal bir içtenlikte köy yaşamını aktarmıştır. Gümüşhane resimleri: Elma Toplayanlar (kompozisyon), Kelkit Suyu, Haşere, Kelkit Pazarı, Kelkit'te Bir Köy, Damda Harman, Şirna Ovası, Kızılköy, Köse Nahiyesi,

Resim No:2.5.8, Cevat Dereli, Gümüşhane

Resim No:2.5.9, Cevat Dereli, Folklor

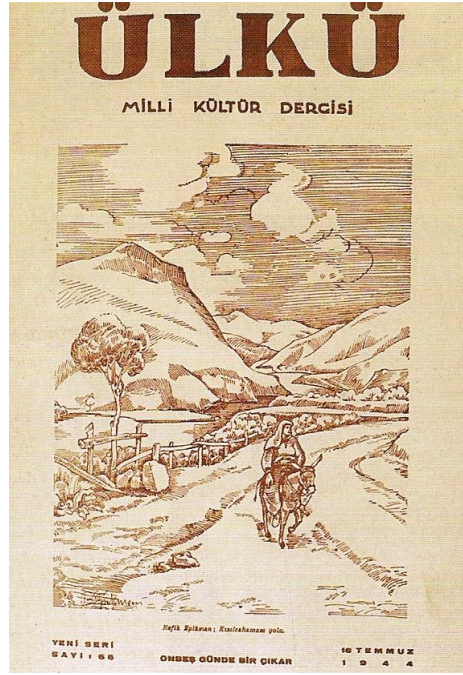
Şefik Bursalı, Kocaeli'ne gönderilmiş, sanatçının burada yaptığı resimler bulunamamıştır. Sanatçı daha çok Bursa ve Konya resimleri ile ün kazanmıştır. 1934- 1937 yılları arasında dört yılını Konya'da geçirmiş, Bursalı'nın sanatını Konya'da yaptığı izlenimler şekillendirmiştir. Bozkırın doğasını, yanık toprak renklerini, toprak damlı, kerpiç duvarlı evlerinin resimlerini yaparak sahiplenmiştir. Konya'nın step ikliminden ve Mevlana'nın manevi varlığından etkilenmiştir. Bursalı, Çallı ve Kuşağı'nın izlenimci anlayışından etkilenmiştir. Konya peyzajları rengi kullanışı ve fırça vuruşları ile Cezanne'nin etkisi görülür. 1936 yılında Atatürk'ün isteği ile Moskova'da açılan sergide yabancı bir

eleştirmen tarafından Bursalı'nın resimleri için: "Beni ilgilendiren resimler. Anadolu'nun ruhunu karakterini hissettiren Konya peyzajlarıdır." Şeklinde yorumlaması resimlerin devletin kültür politikası ile örtüşmektedir. Doğa sevgisi yöresel unsurlarla birleşerek ulusal milli bir sanat yaratmada Türk resmine önemli bir katkısı olmuştur. Ama hiçbir zaman Anadolu imgesindeki yöresellik payı resimlerindeki plastik unsurların üzerine çıkmamıştır. Bursalı'nın Konya resimleri ile Konya'ya 1938'de giden Saim Özeren'in resimleri, işledikleri konular benzerlik göstermektedir. Şefik Bursalı'nın Kocaeli resimleri: Üzüm Toplayanlar (kompozisyon), Sapanca Bahçeleri, Sapanca Gölü, İzmit Evleri, Saat Kulesi, Körfez Kıyısı, Değirmendere (Halidere Yolu), Nar Ağaçlarından Görünüş, Değirmendere Köyü, Değirmendere Bahçeleri, İzmit İstasyon Caddesi, Sapanca Gölü.

Resim No:2.5.10, Şefik Bursalı, Konya'dan

Refik Epikman gezilere yaşadığı kent olan Ankara'dan kalmış, Ankara ve civarının resimlerini yapmıştır. Resimleri, Hatay'dan yaptığı resimler ile paralellik gösterir, 1950'den sonra soyut eğilimler,60'dan sonrada yapıtlarında soyut renk ve biçim uygulamalarına eğilir. Refik Ekipman; Harman (kompozisyon), Kızılcahamam Yolu, Köy Evi, Haymana-Sokak, Eviçi, Mamak, Genç kız Portresi (2 adet), Ankaralı Genç Kız, Kızılcahamam, Haymana Meydanı

Resim No:2.5.11, Refik Ekipman, Kızılcasuyu Yolu

Resim No:2.5.12, Refik Ekipman, Düzen

Malik Aksel Denizli ve civarını konu seçmiştir. “Denizli’de Bir Gelin” tablosu kesin olmamakla birlikte Denizli gezisinden sonra yaptığı bir kompozisyonudur. Bu resim DRHS’de 1943’de sergilenmiştir. Anadolu insanının yaşamını, giyim kuşamını yorumlamıştır. Malik Aksel yöresel konulara bilinçli bir şekilde yaklaşan, yerel renkleri, geleneksel değerleri, folklorik özellikleri ilk kez bilinçli olarak ressamlarımızdandır. Leke ve

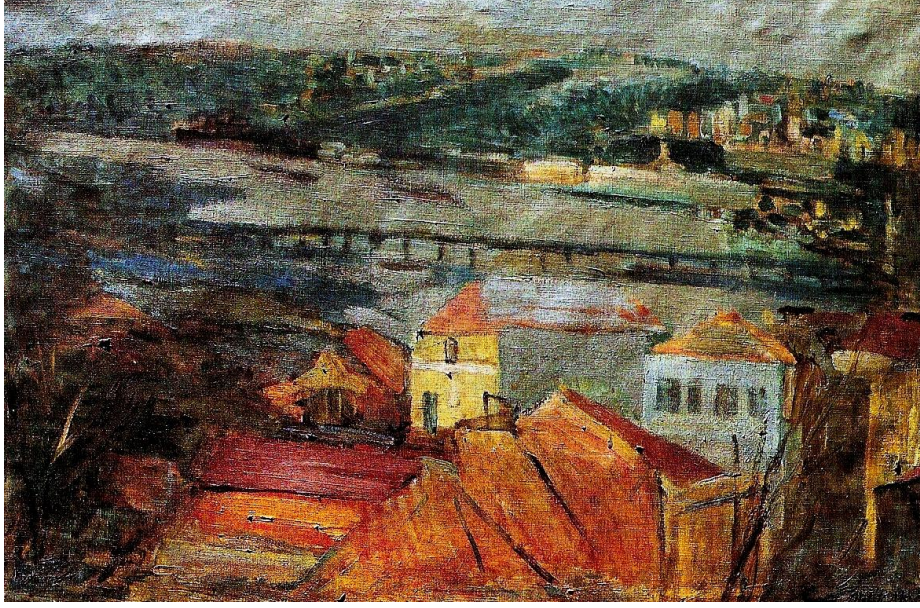
ışık oyunlarına önem veren yorumlamalar yapan sanatçılarımızdandır. 1966 Tarihinde yaptığı peyzaj resmi sanatını yansıtır. Malik Aksel'in Denizli resimleri: Tezgah (kompozisyon), Manzara (2 adet), Ağaçlı Yol, Pamukkale (2 adet), Tütün Tarlası, Zeliha Tomris, Gedimen Tepeleri, Baş, Çarşı Caddesi.

Resim No:2.5.13, Malik Aksel, Denizli'den

Resim No:2.5.14, Malik Aksel, Denizli'den Bir Gelin

Resim No:2.5.15, Malik Aksel, Peyzaj, 1966

Celal Uzel'in çalışmalarında ışığın etkisini hafif geçişler yaparak, yumuşak fırça vuruşlarını birbiri içine kaynaştıran bir üslup yapısı vardır. Süsleme öğelerindeki ayrıntıcı tarzıyla dikkat çeker. Niğde resimlerini bu üslupta resimlemiştir. Celal Uzel; Bor'un Pazarı (kompozisyon), Manzara, Halı Dokuyanlar, Paşa Cami, Niğde Kalesi, İplik Bükenler, Alaeddin Cami, Alaeddin Camisinin İçi, Akmedrese, Sungur Mahallesi, Toroslar, Bir Sokak, Bor Kasabası.

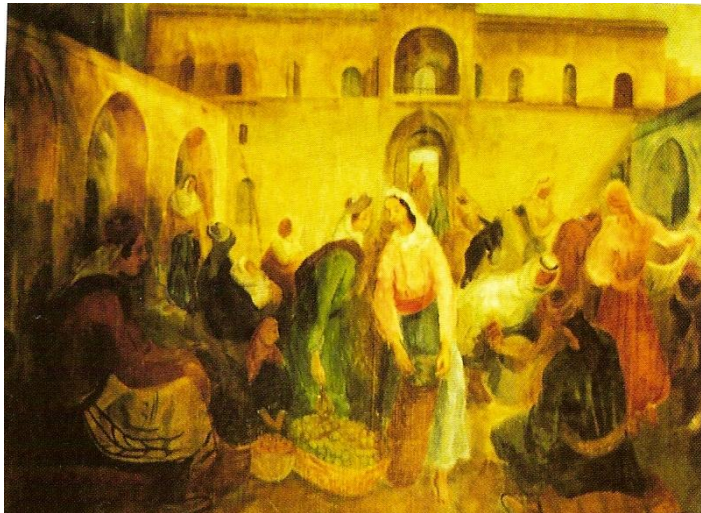

Resim No:2.5.16, Celal Uzel, Bor Pazarı

Resim No:2.5.17, Celal Uzel, Toroslar

İlhami Demirci çalışmalarında doğayı özümsemiş, bir yandan klasik anlayışla çözümlenmiş, diğer yandan da kübist- konstrüktivist bir yapı anlayışını benimsemiştir. Eserlerinde yerel olgulara bağlanan duygusal ifadeler yer alır. Demirci – Midyat pazarı resmi günlük yaşamı konu almıştır. İlhami Demirci; Midyat Zahir Hanı ve Pazar (kompozisyon), Kalaba Köylüsü, Savur-bahçeler Arasında, Savur Kapısı-Küçük Sultan Hamza Türbesi, Midyatlı Kız, Mardin-Mahalle, Sokak, Timurlenk Tepeleri, Diyarbakır Yolu, Hasankeyf, Savur, Timurlenk Tepeleri, Savur, Kapı Cami, Mardin'e Doğru, Mardin Kalesi, Bilali Köylüsü.

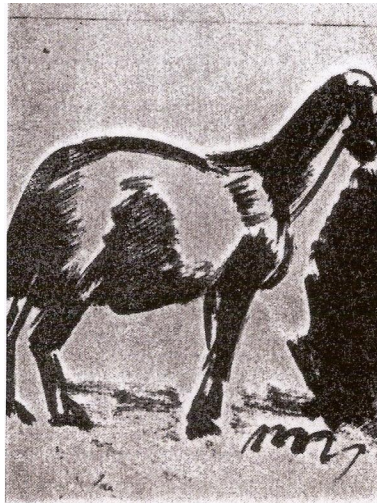

Resim No:2.5.18, İlhami Demirci, Kompozisyon Midyat Pazarı,

Abidin Elderoğlu'nun Muş gezisiyle birlikte sanatı yeni bir yön bulur. Açık havada çalışmanın verdiği rahatlıkla güneş ışınlarının keskin gölgelerini birbirine kaynaştırarak saydamlaştırır. Açık havanın sanatçıya kazandırdığı rahatlık onun soyut sanata gidişini hızlandırmıştır. Muş'ta yaptığı resimlerden sadece iki tane eskiz vardır. Abidin Elderoğlu'nun ifadeleriyle Muş ilini şöyle anlatır: “ CHP Yurt Gezilerinde Muş ili bana çıktı. Ne sitil, ne motif, ne de S biçimi... bunları bir yana bırakarak doğayı çalışma ilkesini tuttum. Sert güneşle sert gölge, bıçakla kesilmiş gibi. Ama içlerinde ne zengin renkler var.”⁹³ Abit Elder; Bir Aile, Muş Kalesi (3 adet), Muşlu Bir Çift (2 adet), Halay, Manzara, Vartolu Delikanlı, Kirman Eğiren Kadın, Üç Etüd ve İki Eskiz

Resim No:2.5.19, Abidin Elderoğlu, Muş Kalesi, Kağıt Üzerine Karakalem

Resim No:2.5.20, Abidin Elderoğlu, Koyun, Desen, Kağıt Üzerine Çini

⁹³A.g.k, 133

Hamit Görele Çankırı'da yaptığı resimler paletindeki coşkusallığı resimlerine de yansıtmıştır. “ Çankırlı Kız“ ve “ Çankırı'da Gelin“ kompozisyonlarında bu coşku hissedilmektedir. Eserlerinde rahat fırça vuruşlarıyla, boyanın yoğunluğu dikkat çekmektedir. Çankırı'da daha çok yörenin folklorünü yansıttığı resimler yer alır. Düğünde yöresel oyunları sergileyen kadınların motiflerle bezeli giysilerini akıcı, vurucu lekesele anlatımla biçimsel değerler arasında geçişken bir bağ kurmaktadır. Erzurum resimlerinden farkı; yörenin tarihi dokusu, Erzurum görünümü yerine, genelde kadınların yer aldığı yöresel kültürü yansıtan resimler yer almaktadır. 1950'den sonra geometrik stilizasyonlara yer vermeye başlamıştır. Çankırı resimleri: Oyun Oynayanlar (kompozisyonlar), Takımcı Fatma, Bayan İ, Çankırlı Bir Genç Kız, Dokumacı Fatma, Bayan Emine, Bayan Necibe, Çerkeşli Oynayan Kız, Düğünde Bir Bayan, Ilgaz'dan Bayan.

Resim No:2.5.21, Hamit Görele, Çankırı'da Düğün

Turgut Zaim daha önceki yurt gezisinde gittiği Kayseri'de yörekleri konu almış, bu yurt gezisinde de Kırşehir resimlerinin konusu Avşarlar olmuştur. Çalışmalarında burada yaşayan insanların gündelik yaşamlarını yansıtmıştır. Kayseri gezisi resimleriyle üslubu paralellik gösterir. Anadolu, bozkır kadını ağırlıklı folklorik öğeler taşıyan resimler yapmıştır. Turgut Zaim, sanat yaşamı boyunca hep aynı çizgide resim yapmıştır. Kırşehir resimleri: Mucur Pazarı (kompozisyon), Köylü, Avanos, Bozkır, Türkmen Pazarda, Türkmen Başı, Köylü (gravür 2 adet), Çocuklu, Pazara Gidiş.

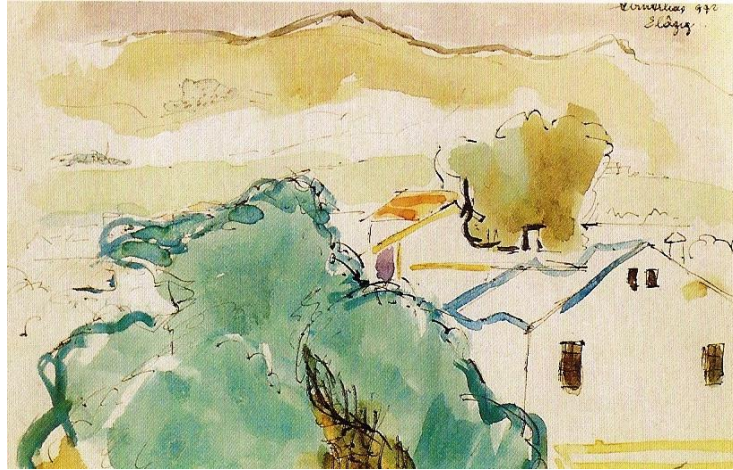
Resim No:2.5.22, Turgut Zaim, Çocuklu Avşar Kadın

Resim No: 2.5.23, Turgut Zaim, Çocuklu Kadın

Avni Arbaş'ın Siirt gezisi sırasında yaptığı resimler kayıp olmuştur. Siirt gezisi esnasında kaldığı Elazığ'da yaptığı sanılan bir çalışmasının resmi vardır. Avni Arbaş'ın Doğu Anadolu Gezisi, sanat hayatını önceleri çok etkilemez iken, Siirt'te yaptığı gözlemler sırasında burada yaşayan halkın yoksulluğunu sefaletini anlattığı ve yıllar sonra açtığı Paris Sergisi'nde, Doğu Anadolu'nun izlerine rastlanmaktadır. Avni Arbaş; Siirt Çarşısı (kompozisyon), Harrenzi

Köyüne Doğru, Siirt'e Giriş, Siirt Çarşısı, Siirt'te Ana Cadde, Hıyirt Köyünden Çocuk, Reyhaneli Bir Kız, Siirtli Bir İhtiyar, Harenzi Köyüne Doğru, Bir Pazarı, Manzara (Gümüşhanından).

Resim No:2.5.24, Avni Abraş, Elazığ

Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun Çorum gezisi sanatsal yaşamında önemli etkiler bırakmıştır. Bedri Rahmi Çorum'un ak alçı sıvalı kiremitli evlerini, telli kavakları, Çorum köylüsünü resimleyerek Anadolu insanını resimlerine taşımıştır. Yerli içeriğinin ana temasını Çorum'da yerleştirmiştir. Bu dönem konu dağarcığını oluşturmuştur Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun daha öncede katıldığı Edirne gezisi onun üzerinde çok etkili olmamış, Beşinci Yurt Gezisi ile gittiği Çorum'un sanat hayatında öneli bir yere sahiptir. Çorum'un insanı, yoksulluğa sefaletle rağmen, eğlenmesini bilen, her zorluğu aştıktan sonra şükreden mutlu insanların yaşadığı, tarihi dokusunun zenginliği, yerel giysileri motiflerle bezenmiş nakışlı öğelerin zenginliği içinde uyumlu bir o kadar çarpıcı renklerin yer aldığı folklorik kıyafetleri ile oyunları, halayları Bedri Rahmi Eyüboğlu'nu etkilemiştir. Çorum Gezisi ile sanatı yeni bir yön bulmuş. Seçtiği motifleri başarılı bir sentez gücü ile yağlı boya tablolara dönüştürür. Eyüboğlu "kompozisyon" resminde motifleri olduğu gibi aktarmamış onlara yeni bir plastik değer yeni bir anlam kazandırmıştır. 1951'den sonra Eyüboğlu yazma işlerine başlamıştır yorgan yüzleri, yemeniler, bohçaları süsleyen yazmaların gündelik yaşamı süslemektedir. Bizans sanatı üzerinde de araştırmalar yapmıştır.

Bedri Rahmi Eyüboğlu; Han Kahvesinde Saz (kompozisyon), Pazardan Dönüş, İskilip-Çorum Köylüleri, Hamur Açanlar, Mecitöz, Sabah, Çorum (faytonlar), Mecitözü, Dağsaray Köylüsü, Meydan, Çorum-İskilip Yivlik, Ham Önünde, Mecitözü (İğdeli Gelin), Üç Etek.

**“ Az gittim uz gittim
Dere tepe düz gittim
Gün görmüş ağaçlar,
Borcunu ödemiş tarlalardan geçtim”⁹⁴**

Bedri Rahmi Çorum gezisinde ilginç olaylarla karşılaşmıştır. Bu olayları Turan Erol şöyle anlatır:

“Sene 1941 (1942 olmalı-TE) Çerikli’den Çorum otobüsüne bineceğiz. Resim tezgahını otobüsün üstüne yerleştiredururken otobüs dolup taşmış. Arka kapıyı zorla kapattıkları zaman kendimi yolcuların dizleri üstünde buldum” diyerek bir günün öyküsünü anlatmaya başlar, Bedri Rahmi otobüs kalkınca çömelmiş birinin üstüne düşer, iki er onu tutup kaldırır. Ayakta durmak olanaksız... Sağlam, tek camı yoktur, otobüsün! Korkunç bir toz bulutu, yirmibeş kişilik yere elli kişi alınmış. Baygınlık geçirenler, öğrenenler... Yolculardan birisi durun diye bağıyor. Bedri Rahmi o kadar öfkelenir ki, elindeki termosu, hiç tınmayan şoför muavininin kafasına indirmek üzereyken otobüs durur. Hasta yolcu kusarak rahatlar. Herkes toz rengine bulanmıştır. Otobüs hareket eder. Bu kez nasıl olsa bir kıyamet kopacaktır. diye aklından geçirirken, cıvıl cıvıl bir türkü başlamaz mı...

**“Aman bir yıldız doğdu yüceden...
Şavkı vurdu pencereden...”**

Yetmiyormuş gibi beş on kişi de türküye katılır. Çorum’a düğün alayı gibi girerler. Yolcular bir “çok şükür” çekerekten, biç bir şey olmamış gibi dağılırlar. Köylünün bu mütevekkil tutumu Bedri Rahmi’yi çok düşündürür ve sonunda şöyle der: “Köylü okursa zor çeker çok şükürü!”

Eyüboğlu’nun, Çorum’da karşılaştığı diğer bir olayda Çorum halaydır ve bu gözlemlerini de şöyle anlatır:

“Çorum’da iki üç ay kalan bir kimsenin halay deyince Çorum’u, Çorum deyince halayı hatırlamamasına imkân yoktur. Trabzon’un Horonu, Erzurum’un Barı, Aydın’ın Zeybeği bunların hepsim gördüm ve sevdim. Fakat Çorum halayı bunlar kadar gösterişli olmamasına rağmen beni gitgide daha çok sardı. Bu-

⁹⁴ Bedri Rahmi, “Devlete ve Millete Dair“ Karadut, 1948, s.14

nun sebeplerini araştırırken dönüp dolaşp hep şü neticeye varıyordum. Çorum halayında gayet az jest var. Büyük hareketler gayet az, her oyuncu halayın ana ritminden dışarı çıkmadan kendine mahsus bir edayı muhafaza edebiliyor. Yani halayda en ufak bir oyun bozanlık yapmadığı halde silinmiyor. Bu hususiyet Çorum halayına bir çeşni veriyor. İşte harikulade bir zincir ki her halkasının kendine bir mahsus yapılışı ve güzelliği vardır. Öyle halkalar ki yan yana geldikleri zaman kendi özelliklerini ve şahsiyetlerini muhafaza ettikleri halde kendi yapılarından bambaşka fakat çok daha güzel bir bütün içerisinde kaynıyorlar...”⁹⁵

Resim No:2.5.25, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Han Kahvesinde Saz

Resim No:2.5.26, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Çorum İğdeli Gelin Halayı,

⁹⁵T. Erol, Günümüz Türk Resminin Oluşum Sürecinde Bedri Rahmi Eyüboğlu, Cem Yayınevi

Resim No:2.5.27, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Anadolu Kasabası,

Resim No:2.5.28, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Kompozisyon

Önceki gezilerde Avşar konusunu Türk sanatına katan Turgut Zaim, bu kez de Türkmenlerle karşılaşacak ve konu dağarcığı zenginleşirken Zaim de bu konularla bütünleşecektir. Bu geziler sayesinde ki, ressamlarımız yurdun en uzak köşelerine kadar giderek halkı yakından görmek ve tanımak imkanlarına kavuşmuşlar, bize oraların havasından, suyundan, taşından, toprağından renkler ve kokular getirmişlerdir. Böylelikle Parti, sanatçılarımızın ufku genişletmiş, çalışma isteklerine cevap vermiştir.⁹⁶

2.6. Altıncı Yurt Gezisi (1 Temmuz – 30 Ağustos)

Altıncı yurt gezisi son yurt gezisi olmuş ve 63 vilayete 63 ressam gönderilerek geziler son bulmuştur. Bu gezilerde sanatçılar; memleketin taşını, toprağını, suyunu, havasını, kentlerini, köylerini, tarihi dokusunu, insan tiplerini, halkın gündelik yaşam ve folklorunu, Anadolu'ya ait motiflerini resmetme fırsatı bulmuşlardır. Şerif Gürol'un ressamlar için söyledikleri ise şöyledir:

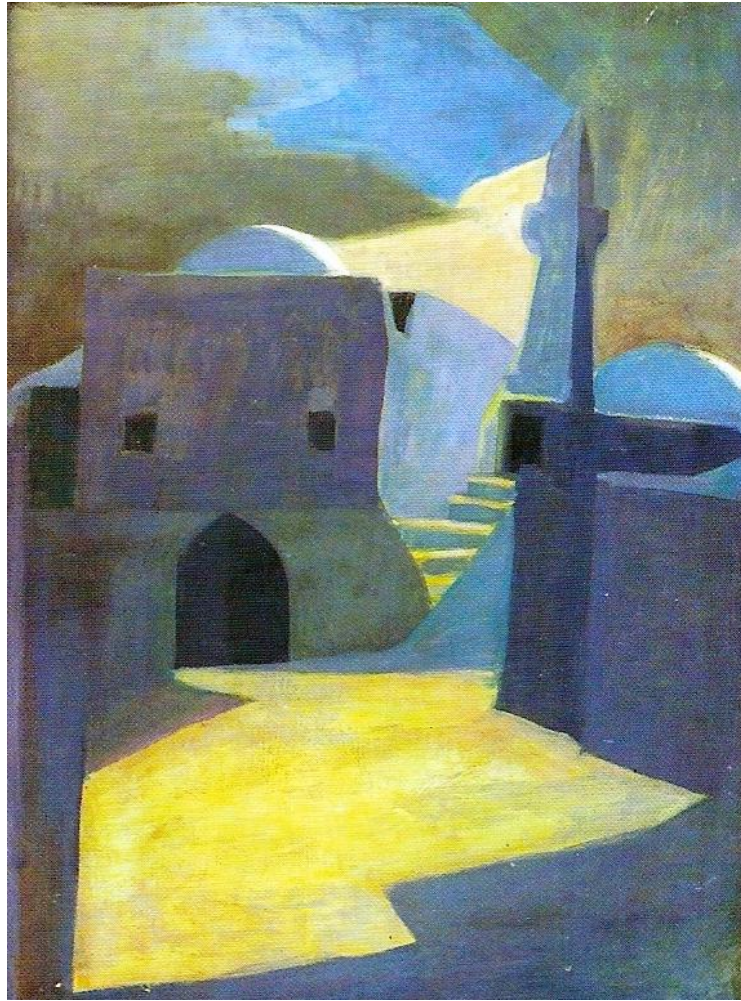
“Anadolu'nun, çıplak bozkırı, ormanları, gölleri, toprak köyleri sanatçı için sonsuz bir hasat yeridir. Her vilayetin sanat alanında öyle değişik ve güzel tarafları vardır ki gezme imkanları bulan ressam, döndükten sonra bile bu sihirli yerlerin tesirinde yaşamakta ve tablo mevzularını hep onlardan seçmektedir. Bu tadı almış olan her ressam, iki yılda bir gelen sırasını sabırsızlıkla beklediğini her fırsatta tekrar edip durmaktadır.”⁹⁷

Altıncı yurt gezisi iki ay sürmüştür. Gezi büyük çoğunlukla beşinci yurt gezisi ile aynı kuralları içermekteydi. Bu gezide dikkati çeken bir konu ise iki vilayete de ikinci kez sanatçı gönderilmesidir. Birinci yurt gezisinde Hamit Görele, Erzurum'a gönderilmiş, altıncı yurt gezisinde de Halil Dikmen, aynı il'e gönderilmiştir. Halil Dikmen'in Erzurum iline ait resimlerine rastlanmaz. Resimlerini genellikle Kale ilçesinde yapmıştır. Bu da Halil Dikmen'in doğrudan Erzurum'un Kale ilçesine gönderildiğinin belgesidir. İlk defa doğrudan bir ilçeye sanatçı gönderilmiştir.

⁹⁶Şerif Gürol, Ülkü cilt 3 Sayı. 35, 1 Mart 1943

⁹⁷ T. Erol, M. Ural, Yurt Gezileri ve Yurt Resimleri, Milli Reasürans T.A.Ş, 225

Halil Dikmen Erzurum'da Klasisist kişiliği ile yerel özelliklerini çarpıcı bir şekilde bağdaştıran resimler yapmıştır. Hasankale ilçesine gitmiş, buradan Siirt'in Tillo köyüne de geçmiş, bu köyde yaşayan ilim adamı ve mutasavvuf İsmail Hakkı'nın türbesinin resimlerini yapmıştır. Bu yaptığı resimleri, gezi sırasında mı yoksa sonra mı yaptığı bilinmemektedir. Yurt Gezilerinde ilk kez direk olarak bir ilçeye gönderilen ressamdır. Erzurum'un merkezini konu alan resimleri yoktur. Resimlerini Hasankale ve Tillo Köyünde yapmıştır. Hasankale (Erzurum)'den; İbrahim Hakkı Tillo Köyünde Talebelerine Ders Verirken (kompozisyon), Tillo'da İbrahim Hakkı Evi, Tillo Köyüne Giriş, İbrahim Hakkı'nın Doğduğu Hasankale'de Manzara, Hasankale (4 adet), İbrahim Hakkı, Fakirullah'ın Türbesi (2 adet), Tillo Köyü Civarı.

Resim No:2.6.1, Halil Dikmen, Tillo Köyü, Duralit Üzerine Yağlı Boya, Ankara DRHM

Resim No:2.6.2, Halil Dikmen, Peyzaj

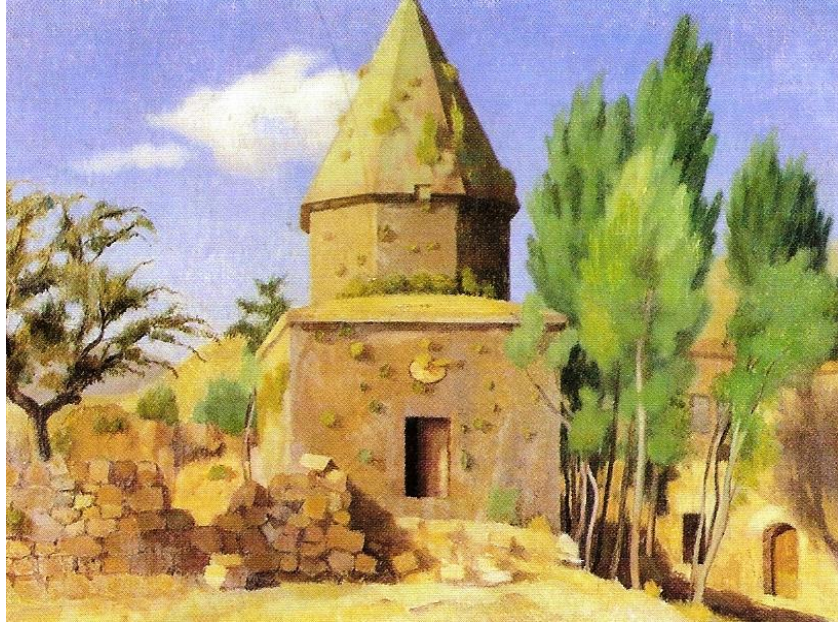
Hulusi Mercan Tunceli'den; Mazkirtli Kız, Hozat'ta Kayalar, Mamaki'de Munzur Suyu, Hozat'tan Manzara, Hozat'ta Çarşı, Hozat'tan Munzur'a Doğru, Petek'te Değirmen, Büyük Cami, Petek Manzara, Petek Kalesi

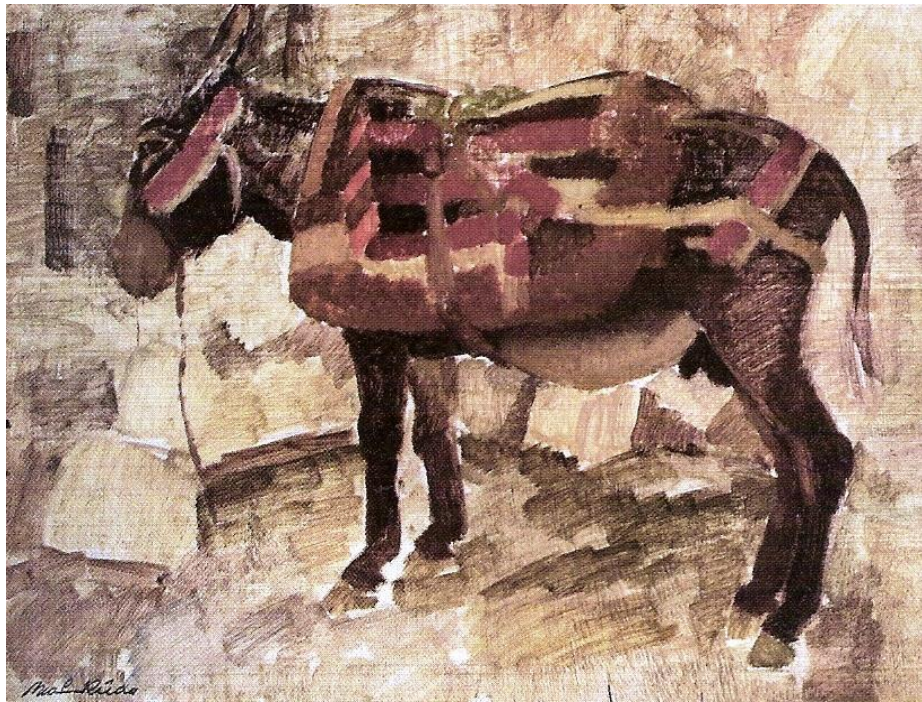
Resim No:2.6.3, Hulusi Mercan, Hozat'a Doğru

Mahmut Cuda, Bitlis'te yaptığı resimler çevrede sanat değeri taşıyan yapıları gerçek özellikleri ile resimlemiş ve görünenin özünden kaynaklanan gerçekçi bir yaklaşım sergilemiştir. Bu yaklaşımın bize örneğin, “Şeref Han Kümbeti”nin tarihinin doğa ile bir ilişkisinin olduğunu sezdirmektedir. Gittiği yerleri adeta belgeler nitelikte resimler yapmıştır. Resimleri: Aytekin Muhittin'in Dükkanı (kompozisyon), Şerefiye Köprüsü, Hocanın

Dükkanı, Şeref Han Kümbeti, Çarşıdan, Çarşıdan Meydana Doğru, Gökmeşdan Cami, Yahya'nın Resmi, Aytekin Muhittin'in Dükkanı 2, Merkep, Kadın, Erkek, Kızlar.

Resim No:2.6.4, Mahmut Cuda, Şeref Han Kümbeti, Tuval Üzerine Yağlı Boya, Özel Koleksiyon

Resim No:2.6.5, Mahmut Cuda, Merkep

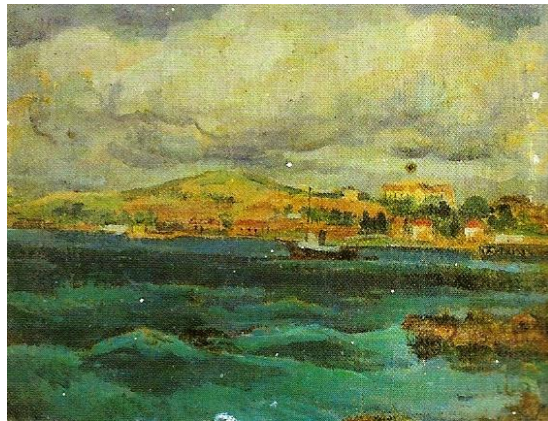
Melahat Ekinci Bilecik'ten; Meyve Bahçesinde Kadınlar (kompozisyon), İnönü'den Manzara, Metristepe, Bozüyük Harman, Bilecik Meyve Bahçeleri, Manzara, İnönü'de İnönü'nün Oturduğu Ev, Kadın Başı.

Resim No:2.6.6, Melahat Ekinci, Meyve Bahçesinde Kadınlar

Nurullah Berk'in Tekirdağ resimleri kaybolmuştur. Nurullah Berk Tekirdağ'da; Kompozisyon, Balıkçılar, Kıyı, Manzara, Kahve, Karada Kayık. Resimlerini yapmıştır.

Arif Kaptan Çanakkale'den; Balıkçı Dükkanı (kompozisyon), Kilitbahir, Çanakkale'den Bir Sokak, Halk Bahçesinden, Bakkal Dükkanı, Saat Kulesi, İçi Yanık Ev, Gelibolu İç Liman, Kilitbahir, İskele Üstü (eskiz), Namık Kemal Ve Süleyman Paşa Mezarları (bolayır).

Resim No:2.6.7, Arif Kaptan, Çanakkale Denizi,

Resim No:2.6.8, Arif Kaptan, İnebolu Anıt Meydanı

Cemal Bingöl, çocuk resimleri konusunda başarılı çalışmalar yapmıştır ve saf soyut resmin öncülerindendir. Eşref Üren, Bingöl ile ilgili anısını şöyle anlatmaktadır:

Cemal Bingöl Erzurum'dan planör kursundan dönmüştü Yozgat'a... Bir olay benim on beş gün evvel Yozgat'tan ayrılmama sebep olmuştu. Cemal Bingöl Yozgat Lisesi orta kısım öğrencilerinin resimlerini bana göstermeye kalktı, bir öğleden sonra. Güneş batmış, gölgeler kaplamıştı odayı, o vakit bu uzun seyirden kendimizi alıkoyabiliştik. Hayranlığım, heyecanım sınırsızdı. Cemal ile çocuk resimleriyle bir gün önce bu halveti duymuş olan Belediye Reisi (Muharrem Bey) resimler hakkında fikrimi sordu. O resimlerin bir kısmıyla Cemal okulda bir sergi açmış ve bunlardan bir şey anlamadıklarını bana söylemişti. Gözlerimin içine bakıyordu benden bir cevap almak için. Kendi kanısının tamamen zıttını öğrenince benden şaşırılmıştı. Çocuk resimlerinin Ankara'ya gönderilerek sergilenmesini söyleyince hayreti dehşete inkilab etmişti. Zannedirim Vilayet ve Belediyenin yardımıyla bindiğim bir kamyonun üzerindeki resin denkleleriyle Ankara yoluna çalışmalarımı bir on gün kısaltarak revan olmuştuk.”⁹⁸

⁹⁸ T. Erol, M. Ural, Yurt Gezileri ve Yurt Resimleri, .Milli Reasürans T.A.Ş, 100-101

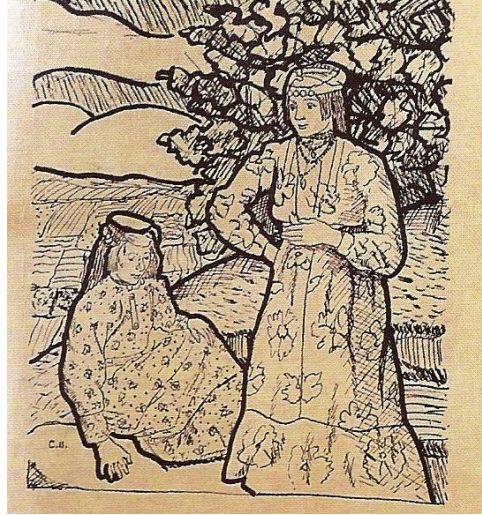
Yozgat ortaokul öğrencilerinin resimleri, Ankara’da, “Sergi Evinde” sergilendi. Resimler Ankara’da önce yadırgandı, sonra hayranlık ve şaşkınlık yarattı. Çok heyecanlanan Ankara Radyosu Müdürü Vedat Nedim Tör, “Resim Öğretmeni” adlı bir roman yazdı. Ankara’daki İngiliz Kültür Heyeti de sergiye ilgi gösterdi ve seçilen altı yüz kadar eseri, İkinci Dünya Savaşı koşullarında, uçakla Londra’ya gönderip sergilenmesini sağladı. Resimler Londra’da umulmadık bir ilgiyle karşılandı.”

Cemal Bingöl’de Bingöl gezisi anılarını şöyle anlatmaktadır:

“Elazığ – Bingöl yolunda tek posta otomobili işlediği için şoförün istediği parayı vermek ve onun gösterdiği yerde oturmak mecburiyeti vardır. Bir gün süren bu yolculuğu kamyonun üzerindeki zeytinyağı tenekeleri üzerinde geçirdim. Elbiselerimi sıcak temmuz güneşinin erittiği yağlar ıslatıyor, kamyonun çıkardığı tozla muşamba haline geliyordu. Yolculardan birisi “Beyim sıkılıyorsun galiba fakat sabırlı ol biraz ileride bir köprü vardır. Ve işin zor kısmı da o köprüyü geçtikten sonra başlar, çünkü suyun öbür tarafında kanun nizam sizin bildiklerinize katiyen benzemez” diyordu. Bingöl vilayeti hakiki bir dere içerisinde yazları fazlasıyla bunaltıcı kışları ise nispetle soğuk, birkaç türlü sıtmasından başka hiçbir şeyi bulunmayan bir yerdir. Halbuki dere sırtlarında, bilhassa şimal taraftakinin üzeri geniş ve güzel bir yayla havasıyla güzel ufkuyla bomboş duruyor. Buraya yalnız yerlilerden bazıları ev yaptırmışlar. Burada bir de memleket hastanesi var. Kışın bu şehrin kazalarıyla ve diğer vilayetlerle olan münakalatı tamamen dururmuş. Posta iki üç haftada bazen de birkaç ayda ancak arka ile gelirmiş. Her türlü hastalığa müsait olan bu yerde bilhassa doktor adedinin tek ve bazen onun bile bulunmayışı bilhassa memurların maneviyatını fazlasıyla sarsmaktadır. Birkaç yüzü aşmayan nüfusu acınacak şekilde pis, hastalıklıdır. Kapıların önünden akan pis arklarda yıkamır ve temizlik yaparlar. Çocuklar cılız ve karınları davul gibidir. Bilhassa kadın ve kızların ekserisinin gözlerinin etrafı yanaklarına kadar pembe boya ile örtülüdür. Bu boya göz ilacı olarak kullanılmaktadır. Çok iptidai olan halk inkılaba katiyen ısınmamıştır. Bir toplantıda yerlilerin münevver sayılanları da vardır. Fransızların Suriye’deki idarelerinden bahsediliyordu. Münevver yerlilerden birisi şunları söyledi: Vilayet vesait olmadığı cihetle bendenizi üç defa vilayet otomobiliyle görülmeye değer yerlere götüreceğini vaat etti ve hazırlanmamı tavsiye etti. Her defasında günlerce ve hiçbir iş yapamadan bekledim. Sonunda gene bir şey çıkmadı. Resim yapma işi fotoğraflar bir tutulduğu için zaman saniyeyle ölçülüyor. Bilhassa işin acı ve tuhaf tarafı burası. İki model gönderildi bunlar da çeyrek saatten fazla yanımda kalmadılar. Bundan sonra model tedariki

sırf şahsi teşebbüslerimle mümkün oldu. Getirdiğim modellere karne ile aldığım ekmeğimi veriyor yemeklerini han paralarını ve yövniyelerimi kendi cebimden ödüyordum. Neticede modeller kaçıyor ve ben sarf ettiğim para ile kalıyordum. Bu işin yüksek gayesini orada kimseye anlatamamış olmanın verdiği azapla ne kadar kıvrandığımı ben bilirim. Öyle sanıyorum ki oraya tatilini geçirmek için giden bir talebe herhalde daha çok ilgi görür. Çünkü nerede okuduğu sınıf geçip geçmediği, okulunun ne vaziyette olduğu sorulur.”

Cemal Bingöl, Bingöl'den yaptığı resimler şöyledir. Bingöl Efsanesi (kompozisyon), Bingöl Yaylası oyun, Bingöl Turna Yaylasında Kadınlar, Çapakçur'da Kahve ve 7 etüd.

Resim No:2.6.9, Cemal Bingöl, Köylü Kadınlar, Ülku Dergisi Kapağında Alınmıştır

Resim No:2.6.10, Cemal Bingöl, Bingöllü Kız, Ülku Dergisi Kapağında Alınmıştır

Eşref Üren Ağrı'dan yaptığı “bulgur yıkayanlar” yöre kadını gündelik yaşamının içinde nakışlı, çok renkli, çok ışıklı bir şekilde yansıtmıştır. Ağrı'dan; Buğday Yıkayan Kadınlar (kompozisyon), Doğu Beyazıt'tan Ağrı Dağına Doğru, Beygırlı Manzara, Murat Suyu Kenarı, Ot Yığılı, Sararmış Tarla, Ekin Tarlası, Ağrı'ya Giriş, Buğday Yıkayan Kadınlar, Ağrı'da Kahve ve bir eskiz.

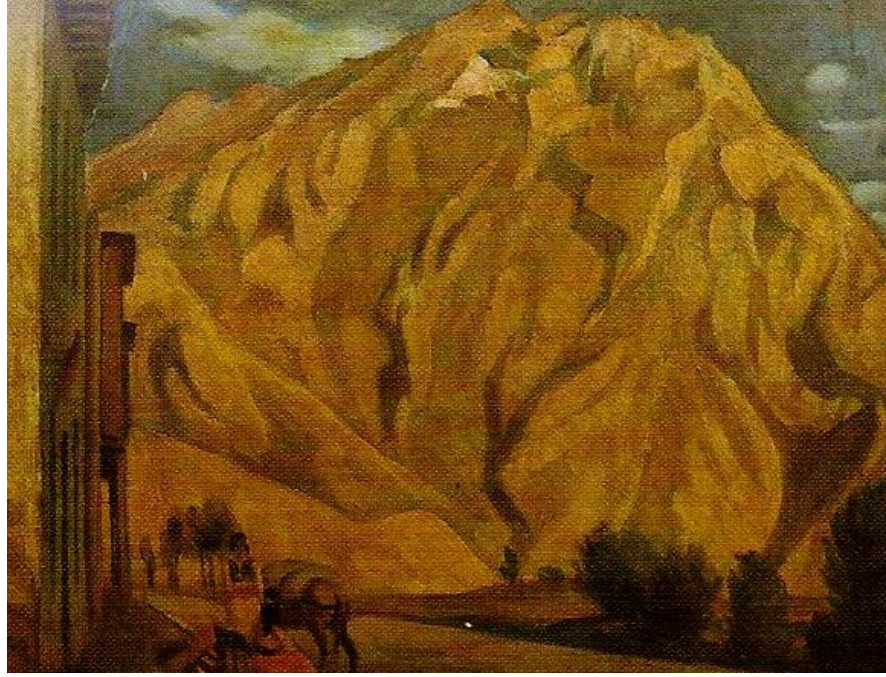

Resim No:2.6.11, Eşref Üren, Bulgur Yıkayan Kadınlar

Resim No:2.6.12, Eşref Üren, Ağrı'dan

Saim Özeren, Hakkari'den; Yayla'da Kadınlar (kompozisyon), Hakkari'de Mahalle, Hakkari Dağları, Katırlı Peyzaj, Hakkarili Kadın, Köy Evi, Yerliler, Katırcı, Dağda Katır Kervanı, Sümbül Dağı, Hakkari.

Resim No:2.6.13, Saim Özeren

Resim No:2.6.14, Saim Özeren, Desen

Saip Tuna, Kırklareli'nden; Harman (kompozisyon), Lüleburgaz Kervansaray, Dere Köylü İhtiyar, Lüleburgaz Cami, Ali Ağa (Kırklareli), Mehmet Pehlivan, Pembe Başlıklı Kız, Kırklareli, Babaeski Cami, Vizeli Kız, Mandıralı Kız.

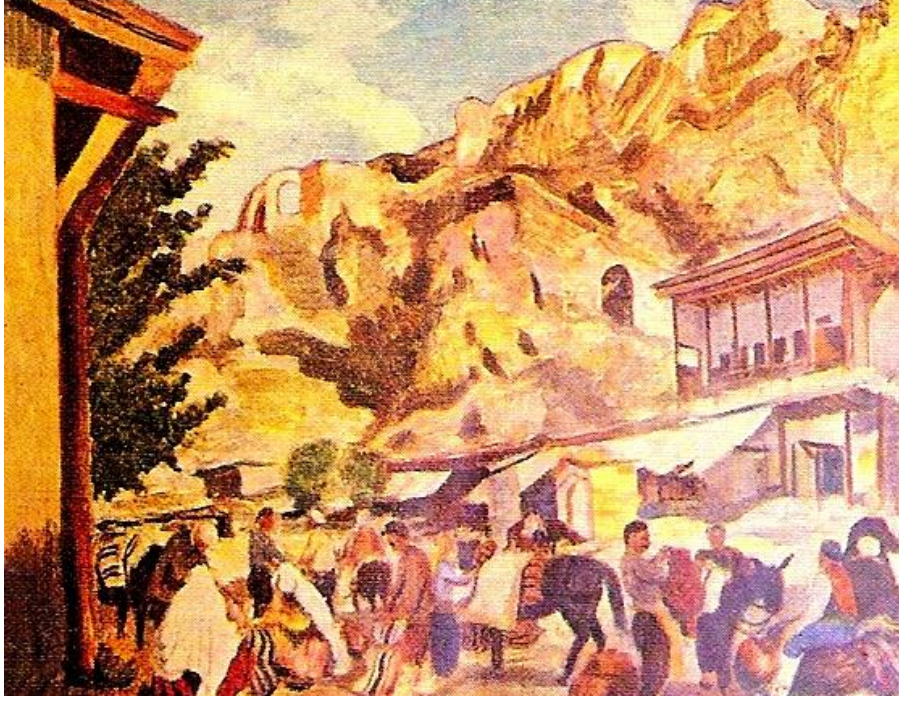

Resim No:2.6.15, Saip Tuna, Trakya'da Bir Köy, Tuval Üzerine Yağlı Boya, Merkez Bankası Koleksiyonu

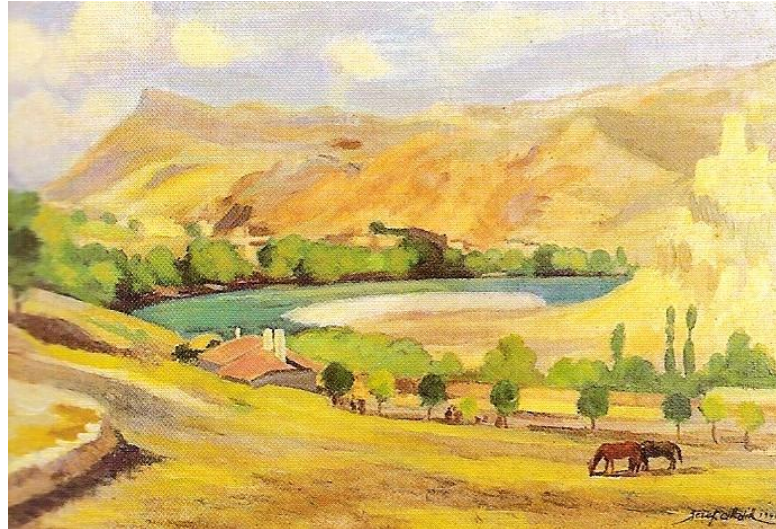
Şeref Akdik, Erzincan'a gittiği yıllarda Gümüşhane, Erzurum, Kayseri 'den izlenimler edinmiş ve bunları resimlemiştir. Kemah'ın canlılığı, musikisi Akdik'i etkilemiştir. Kemah'ın çarşıları içinde renk renk hayatın kaynaştığı insanlar, onun için önemli bir anlam ifade eder. Gümüşhane dağlarını ve tepelerini bir Anadolu aşığı gibi kendine özgü ışık gölgesi ve renkleriyle yerli bir atmosfer yaratarak resmetmiştir. Aşık Veysel'in vatan özlemi için yazdığı şiirler gibi o da vatan hasreti içinde olduğunu şöyle dile getirmektedir:

**“Arzusunu çektiğim Beserek Dağı,
elvan elvan çiçeklerin açtı mı?
Çevre yanın; güzellerin otağı,
bizim eller yaylasına göçtü mü?”**

Şeref Akdik Erzincan'dan; Kahvede Sohbet, Erzincan Girlevik Köyü (3 adet), Vazkirt Köyü, Kemah (3 adet), Erzincanlı İhtiyar resimleri ile döner.⁹⁹

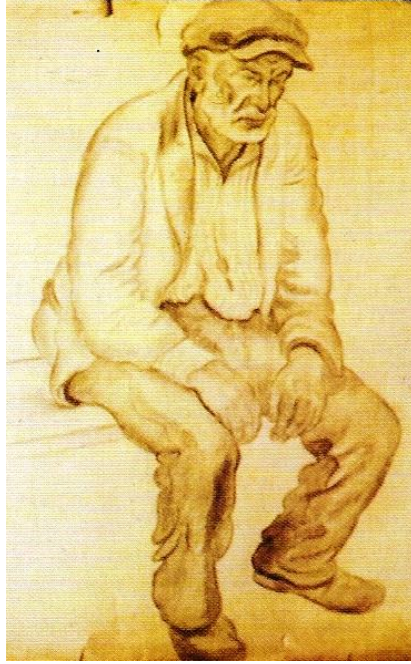

Resim No:2.6.16, Şeref Akdik

Resim No:2.6.17,Şeref Akdik, Kemah'tan,

⁹⁹Kıymet Giray, Yurdu Gezen Türk Ressamları. 2, Türkiye'de Sanat Sayı. 19, 43

Resim No:2.6.18,Şeref Akdik Erzincan'ın Dertli İhtiyarları

Tüm gezilerde olduğu gibi kent görünümlü resimler bu gezide de ağırlıktaydı. Kent görünümlü 36 resim, köy görünümleri olan 31 resim, tarihsel yapılarla ilgili 15 resim ve 20 adette portre altıncı yurt gezisi kapsamında yapılmıştır.

Altıncı yurt gezisi resimleri şimdiye kadar gerçekleştirilen altı yurt gezisi resimleri ile birlikte toplu halde sergilenmiştir. 1944 yılında bir katalog basılarak sanatçılar ve resimleri “Cumhuriyet Halk Partisi resim Sergisi” adı altında 6 yıllık çalışmalar bir araya getirilerek sergilenmiştir. Ankara Sergi Evi salonunda 675 resim izleyici karşısına çıkmıştır. Bu organizasyon 6 yıllık çalışmaların değerlendirilmesi açısından önem kazanmıştır.¹⁰⁰

Toplu resimlerin bulunduğu katalogda, Atatürk'ün 10. Yıl Nutku'ndan şu sözler bulunmaktaydı: “Şunu da ehemmiyetle tebarüz ettireyim ki, yüksek bir insan cemiyeti olan Türk milletinin tarihi vasfı da güzel sanatları sevmek ve onda yükselmektir. Bunun içindir ki, milletimizin yüksek karakterini, yorulmaz çalışkanlığını, fitri zekasını, ilme bağlılığını, güzel sanatlara sevgisini ve milli birlik duygusunu mütemadiyen ve her türlü vasıta ve tedbirlerle besleyerek inkişaf ettirmek milli ülkümüzdür”. Yayınlanan katalogun karşı sayfasında da İsmet İnönü'nün şu sözleri bulunuyordu: “Güzel sanatlar yalnız yüksek bir insan cemiyetinin

¹⁰⁰T. Erol, M. Ural, Yurt Gezileri ve Yurt Resimleri, .Milli Reasürans T.A.Ş, 43

temeli olan ince ve güzel hisleri terbiye eden vasıta değildir. En sert iradeleri de yetiştirmeye vasıta olan başlıca münebbih (uyarıcı), başlıca bir yürütücüdür.¹⁰¹

Bu topluca açılan yurt gezisi resimlerinin içinden seçilen resimler, ilk defa başka illerde de sergilenmek için önce Konya'ya getirilmiş, Burada 1944 yılının Haziran ayı içerisinde bir ay süre ile sergilenmiştir. Konya Halkevinde yapılan serginin organizasyonunu Zeki Kocamemi üstlenmiştir. Kocamemi, Konya'da kaldığı müddetçe, Konya Halkevi kurslarını yönetti ve burada resim yaptı. Kocamemi'nin Konya'da yaptığı iki resim Altıncı Devlet Resim ve Heykel Sergisinde sergilenmiştir.¹⁰²

II Dünya Savaşı'ndan sonra Ankara'nın konjonktürlerinin değişmesi, ülkede öncelikleri başka işlerin alması, sergiye olan ilgiyi azaltmış, yurt gezilerinin sonuncusu olan Altıncı Yurt Gezisi Sergileri basında fazla yer bulamamıştır.

3. YURT GEZİLERİNİN SONUÇLARI ve RESİM SANATINA YANSIMALARI

Altı gezi düzenlenmiş ve bu geziler kapsamında 48 ressam 63 vilayete gönderilmiştir. Ressamlar gittikleri yerlerden 675 resimle dönmüşler. Yurt gezilerinde ressamların ikinci bir meslek endişesi olmaksızın birkaç ay bile olsa ressamca yaşamaları önemli bir olaydır. Ressamlar bu süre zarfında serbest çalışma fırsatı bulmuşlar ve buralarda edindik izlenimleri doğrultusunda daha sonra yapacakları çalışmalara kaynak olmuştur. Edirne'den Kars'a, Sinop'tan Mersin'e kadar ressamlar yurdun her köşesine gitmiş, cumhuriyet tarihinde halkla ilk buluşan aydınlar, ressamlar olmuştur. Ressamların bu yörelerde yaptıkları resimler, yurt hikayeleri, geziler sırasında tutulan notlar, mektuplar, ülkede resim hayatının dolu dolu yaşanmasına olanak vermiştir. Ressamlar, Anadolu'da varlıklarını ilk kez yurt gezileri ile hissettirmeye başlamıştır. Dönemin tek hükümet partisi olan C.H.P tarafından gönderilen ressamlar, Anadolu'da oldukça dikkat çekmiş ve gittikleri illerde kendilerine kolaylıklar sağlanmıştır.

¹⁰¹ A.g.k, 53

¹⁰² A.g.k, 53

Bu gezilerle beraber Türk resminde konularda bir zenginleşme ve çeşitlilik görülmektedir. Bazı ressamalar bu gezileri zamanla unutturken, bazı ressamlarımızın da kişiliklerine ve sanatına bu geziler önemli katkılar sağlamış, onların sanat yaşamını önemli ölçüde etkilemiştir. En çok etkilenen sanatçılar, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Turgut Zaim, Eşref Üren, Hamit Görele, Halil Dikmen, Malik Aksel, Cemal Tollu olmuştur. Gezilere katılmayıp ta katılan sanatçıların eserlerinden, Anadolu halk sanatı öğelerinden, Anadolu'nun geçmiş tarihinden nemalanan, Anadolu'yu konu alarak Türk resim tarihinde yer alan birçok sanatçı olmuştur. Bunların başında; 1936 da Bedri Rahmi Eyüboğlu ile evlenerek İstanbul'a yerleşmiş olan Eren Eyüboğlu. Bedri Rahmi ile Anadolu'nun pek çok yerini gezerek, resimlerinde yarı soyut ve dışavurumcu denebilecek bir doğa görüşüyle, doğu insanına ve geleneksel yaşama yönelik konuları işlemiştir. Sanat yaşamı süresince çeşitli değişim ve gelişmeler geçirse bile, yapıtlarında folklorik özellikleri plastik değerlerle bütünleştirmiş, çağdaş ve özgün biçim olgunluğunu anıtsallığa ulaşma çabası ile çalışmıştır.

Türk resminin önemli isimlerinden, Sabri Berkel, 1950 öncesi dönemi resimlerinde titiz bir doğa incelemesine girişen, daha çok portre ve natürmort resimlerde yoğunlaşan bir nesne ressamlığı 1950'lerin başında, önceleri geometrik-kübik bir eğilimle görüntüyü parçalama ve analitik kübizme yönelmiş, "Simitçi", "Yoğurtçu" resimlerinde yerli motifler, renk armonileri yakalamıştır. Daha sonra eski Türk hat sanatının ritimli çizgi öğelerinden yararlanarak, bütünüyle soyut bir kompozisyon şemasına yönelmiştir. 1970'den sonra yinelemeli soyut motifler, yalın biçimsel şemalar, düz rengin ağırlık kazandığı geometrik düzenlemeler görülür. Türkiye'de soyut resmin inançlı savunucularından olmuştur. Güçlü bir renk ustası olan Turan Erol, Anadolu steplerini, güney kıyılarını yalın, duru, engin boşlukların yer aldığı manzaralar yapmıştır. Lirik manzaralarında şiirsel bir anlam katmıştır. Sanatçı yurt gezileri resimlerinden etkilenerek sanat yaşamı yön bulmuştur. Orhan Peker, Anadolu toprağının yumuşak, sakin ortamında insanları, çocukları, hayvanları birleştirdiği resimler yapmıştır. Nuri İyem, kendine özgü bir teknikle yöresel nitelikte kadın ve erkek tipi geliştirmiştir. Nedim Günsür, 1960'lı yıllardaki toplumsal içerikli resimlerinde; sırtlarında yorgan ve azıkları ile iş aramaya gelen Anadolu insanını işlemiştir. Mehmet Pesen, Orta Anadolu'nun köy, kasaba görüntülerine, yaşam özelliklerine geniş bir perspektiften bakan görünümleri vardır. Fikret Otyam, yakından tanıdığı Doğu ve Güney Doğu Anadolu yöresinin insanlarını, çevre ve doğa özelliklerini yansıtmıştır. Neşet Günal'ın figürü anıtaştıran görüntüsü ile Anadolu yaşamının sert çizgisini açığa vurur, Neşet

Günel'in eğilimini sürdüren sanatçılar; Neşe Erdok, Aydın Ayan, Özer Kabaş olmuştur. Mustafa Ayataç, soyutlamış Anadolu bezemelerine ilgi duymuştur. Nuri Abaç, eski karagöz tasvirlerinden kaynaklanan nakışçılığa yönelmiştir.

Yurt gezileri ile ressamlar, kendi yaşadıkları ülke gerçekleri ile yüz yüze gelmişlerdir. Anadolu'nun o eşsiz manzaraları ile karşılaşmışlarsa da bu, her zaman için güzellikler şeklinde olmamıştır. Anadolu'nun zor koşulları altında yaşayan halkı da görmüşler, buralarda hasta insanlar, kirlenmiş sokaklar, caddeler, hayvanlarla beraber yaşayan insan manzaraları ile de karşılaşmışlardır. Cemal Bingöl'ün, Bingöl, Avni Arbaş'ın Siirt anılarında bunları en açık ifade ile göstermektedir. Ama bu izlenimleri yurt gezilerinde, Malik Aksel'in "Kale Mahallesi" ile Abidin Dino'nun işçi- köylü sınıflaması ile yaptığı resimler dışında hiçbir sanatçı gezilerde yer vermemiştir. Bunun en önemli nedeni ise Dönemin tek parti hükümetinin fikir sanat hayatını kendi istekleri doğrultusu yönlendirmesinin beki de somut karşılığı olmuştur. Cumhuriyet öncesi kapitalist devletlere karşı savaşımlara, sanatçılarda katılmış ve sonrasında Cumhuriyet'le birlikte yapılan inkılapları desteklemişlerdir. CHP'si İnkılap sergilerdeki dayatmacı ve zorlayıcı tutumunu Yurt Gezileri programında sürdürmemiş ancak ressamların gittikleri yerdeki çalışacakları konuların serbest olmakla beraber yörenin güzel tarafını, folklorunu, tabiatını şelale bolluğu içinde, milli kahramanlarını, tarihini v.b. konuları tablolara dönüştürmelerini istemiştir. Bu "emir ve direktiflerini" yerine getiren, konulara iyimser yaklaşan sanatçılar devlet tarafından ödüllendirilmiş, Emirlere uymayan sanatçılar, daha önce de değindiğimiz Yenilerin Liman sergileri örneğinde olduğu gibi baskıcı bir tutum görmüşler devlet yardımlarından yoksun bırakılmış, devlet sergilerine, akademiye alınmamış, sanatçıya özgür yaşama hakkı tanınmamıştır. Sanatçıların özgür yaratıcılığının kısıtlanarak özgün bir Türk sanatı doğması gecikmiştir. Fikir ve sanatlarından dolayı sanatçılar ya soruşturma geçirmiş, ya sürgüne gönderilmiş, ya da ceza evlerine kapatılmıştır. Devletin yaklaşımını Tan Oral şöyle değerlendirmiştir: "yaptığını beğendim" diyerek ödüllendirildiğini "yaptığını beğendin mi?"¹⁰³ diyerek cezalandırıldığını söylemiştir. Çok partili dönemde de sanatçılar düşüncelerinden yaptıkları resimlerden dolayı zor kullanılmış, Eşref Üren bir yazısından dolayı sürgüne gönderildiğini, Üren, Van ilini istemiş DP onu Erzurum'a sürmüştür. 1980 ihtilalinde de ihtilali yapanlar sanatını beğenmediği, fikirlerinden rahatsız olduğu için ya ceza evlerine kapatılarak susturulmak istenmiş ya da eserleri toplatılarak imha edilmiştir. Bunlar sanatçı ile devlet arasında yaşanan olumsuzluklardır.

¹⁰³ Nur Koçak, Devlet ve görsel Sanatlar İlişkisi, Sanat Çevresi, 1979. s.5

Devlet sanatçısını desteklemeli önündeki engelleri kaldırmalı, dayatmacı zorlayıcı tutum izlememeli, sadece kendinden olanları değil karşıt fikirde olanlara da kucak açmalıdır. Bırakın sanatçıları özgür; Anadolu'yu gözlemlerken iyimser bakmak isteyen iyimser baksın, Ahmetleri, Fatmaları, en güzel şekli ile yansıtın, ya da bizlere öteki Anadolu'yu, öteki Ahmetleri, Fatmaları yansıtınlar. Yurt gezilerinin en güzel tarafı sanatçıların Anadolu'yu tanımaları, Anadolu halkının da sanatçıları tanımış olmasıdır. Yurt Gezileri esnasında düzenlenen DRHS'ne gezilere katılan sanatçılar sergilere resim vererek sergi zenginleşmiştir.

Yurt gezilerinde yapılan resimlerin birçoğunun nerede olduğu bilinmemektedir. C.H.P iktidarının sona ermesi resimlerin talan olmasına neden olmuştur. Gezilerde toplam 675 resim yapılmıştır. Buna ek olarak Devlet Resim ve Heykel Sergisinde yer alan resimler ve sanatçıların kendilerinde kalan resimlerle beraber, resimlerin toplamının Turan Erol ve Murat Erol'un araştırmaları ile 800'ü bulduğu ifade ediliyor. Bu resimlerden geriye 100 kadar resim kalmış, yaklaşık 700'ü kaybolmuş, şu anda nerede oldukları ya da yok mu edildikleri bilinmemektedir. Resimlerin kaybolması sanat üretimi kadar, resimlerin korunmasının, muhafaza edilmesinin de önemli olduğunu göstermektedir. Ülkede müzelerin açılması, koleksiyonculara müzayedelerde verilen resimlerin sanatçıların ve tarihlerinin belgelenecek arşivlenmesi önem oluşturmaktadır.

Büyük heyecanla başlanıp altı kez düzenlenen yurt gezileri sessizce sona ermiştir. Bedri Rahmi Eyüboğlu "Türküler Dolusu" adlı şiirinde, Anadolu'nun ressamlar için önemli bir kaynak, tükenmez bir hazine olduğunu şu mısralarda dile getirmektedir;

**'Kirazın derisinin altında
Narin içinde nar
Benim yüreğimde boylu boyunca
Memleketim var
Canıma ciğerime dek işlemiş
Canıma ciğerime
Sapına kadar.
Elma dalından uzağa düşmez
Ne yana gitsem nafiye.
Memleketin hali gözümde gitmez
Bin bir yerimden bağlanmışım
Bundan ötesine aklım ermez.
Yerliyim yerli olmasına
İlmik ilmik, damar damar
Yerliyim.
Bir dilim Trabzon peyniri**

**Bir avuç tiftik
 Bir çimdik çavdar
 Bir tutam şile bezi gibi
 Dışından tırnağıma kadar
 Ressamım.
 Yurdumun taşından toprağından sürüp gelir nakışlarım
 Taşıma toprağına toz konduramın
 Alnını karışlarım”¹⁰⁴**

Yurt gezilerine benzer bir uygulama da Meclis’in çok partili düzene geçişinden sonra iktidara gelen DP hükümeti 1955 yılında “Vilayet Resimleri” adı altında yeni yapılan meclise konulmak üzere bir yarışma düzenlenmiştir. Yarışma jürisinin başında Bedri Rahmi Eyüboğlu ve yedi seçici kurul bulunmaktadır. Ressamlara masrafları karşılığında 1000 Lira verilecek, en az iki m² olan iki resmi Meclis Başkanlığı’na teslim edecekler, seçici kurulun seçtiği tablolarla 500 Liraya satın alınacaktır. 100 ressam 208 tabloyla Ankara’da 5 Mayıs 1956 yılında sergi açılışı hazırlanmış seçici kurul seçtikleri resimlerin üzerine “satılmıştır” ibaresi koymuştur. Ancak sergi açılmadan kapatılmıştır. Dönemin DP Grup Başkanı Burhanettin Onat, sergideki resimlerin sanat değeri olmadığı için Meclis duvarlarına layık olmadığından dolayı kapatılmıştır. Dönemin gazetelerinde ise resimlerin modern olduğu için DP’nin klasik sanat anlayışını benimsediklerinden dolayı sergiyi kapattıkları aktarılmıştır. Ülkede bazı ressamlar “Türkiye’de resim yapılmaz” diyerek rahatsızlıklarını dillendirmişlerdir. DP’nin ekonomik olarak getirdiği ferahlık sanat alanında olmamış, parti sanatçılarını yüz üstü bırakmıştır. DRHS dört beş yıl sanatçılar yüz üstü bırakıldığı için sönük geçmiştir. Yurt Gezileri’nde olduğu gibi sanatçılar gittikleri yerlerde konu dağarcığını geliştirmiş, Türk sanatına bir konu zenginliği katmıştır ve en olumlu tarafı da bu olmuştur.

¹⁰⁴ Bedri Rahmi Eyüboğlu, Türküler Dolusu

4. MUSTAFA BERK'İN RESİMLERİNDE BİÇİM ve İÇERİK

Resimlerimin konusunu, çocukluğumun ve gençlik yıllarımda bir bölümünü geçirdiğim Akdeniz'in kıyısında yer alan, adını da Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın koyduğu Gazipaşa ve yöresi oluşturur. Buradan da anlaşıldığı üzere memleket sevgisi resimlerime yansımıştır. Şair Atilla İlhan'ın söylediği gibi;

**“Sen Türkiye'sin, ekmeğim, tuzum Türkiye.
Omzumda mavzer, koynumda çevresin
ve kıl heybemde taze lor peyniri.
Gök rengi süt, karanfil rengi şarap,
batan güneş gibi bakır taşkömürü
ve rüzgara vermiş saçlarını nefti ormanlar
ve köylere karşı sarışın harmanlar.
Ferik elması, kavun, karpuz, dut ve kayısı,
fındık da sende, ceviz de sende, badem de sende,
alnımın teri, gözlerimin nuru Türkiye.”**

Resimlerime yöre insanının alın teriyle yetiştirdiği ürünler, meyve bahçeleri ve manzaralar oluşturur. Bunun yanında az da olsa eski geleneklerini sürdüren, Yörüklerin ve yöre insanlarının günlük yaşamından kesitler, kullandığı eşyalar resimlerimde yer alır. Bazı resimlerimi gezilerim esnasındaki edindiğim izlenimler oluşturur. Bu izlenimleri Torosların eteklerinde kurulan köyler ve zirvelerdeki yaylalar oluşturur. Kırsal köylerdeki yıkılmaya yüz tutmuş horasan tarzı evler özellikle ilgimi çekmiştir. Bu evler, taş ve toprak karışımı malzemenin ağaç gövdeleri ile desteklenmesi ile yapılmıştır. Alt kısmında hayvanlar barınır, üst katında insanlar yaşamaktadır. İnsanların bu kadar hayvanlarla iç içe yaşamalarının sebebi ise tek geçim kaynaklarının hayvancılık olmasıdır. Buralarda yaşayan yarı göçebe yaşayan Turgut Zaim'e de Kayseri'de konu olan Yörüklerdir. Ayrıca resimlerimde bu köylerden panoramik görüntüler de yer alır.

Geziler ve gözlemler esnasında edinilen izlenimlerin doğanın karşısına geçip, doğa ile iç içe tablolara dönüştürülmesinin yörenin rengini, ışığını, atmosferini yansıtması açısından önemli olduğuna inanmaktayım. Yörenin; rengini, dağıcı, taşını tablolara dönüştürmek için o, yörenin havasını belirli bir süre solumak gerekmektedir. Bunun içinde yeterli zamana ihtiyaç olduğu kadar belirli bir meblayada gereksinim vardır. Geziler esnasında yaptığım etütler ve çektiğim fotoğraflardan resimlerimi üretmekteyim. Çalışmalarında fotoğrafik etkilerde yer almaktadır. Yörenin sahip olduğu biçimi, rengini, doğasını gerçekçi bir gözle aktarmaya çalışıyorum. Resimlerimde görünenin dışında, resimlerimin konusunu oluşturan çevre ile belirli bir sürede olsa orda bir yaşanılmışlık, bir bağ oluştuğundan resimlerim benim için görünenin dışında ayrı bir ifadesi vardır.

Resim No 4.1: Mustafa Berk:, Ardıçkaya Köyü, 117x88

Resim No 4.2: Mustafa Berk: Ekmek Yapan Kadın,98x81

Resim No 4.3: Mustafa Berk: Yörük Kadını

Resim No 4.4: Mustafa Berk: Natürmort 50x60

Resim No 4.5: Mustafa Berk: Toroslarda Ev, 110x90

Resim No 4.6: Mustafa Berk: İsimsiz 70X80

Resim No 4.7: Mustafa Berk: Ev İçi, 111x90

Resim No 4.8: Mustafa Berk: Mısırlar, 40x50

Resim No 4.9: Mustafa Berk, İstanbul Balat'tan, 106x73

Resim No 4.10: Mustafa Berk: Günnercik Yaylası, 50x70

5. SONUÇ

Cumhuriyetin ilanı ile beraber ülkede önemli kültür sanat politikaları oluşturulmaya başlanmış. Toplumda yaşanan bu devrim heyecanı sanatçılar üzerinde etkisi büyük olmuştur. Sanatçılara verilen destekler sanatçılara sosyal bir statü kazandırmış, desteklenmeyen sanatçılara zor koşullara göğüs germişlerdir. Cumhuriyeti ulusumuza kazandıran Mustafa Kemal Atatürk sanatçıyı destekleyecek kurumun devlet olması gerektiğini görmüş ve sanatımız bu dönemde devlet destekli hale gelmiştir. Bu desteği tezimin konusunu oluşturan Yurt Gezilerinde de görmekteyiz.

Yurt Gezilerinin en önemli olgularında birisi de Cumhuriyet tarihinde ilk kez köylünün ayağına giden aydınların, ressamların oluşudur. Halka, sanatı, ve sanatçıyı tanıma fırsatı veren geziler aynı zamanda ise sanatçılarımız Anadolu halkını, yaşamını, kültürünü, taşıdığı toprağını tanımasına ön ayak olmuştur. Ressamların Anadolu ile ilk buluşmaları, resim sanatımızda yeni konuların, yeni görünümlerin ve yeni renklerin görülmesinde etkili olmuştur. Anadolu halkı ile sanatçıların buluşması, Anadolu havasını taşıyan tabloların oluşmasını sağlamıştır. Yurt Gezileri Sergileriyle Ülkenin başkenti Ankara bu havayı solumuştur. Yurt Gezileri düzenlenirken devletin sanatçılar üzerinde zorlayıcı, dayatmacı bir tutum izlememesi, sanatımızın gelişmesi ve yaygınlaşmasında olumlu etki ettiği, ancak konulara iyimser bakılmasını istemekle özgür düşünme ve gerçekçi bakış açısını sınırlandırmıştır.

Sonuç olarak ;Yurt Gezileri, Bu beşikte uyuyan bir dev vardı adeta uyandırılmayı bekleyen.... Ama bunu başarmak için buralarda yaşayan insanları tanımak ve görmek gerekiyordu. Bu coğrafyayı yakından tanıyan şair Atilla İlhan'ın söylediği gibi;

**“Sen Türkiye'sin, evim barkım, köyüm obam Türkiye.
O senin çifte çarşılı harp görmüş şehirlerin,
sahilde Mersin, yayla türküsü Konya.
Adana'nın yolları taştan, yola çıkıp Maraş'tan
ezanla birlikte vardık bir akşam Urfa'ya.
Bursa'nın, ya Bursa'nın ufak tefek taşları,
uçan yıldızı dondurur Ardahan'ın kışları.
Erzincan'da bir kuş var kanadı gümüş pul pul
ve göğe kılıç gibi çekmiş minarelerini
Şehirler padişahı canım İstanbul.”**

Yurt Gezileri'yle sökülen gönül pencereleri sanatçısıyla halkını buluşturan bir köprü olmuştur.

7. KAYNAKÇA

- ADİL, Fikret, 1983, **“D” Grubunun On beş Yılı Nedeniyle**, Sanat Çevresi, 60: 20- 21.
- AKPINAR, Nazan, 1983, **Babam Ayetullah Sumer**, Sanat Çevresi, 67: 28-30.
- AKSEL, Malik, , **Üçüncü Devlet Resim ve Heykel Sergisi**, Güzel sanatlar Dergisi, ?:18-23.
- ALTINTAŞ, Osman,1988, **Şeref Akdik**, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara
- ASLIER, Mustafa, 1979, **Geleneksel Halk Sanatı Ve Çağdaş Sanat**, Sanat Çevresi, 9: 10-13.
- ATAÖV, Türkkaya, , **60. Sanat Yılında Ressam Eşref Üren**, Sanat Çevresi, ?:6-8.
- Atatürk ve Resim Heykel (Resim ve Heykel Yapmayan Bir Millet Gelişemez)**, Milliyet Sanat Dergisi
- BAYER, Zehra Canan, 2009, **Cumhuriyet Dönemi(1923-1950) Türk Ressamlarının Türk Resim Sanatının Gelişimine Yazıları ile Katkıları**, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- BERK, Nurullah, **“ D Grubu”**, Sanat Çevresi, 60.
- BERK, Nurullah, 1943, **Türkiye’de Resim**, Güzel Sanatlar Akademisi Neşriyatından.
- BERK, Nurullah, 1979, **Sanat Dünyamız Sorunları Yenilerle Eskiler**, Sanat Çevresi, 7: 8-11.
- BERK, Nurullah, **Türk ve Yabancı Resminde İstanbul**
- BOYAR, Pertev, **Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye Cumhuriyeti Devirlerinde Türk Ressamları.**
- BUGAY, Başak, **1923'ten günümüze sosyo-politik durumun Türk resim sanatına yansımaları**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi
- CÛDA, Mahmut, , **İyi İnsan, Üstün Sanatçı Refik Epikman**, Sanat Çevresi, :4-5.

- DAL, Esin,1996,**Türk Resim Eleştirisine Genel Bakış**, Türkiye’de Sanat Dergisi, 24, Mayıs- Ağustos: 26- 30.
- DIRANAS, Ahmet Muhip, , **Cumhuriyet Halk Partisi’nin Anadolu Resim Gezileri**, Güzel Sanatlar Dergisi, 4:75-83.
- DIRANAS, Ahmet Muhip, **Resimde Ümanizma**, Güzel Sanatlar, 2:131-153.
- DIRANAS, Muhip, , **İkinci Devlet Resim ve Heykel Sergisi**, Güzel Sanatlar Dergisi, 4:16-17.
- DRAHŞAN, Ayşegül İzer, 1999, **Büyük Babam Zeki Faik İzer**, Sanat Çevresi, 254: 4-6.
- DUBEN, İpek, 2007, **Türk Resmi ve Eleştirisi**, İstanbul Bilgi Üniv. Yay. İstanbul
- DÜBEN, İpek Aksügür, **Türk Resmi ve Eleştiri**, Yayınlanmamış Doktora Tezi
- Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi**, 1997, Yem Yayın, İstanbul
- ELİBAL, Gültekin, 1983, **Ressam Hoca Hikmet Onat İçin**, Sanat Çevresi, 65: 14- 15.
- ELİBAL, Gültekin, 1984, **Hasan Vecih Bereketoğlu İçin**, Sanat Çevresi, 77: 4- 18.
- ELİBAL, Gültekin, **Ressam Hoca Hikmet Onat İçin**, Sanat Çevresi 65
- EPİKMAN, Refik, , **Yurdu Gezen Türk Ressamları**, Güzel Sanatlar, 1:131-137.
- ERBAY, Mutlu, Fethiye Erbay, vd., **Cumhuriyet Dönemi Sanatsal Değişimin Yayınlarla Yansıması**, Boğaziçi Üniv. Yayınları
- ERBİL, Devrim, , **Ressam Abidin Elderoğlu İçin**, Sanat Çevresi, :28-31.
- ERGİ, Sabahattin, 1997, **Unutulmaması Gereken Büyük Değerlerimizden Ressam Şeref Akdik’i Ölümünün 25. Yılında Hatırlayış**, Sanat Çevresi, 224: 4-16.
- EROĞLU, Özkan, 1996, **Yaşamı ve Sanatı ile Ressam Hamit Görele**, Sanat Çevresi, 217: 14-16.
- EROL, Turan, 1984, **Günümüz Türk Resminin Oluşum Sürecinde Bedri Rahmi Eyüboğlu**, Cem Yayınevi.
- EROL, Turan, 1997, **Bir Öncü Aydın Kişilik: Ressam Nurullah Berk**, Sanat Çevresi, 219: 4-42.

EROL, Turan, 1984, **Bedri Rahmi**, Basaş ofset, İstanbul

ERSOY, Ayla, 1998, **Günümüz Türk Resim Sanatı**, Bilim Sanat Galerisi, İstanbul

EYÜBOĞLU, Bedri., **Açık Tabiat**, Güzel Sanatlar, 1:59-61.

EYÜBOĞLU, Mehmet Hamdi, 1983, **Eren Eyüboğlu, Bir Sevda Masalı**, Sanat Çevresi, 60: 40- 49.

GİRAY, Kıymet, , **Cumhuriyetin İlk Ressamları**, ?, ?.

GİRAY, Kıymet, , Mahmut Cüda'nın Özgün Sanatının Türk Resim Sanatındaki Yeri, Sanat Çevresi, :8-9.

GİRAY, Kıymet, 1982, **Mahmut Cüda**, İş Bankası Yay. Ankara

GİRAY, Kıymet, 1993, **Cevat Dereli ve Sanatı**, Türkiye'de Sanat Dergisi, 8, Mart- Nisan :37-39.

GİRAY, Kıymet, 1993, **Cevat Dereli ve Sanatı**, Türkiye'de Sanat, 8:37-39.

GİRAY, Kıymet, 1993, **Müstakiller**, Türkiye'de Sanat Dergisi, 9, Mayıs- Ağustos: 46-53.

GİRAY, Kıymet, 1995, **Yurdu Gezen Türk Ressamları-1 , 1939- 1944 Yurt Sergileri**, Türkiye'de Sanat Dergisi,18, Mart- Nisan:34-37

GİRAY, Kıymet, 1995, **Yurdu Gezen Türk Ressamları-2 1944 Yurt Sergileri**, Türkiye'de Sanat Dergisi,19, Mayıs- Ağustos:38-45.

GİRAY, Kıymet, 1996, **Türk Resim Tarihinde Eleştirinin Gelişim Çizgisi** ,Türkiye'de Sanat Dergisi, 24,Mayıs- Ağustos:16-25.

GİRAY, Kıymet, 2000, **Çallı ve Atölyesi**, İş Bankası Yay.

GİRAY, Kıymet, 2002, **Mahmut Cüda**, İş Bankası Yay. İstanbul

GİRAY, Kıymet.,**Türkiye İş Bankası Resim Koleksiyonu**, İş Bankası yay.

GİRAY, Kıymet,1996, **İstanbul Resim Ve Heykel Müzesi Koleksiyonundan Örneklerle Manzara**, İş Bankası Yay. İstanbul

GÖNENÇ, Turgay, , **Abidin Elderoğlu ve Geçmişi Çağdaş Kılmak**, Sanat Çevresi, :18-19.

- GÖNENÇ, Turgay, 1980, **Anadolu Bozkırlarından Ege Kıyılarına**, Sanat Çevresi, 20: 12-13.
- GÖNENÇ, Turgay, 1985, **Eşref Üren’de Ustalık ve İçtenliğin Bileşimi**, Sanat Çevresi, 78:74-75.
- GÖNENÇ, Turgay; 2000, **Turgut Zaim(1906-1974): Üç Güzeller**, Türkiye’de Sanat Dergisi,46, Kasım- Aralık:26-29.
- GÖREN, Ahmet Kamil, , **50. Yılında Akbank Resim Koleksiyonu**, Akbank Yayınları.
- GÜLTEKİN, Gönül, **“Resam Şefik Bursalı”**, Sanat Çevresi, 140
- GÜLTEKİN, Gönül, 1984, **Ali Çelebi**, İş Bankası Yay. Ankara
- GÜNYAZ, Abdülkadir,1996, **Sanat Sanatçının İşidir**, Türkiye’de Sanat Dergisi, 22, Ocak-Şubat:46-47
- İSKENDER, Kemal, 1996, **Cumhuriyet’in İlk Yıllarındaki Türk Resmi Ve Siyaset İlişkileri**, Türkiye’de Sanat Dergisi, 22, Ocak- Şubat: 42-45
- KALAYCI, Lütfiye,1998,**75 Yıllık Plastik Sanatlar Serüvenine Bir Bakış**, Türkiye’de Sanat Dergisi,35, Eylül –Ekim:30-37.
- KINAYTÜRK, Hamit, **“D Grubunun 50 Yılı”**, Sanat Çevresi, 60
- KINAYTÜRK, Hamit, 1983, **“D” Grubunun Elli Yılı**, Sanat Çevresi, 60: 3- 34.
- KOÇAK, Nur, , **Devlet ve Görsel Sanatlar İlişkileri**, Sanat Çevresi, :4-8.
- KÖKSAL, Ahmet, 1996, **Cemal Tollu’nun anısına**, Türkiye’de Sanat Dergisi, 24, Mayıs-Ağustos: 70-71.
- KÖKSAL, Ahmet, 1996, **Hamit Görele**, Türkiye’de Sanat Dergisi, 22, Ocak- Şubat:64- 65.
- KÖRAN, Temür, 1996, **Anadolu Halk Resminden Çağdaş Türk Resim Sanatına Yansımalar**, Yayınlanmamış Sanatta Yeterlilik Sergi Metni.
- MÜLAYİM, Selçuk, 1998, **1923’ün kronolojisinde Sanat kültürü**, Türkiye’de Sanat Dergisi, 34, Mayıs- Ağustos:19-25.
- NACİ, Elif, **“Ben Elif Naci ‘D’ Grubunun Çığırkanı”**, Sanat Çevresi, 60

NACI, Elif, 1985, *Sanat Çevresi*, 76:4- 18.

NİRVEN, Nur, , **Elif Naci İle Bir Söyleşi**, *Sanat Çevresi*, :18-20.

ÖNDİN, Nilüfer, “ **Cumhuriyetin Kültür Politikası ve Sanat**”, *Sanat Dünyamız*, 89.

ÖNDİN, Nilüfer, 2002, **Cumhuriyet Dönemi Kültür Politikasının Türk Resim Sanatı Üzerinde Yansımalar**, Doktora Tezi, Mimar Sinan Sos.Bil.Enstitüsü, İstanbul

ÖNDİN, Nilüfer, 2002, **Cumhuriyet Dönemi(1923-1950) Kültür Politikalarının Türk Resim Sanatı Üzerindeki Yansımaları**, Yayınlanmamış Doktora Tezi.

ÖZSEZGİN, Kaya, , **Cevat Dereli'nin Atatürk Tablosu**, *Sanat Çevresi*, :4-5

ÖZSEZGİN, Kaya, , **Şefik Bursalı'nın Resimlerine Bakarken**, *Sanat Çevresi*, :12-14.

ÖZSEZGİN, Kaya, 1996, “**Siyaseten**” **Sanat**, Türkiye’de Sanat Dergisi, 22, Ocak-Şubat:52- 54.

ÖZSEZGİN, Kaya, 2005, **Cemal Tollu**, Yapı Kredi Yay., İstanbul

ÖZSEZGİN, Kaya, **Türk Resmi**, İş Bankası Yay.,İstanbul

PEKÜNLÜ, Zeyno, 2004, **1920-1950 Arasında Sosyo-Ekonomik Yapının Bireye Attığı Kimlikler Bağlamında Türk Resim Sanatı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

RENDA, Günsel,Turan Erol, **Başlangıcından Bugüne Çağdaş Türk Resim Sanatı Tarihi**, Tıglat Yay., İstanbul

RENDA,G.-ÖZSEZGİN, K.,vd,1993, **Türk Plastik Sanatlar Tarihi**, A.Ü. yayınları No:581

SAFA, Peyami, “**D**” **Grubu Sanatçıları**, *Sanat Çevresi*

Sanat Tarihi Ansiklopedisi, 1983, Görsel Yay.

TANSUĞ, Sezer, “**D Grubu Hareketinin Nedenleri-Sonuçları**”, *Sanat Çevres*

TANSUĞ, Sezer, 2003, **Çağdaş Türk Sanatı**, Remzi Kitapevi, 6.Basım, İstanbul

TANSUĞ, Sezer, **Beş Gerçekçi Türk Ressamı** , Gelişim Yay.

TANSUĞ, Sezer,1995, **Türk Resminde Yeni Dönem**, Remzi Kitapevi, 4.Basım, İstanbul T.

Erol, M. Ural,1998, **Yurt Gezileri ve Yurt Resimleri (1938-1943)**, .Milli Reasürans T.A.Ş

TURANİ, Adnan, , **Refik Ekipman Üzerine Notlar**, Sanat Çevresi,:6-8.

TURANİ, Adnan, 1984, **Batı Anlayışına Dönük Türk Resim Sanatı**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2.Basım, İstanbul

ÜREN, Eşref, **Ankara'dan İzlenimler**, Sanat Çevresi, :15.

ÜREN, Eşref, **Eski Türk Motifleri ve Eski Süsleme Resmimiz**, Sanat Çevresi, :9.

ÜREN, Eşref, **“Türk Resminde ‘D’ Grubu”**, Sanat Çevresi

ÜREN, Eşref, Sanat Çevresi, sayı.78, s.75

YAMAN, Yasa Zeynep, 1996,**Cumhuriyet Dönemi Resim Eleştirisinin Kaynakları**, Türkiye’de Sanat Dergisi, 24, Mayıs- Ağustos: 32-38.

YAMAN, Yasa Zeynep, 1996,**Modernizmin Siyasal/ideolojik Söylemi Olarak Resimde Köylü / Çiftçi İzleği**, Türkiye’de Sanat Dergisi, 22, Ocak- Şubat:29-37

YAMAN, Zeynep, “Değişen Manzaralar: Kültür ve Modernite”, Sanat Dünyamız, 89

8. ÖZGEÇMİŞ

1980 Yılında Antalya'nın Gazipaşa İlçesinde doğdu. İlköğretim ve Orta öğrenimini Gazipaşa'da tamamladı. 2001 Yılında Süleyman Demirel Üniversitesi Burdur Eğitim Fakültesi Resim-İş Öğretmenliğini kazandı. 2005 yılında mezun oldu. 2007 Yılında Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Resim Ana Sanat Dalında Yüksek Lisansa başladı. Halen özel bir kurumda görsel sanatlar öğretmeni olarak çalışmakta.